

รายงานโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด
โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

Conservation and development of Khu Khut Water fowl Park
learning resources by the participation of the people
in Songkhla Province

โดย

ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณิต

อาจารย์ ดร.กาญจนา ดำจตุติ รศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

พ.ต.อ. ดร.ไตรรงค์ ชัยชนะ ดร.ณปภัช พัทธกรโชติ

คณะสังคมศาสตร์

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2567

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 087/4708896

รายงานโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด
โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

MCU RS 800767328

โดย

หัวหน้าโครงการวิจัย ผศ.ดร.ยุธนา ปราณิต
อาจารย์ ดร.กาญจนา ดำจดี รศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
พ.ต.อ. ดร.ไตรรงค์ ชัยชนะ ดร.ณปภัช พัทธกรโชติ

คณะสังคมศาสตร์

เดือน เมษายน ปี พ.ศ. ๒๕๖๘

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2567

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800767328

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Conservation and Development of Khu Khut Water fowl Park Learning Resources by the Participation of the People in Songkhla Province

BY

Asst. Prof. Dr. Yuttana Praneet

Dr.Kanjana Damjutti Assoc. Prof. Dr.Termsak Tong-In

Pol. Col. Dr. Trirong Chaichana, Dr.Napaphat Phatcharakornchot

Buddhist Research Institute Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2567

Research Project Funded by

Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800767328

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	: การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา
คณะผู้วิจัย	: ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต, ดร.กาญจนา ดำจดี, รศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, พ.ต.อ.ดร.ไตรรงค์ ชัยชนะ, ดร.ณปภัช พัทธกรโชติ
ส่วนงาน	: คณะสังคมศาสตร์
ปีงบประมาณ	: 2567
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา” มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา 2) เพื่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา และ 3) เพื่อการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 371 คน โดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.923 ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศของอุทยานนกน้ำคูขุด ด้านการอนุรักษ์การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยชุมชนและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของอุทยาน ด้านสภาพพื้นที่ มีความอุดมสมบูรณ์ ด้านการบริหารและการจัดการ มีมาตรการและแผนงานที่ชัดเจนในการดูแลรักษาระบบนิเวศของอุทยานให้คงอยู่ในสภาพที่ดี และด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติตามลำดับ

2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โรงเรียนและศูนย์เรียนรู้มีความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ด้านหน่วยงานที่สนับสนุน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญใน

การส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุด และด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด กระตุ้นให้ชุมชนมีความตระหนักในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ตามลำดับ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ พลังพลเมือง รัฐ หน่วยงานในพื้นที่ นโยบายท้องถิ่น การสร้างจิตสำนึกเยาวชน ส่งเสริมบทบาทของ ประชาชนในพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอุทยานนกน้ำคูขุด

3. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุน การท่องเที่ยว ด้านเครือข่ายองค์กรปกครองในพื้นที่ ด้านเครือข่ายโรงเรียนศูนย์เรียนรู้ ด้านเครือข่าย กิจกรรม การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดต้องอาศัยความร่วมมือจากทุก ภาคส่วน ตั้งแต่การรวมกลุ่มคนที่สนใจ การจัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ การนำองค์ความรู้ท้องถิ่นมาใช้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ไปจนถึงการสร้างบทบาทของเยาวชน เครือข่ายที่เข้มแข็งจะ ช่วยให้การอนุรักษ์เป็นไปอย่างยั่งยืนและเกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว บทบาท ของนักเรียนในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การเป็นสื่อกลางเผยแพร่ความรู้ ผ่านโซเชียลมีเดียและกิจกรรมในโรงเรียน การบูรณาการ ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในหลักสูตรการศึกษา การจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อให้นักเรียนได้ ทำงานเชิงรุกในการอนุรักษ์ การทำโครงการจิตอาสาและการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อเรียนรู้จากคน ในพื้นที่ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเก็บข้อมูลและเผยแพร่ความรู้ การให้โอกาสนักเรียนมี ส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์จะช่วยสร้างความตระหนักรู้และสร้างเครือข่ายเยาวชนที่แข็งแกร่งใน การปกป้องสิ่งแวดล้อมในอนาคต

Research title : Conservation and development of Khu Khut Water fowl Park learning resources by the participation of the people in Songkhla Province

Researcher : Asst. Prof. Dr. Yuttana Praneet, Dr. Kanjana Damjutti, Assoc. Prof. Dr. Termsak Tong-In, Pol. Col., Dr. Trirong Chaichana, Dr. Napaphat Phatcharakornchot

Department : Faculty of Social Sciences

Fiscal year : 2567

Research Funded : Buddhist Research Institute of MCU

Abstract

The research has the following objectives: 1) to study the conservation and ecosystem of Khu Khut Waterfowl Park, Khu Khut Subdistrict, Sathing Phra District, Songkhla Province; 2) To develop the learning resource of Khu Khut Waterfowl Park with the participation of people in Songkhla Province and 3) To create a learning network for the conservation and ecosystem of Khu Khut Waterfowl Park with the participation of people in Songkhla Province.

by quantitative research Collected from a sample of 371 people using a questionnaire with a confidence value for the entire version equal to 0.923. Data analysis was used. Using frequency, percentage, mean, and standard deviation values. analysis with a ready-made program Qualitative research Data were collected from 25 key informants or people using in-depth structured interviews. Data were analyzed using descriptions.

The results of the study found that:

1. Conservation and ecosystem of Khu Khut Waterfowl Park, Khu Khut Subdistrict, Sathing Phra District, Songkhla Province, are at a high level as follows: Community participation in the conservation and restoration of the ecosystem of Khu Khut Waterfowl Park; conservation and preservation of environmental and cultural values, whereby the community and tourists participate in caring for the environment of the park; land conditions, which are fertile; administration and management, where there are clear

measures and plans to care for the park's ecosystem to maintain it in good condition; and tourism activities, which promote learning about nature, respectively.

2. The development of the learning resource of Khu Khut Waterfowl Park by the participation of the people in Songkhla Province is at a high level, in the following order: in terms of the process of public participation, schools and learning centers cooperate with relevant agencies in developing learning media and organizing activities related to conservation; in terms of supporting agencies, local administrative organizations play an important role in promoting and supporting the conservation of Khu Khut Waterfowl Park; and in terms of knowledge about Khu Khut Waterfowl Park, stimulating the community to be aware of nature conservation, respectively. The process of citizen power participation, the state, local agencies, local policies, youth awareness building, promoting the role of local people in the conservation and development of Khu Khut Waterfowl Park.

3. Creating a learning network for conservation and ecosystem of Khu Khut Waterfowl Park with the participation of people in Songkhla Province at a high level, in terms of community products to support tourism, local administrative organization networks, learning center schools, and activity networks. Creating a learning network for conservation of Khu Khut Waterfowl Park requires cooperation from all sectors, starting from gathering interested people, organizing conservation activities, applying local knowledge, promoting government participation, and building the role of youth. A strong network will help conservation be sustainable and produce good results for the community and the environment in the long run. Students' roles in creating a learning network for conservation of Khu Khut Waterfowl Park can be done in many ways, such as being a medium for disseminating knowledge through social media and school activities, integrating environmental knowledge into the curriculum, establishing a nature conservation club so that students can work proactively in conservation, doing volunteer projects and participating in the community to learn from local people, using technology and innovation to collect data and disseminate knowledge, and giving students opportunities to participate in the conservation process will help create awareness and create a strong youth network to protect the environment in the future.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา” ที่กรุณาให้คำแนะนำ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

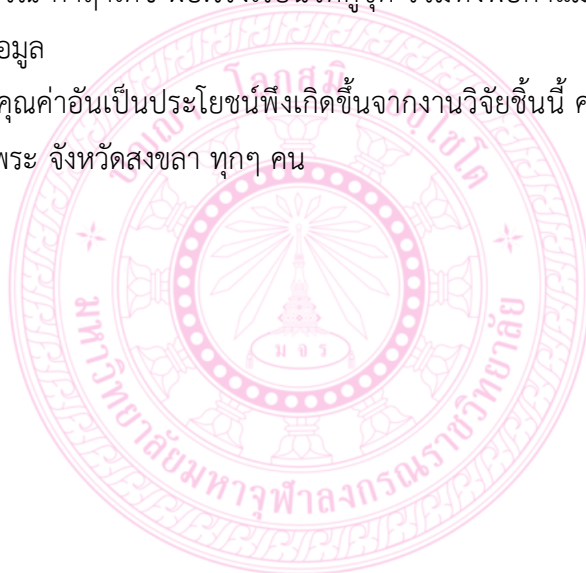
ขอขอบพระคุณ พระครูสุธีกิตติบัณฑิต,รศ.ดร., รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร ทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวกด้วยดีมาตลอด ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ นายสมพงษ์ หนูสง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคูขุด นายสุทธธีธรรม โกมลหิรัญ ปลัด อบต., เจ้าหน้าที่อุทยานนกน้ำคูขุด กำนันและสมาชิกชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลคูขุด ทุกท่าน ที่เอื้อเฟื้อร่วมให้ข้อมูลแลกเปลี่ยนทัศนคติ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดร่วมกัน นางวิภาภรณ์ คำฤาเดช ผอ.โรงเรียนวัดคูขุด รวมทั้งพ่อค้าแม่ค้า ผู้นำชุมชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวที่ให้ข้อมูล

อนึ่ง คุณค่าอันเป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยชิ้นนี้ คณะผู้วิจัยขอยกคุณความดีนี้ แก่ชาวอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ทุกๆ คน

คณะผู้วิจัย

๓๐ เมษายน ๒๖๕๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 ปัญหาการวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	6
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้.....	10
2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชน.....	27
2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	28
2.4 ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย.....	39
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	40
2.6 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	45
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	47
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	47
3.2 พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา.....	49
3.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	52
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	53
3.5 การเก็บรวบรวมและการปฏิบัติการวิจัย.....	55

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	57
4.1 การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา.....	57
4.1 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนใน จังหวัดสงขลา.....	92
4.2 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดย การมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา.....	117
4.4 องค์ความรู้.....	133
บทที่ 5 สรุป อภิปรายและเสนอแนะ.....	137
5.1 สรุป.....	137
5.2 อภิปรายผล.....	147
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	151
5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	151
5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ.....	152
5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป.....	153
บรรณานุกรม.....	155
ภาคผนวก.....	160
ภาคผนวก ก หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์.....	161
ภาคผนวก ข เครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม.....	164
ภาคผนวก ค หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูล.....	16
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายการลงพื้นที่ ภาพกิจกรรม.....	180
ภาคผนวก จ หนังสือรับรองการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	185
ภาคผนวก ฉ บทความวิจัย.....	188
ประวัติคณะผู้วิจัย.....	201

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอ.....	50
3.2	ที่มาของเขตกลุ่มหมู่บ้านตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละหมู่บ้าน ตาม สัดส่วนของประชากร.....	51
4.1	จำนวนและคำร้อยละข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบ แบบ สอบถาม.....	84
4.2	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการอนุรักษ์และระบบนิเวศ อุทยานนกน้ำคุชุต ตำบลคุชุต อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา โดยรวม.....	86
4.3	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุตตำบลคุชุต อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านสภาพพื้นที่.....	87
4.4	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุตตำบลคุชุต อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม.....	88
4.5	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุตตำบลคุชุต อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่า.....	89
4.6	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุตตำบลคุชุต อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น.....	90
4.7	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุตตำบลคุชุต อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านการบริหารและการจัดการ.....	90
4.8	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ อุทยานนกน้ำคุชุต โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวม	92

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.9 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ด้าน ความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด.....	93
4.10 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ด้าน กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	94
4.11 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ด้าน หน่วยงานที่สนับสนุน.....	95
4.12 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการสร้างเครือข่ายการ เรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวม.....	117
4.13 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการสร้างเครือข่ายการ เรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในจังหวัดสงขลา ด้านเครือข่ายกิจกรรม.....	118
4.14 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการสร้างเครือข่ายการ เรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในจังหวัดสงขลา เครือข่ายโรงเรียนศูนย์เรียนรู้.....	119
4.15 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการสร้างเครือข่ายการ เรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในจังหวัดสงขลา เครือข่ายองค์กรปกครองในพื้นที่.....	120
4.16 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการสร้างเครือข่ายการ เรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในจังหวัดสงขลา ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการ ท่องเที่ยว.....	121

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	46
4.1	การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูด ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคุชูด.....	102
4.2	การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูด ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	108
4.3	หน่วยงานเพื่อการพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชูด.....	116
4.4	เครือข่ายการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูด.....	128
4.5	การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา.....	133

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1.1 ความเป็นมา

ปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกำลังได้รับความสนใจอย่างมาก โดยการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว รวมไปถึงผู้คนทั่วไปได้ให้ความสนใจเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากขึ้น จากการตื่นตัวด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวที่หันมานิยมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และมีแนวโน้มในเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากขึ้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540, หน้า 18) ซึ่งการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหมายถึง การท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม สามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยว ให้มีความดึงดูดใจไม่เสื่อมคลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ และมีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และประชาชนในพื้นที่ได้รับการพัฒนาควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับอุทยานนกน้ำคุชชุด จ.สงขลา อุทยานนกน้ำที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย

อุทยานนกน้ำคุชชุด จ.สงขลา อุทยานนกน้ำที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย พื้นที่ส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลาแห่งนี้ได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2519 มีพื้นที่ 227,916 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสงขลาและพัทลุง ซึ่งจากการสำรวจของกรมป่าไม้พบว่ามีนก 44 วงศ์ 137 สกุล 219 ชนิด โดยบริเวณที่จะชมนก คือ เกาะโคบ และท่าหิน ซึ่งนั่งเรือไปประมาณ 1 ชั่วโมง และช่วงเวลาที่เหมาะสมดูนกอยู่ระหว่างเดือนธันวาคม-มีนาคมของทุกปี นอกจากนี้บริเวณเขตห้ามล่าฯ ยังเป็นจุดชมพระอาทิตย์ตกที่สวยงาม

ตั้งอยู่ที่บ้านคุชชุด หมู่ที่ 4 ตำบลคุชชุดอำเภอสตงพระ ห่างจากที่ว่าการอำเภอสตงพระเข้าไปทางแยกประมาณ 3 กิโลเมตร อยู่ทิศเหนือห่างจากสงขลา 32 กิโลเมตร ได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2519 มีพื้นที่อยู่ในเขตรับผิดชอบทั้งหมด 227,916 ไร่ (365 ตารางกิโลเมตร) ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอเมืองสงขลา อำเภอรัตนบุรี อำเภอสตงพระ

กิ่งอำเภอกระแสดินธุ์ และพื้นที่ส่วนหนึ่ง ติดต่อกับ อำเภอปากพะยูนจังหวัดพัทลุง อุทยานนกน้ำ เป็นส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลา มีอาหารอุดมสมบูรณ์ จากการสำรวจของกรมป่าไม้ พบว่ามีนกชนิดต่างๆ กว่า 112 ชนิด ซึ่งนกเหล่านี้จะมาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ในช่วงเดือนธันวาคม-เมษายน ที่บริเวณที่ทำการอุทยานมีเรือทัวร์ชมรอบๆ บริเวณอุทยานนกน้ำ ในราคาประมาณ 150 บาท ใช้เวลาเที่ยวชมประมาณ 1 ชั่วโมง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกาะ คือ มีเกาะเล็กเกาะน้อยมากมาย และหญ้าทะเลขึ้นเขียวขจีเหมือนกับทุ่งหญ้ากลางทะเลซึ่งเป็นธรรมชาติที่มีทัศนียภาพงดงามมาก เกาะเหล่านี้บางเกาะอยู่ในพื้นที่ของ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เช่น เกาะนางคำ เกาะญวน เกาะเสื่อ เกาะหมาก และบางเกาะไม่มีคนอาศัยอยู่เลย แต่ทว่ายังมีนักท่องเที่ยวไปเที่ยวกันมาก เพราะมีบรรยากาศ ที่ดีเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ อย่างเช่น เกาะบรรทม เกาะคำเหียง เกาะกระ และเกาะโคบ ซึ่งมีลักษณะ ภูมิประเทศด้านหนึ่งติดกับทะเลสาบ อีกด้านเป็นภูเขาเล็กๆ เหมาะแก่การนั่งดูนก เพราะบริเวณนี้มีต้นราโพและต้นจากมาก จึงเป็นที่อยู่และที่วางไข่ของนกอีโก้ง นอกจากนี้ยังมี เกาะสี่ เกาะห้า ซึ่งเป็นเกาะที่มีการทำสัมปทานเก็บรังนกนางแอ่น การเดินทางจากหาดใหญ่ ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 407 ไปทางสะพานติณสูลานนท์ แล้วเข้าสู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4083 ซึ่งเป็นทางตัดเลียบชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกช่วงสงขลา-สทิงพระ ทางซ้ายมือ จะมีป้ายบอกทางเข้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา เป็นทางแยกเข้าไประยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร เป็น ถนนลาดยางอย่างดี ระยะทางจากหาดใหญ่ (ถึงหลักกิโลเมตรที่ 126) อำเภอสทิงพระ ประมาณ 32 กิโลเมตร

1.1.2 ความสำคัญของปัญหา

สำหรับในประเทศไทยกระแสการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นหลังจากที่ประเทศไทยประสบวิกฤตปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ทางภาครัฐจึงจำเป็นต้องหาแนวทางเพื่อช่วยกระตุ้นระบบเศรษฐกิจ จึงทำให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวภายในประเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย เป็นผลให้นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น อีกทั้งยังมีการทำนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มกำลังซื้อของประชาชน การส่งเสริมทางการขายของสายการบินต้นทุนต่ำ และการดึงเอาลักษณะเด่นๆ ของสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละภูมิภาคออกมานำเสนอให้แก่คนไทย ได้เลือกพิจารณา สิ่งเหล่านี้ล้วนกระตุ้นให้คนไทยเกิดความต้องการท่องเที่ยวมากขึ้นและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนี้จะทำให้นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการเดินทางได้แสวงหาความรู้ ประสบการณ์ และยังได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม รวมไปถึงวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่ไปเยือนอีกด้วย อีกทั้งประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จึงทำให้ประเทศไทยมีศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติได้อย่างต่อเนื่อง

ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2565 ทาง ศบค. เปิดประเทศรับชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้ตามปกติ โดยยกเลิกการลงทะเบียนผ่าน Thailand Pass และยกเว้นเงินประกันสุขภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยบวกสำคัญต่อการท่องเที่ยวของไทย หลังจากที่ได้รับผลกระทบจากโควิดที่ยาวนาน และการเปิดประเทศครั้งนี้ นับว่ามีความสำคัญอย่างมาก ซึ่งในช่วงครึ่งหลังของปี 2565 จะเป็นฤดูกาลท่องเที่ยวสำคัญที่นักท่องเที่ยวต่างชาติมักจะเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยค่อนข้างมากและหากทางการสามารถควบคุมสถานการณ์โดยไม่เกิดการระบาดของโควิด-19 ในวงกว้างอีกได้ จะส่งผลดีต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ในระยะถัดไป

จากปัจจัยดังกล่าว ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเที่ยวไทยในปีนี้น่าจะมากกว่าที่คาด โดย ศูนย์วิจัยกสิกรไทย มองว่าในช่วงครึ่งหลังของปี 2565 นี้ น่าจะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศประมาณ 5.0 ล้านคน เติบโต 160.0% จากในช่วงครึ่งแรกของปี 2565 ส่งผลทำให้ทั้งปี 2565 นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในไทยน่าจะมียอด 7.2 ล้านคน (จากเดิมที่คาดว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติเที่ยวไทยทั้งปีจะมีจำนวน 4.0 ล้านคน) สร้างรายได้คิดเป็นมูลค่าประมาณ 4.05 แสนล้านบาท โดยนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลับมาเป็นแรงขับเคลื่อนตลาดต่างชาติเที่ยวไทยในช่วงที่เหลือของปี 2565 ขณะที่ทั้งปี 2565 นักท่องเที่ยวจากประเทศอินเดียคาดว่าจะมียอดมากเป็นอันดับ 1

สถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทยมีความหลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ในปัจจุบันกลุ่มนักท่องเที่ยวมีความหลากหลายมากขึ้น ซึ่งแต่ละกลุ่มต้องการประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวแตกต่างกัน ดังนั้นจึงมีรูปแบบทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายตามมาเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล การท่องเที่ยวแบบผจญภัย ฯลฯ แต่ถ้าหากจะกล่าวถึงการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติและต้องการความสงบในประเทศไทยที่เป็นกิจกรรมอันดับต้นๆ

การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติกำลังเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติจะเกี่ยวเนื่องไปถึงธรรมชาติและระบบนิเวศ ดังนั้นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจและการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องก็ควรมีความรู้พื้นฐานในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเพื่อสร้างจุดขายและทำให้เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวในเส้นทางเชิงธรรมชาตินั้นหมายถึง เส้นทางที่กำหนดไว้หรือนำให้นักท่องเที่ยวเดินชมสภาพธรรมชาติของพื้นที่แห่งหนึ่งแห่งใดเช่น บริเวณป่า

ไม่ในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าชายเลน ป่าพรุ ทั้งนี้ เพื่อมิให้นักท่องเที่ยวหลง แนะนำซื้อพรรณไม้ต่างๆ และสิ่งทีนักท่องเที่ยวควรทราบในสถานที่นั้นมีการทำเส้นทางให้เดินได้อย่างสะดวกสบายหรือ เพื่อไม่ให้เกิดการเดินสะเปะสะปะไปเหยียบย่ำทำลายพืชพรรณไม้หรือได้รับอันตรายจากอุบัติเหตุตามเส้นทางเดินจะมีเครื่องหมายบอกทางรวมทั้งมีป้ายพอสมควรและไม่เกิดอันตราย

ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติหรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นในด้านสิ่งแวดล้อม อันเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์เองอีกด้วย หรืออาจทำความเข้าใจง่าย ๆ ก็คือการท่องเที่ยวสีเขียว (GREEN TOURISM) ซึ่งถือเป็นการท่องเที่ยว สถานที่ทางธรรมชาติโดยที่สีเขียวเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติในช่วงที่กระแสนของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้แพร่ขยายไปทั่วโลก ในประเทศไทยเองก็ได้มีนักท่องเที่ยวเริ่มมีการตื่นตัวในการให้ความสนใจกับโครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อให้คนไทยทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ ไม่ทำลายธรรมชาติไปมากกว่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

นอกจากนี้แล้วการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติต้องรับผิดชอบต่อธรรมชาติแล้วยังต้องการความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่น โดยให้แต่ละท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกที่ดีต่อการรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนอีกด้วย ปัจจัยในการที่เราจะนำมาประกอบการกำหนดแนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและยังต้องควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญก็คือนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างมาก ในธุรกิจการท่องเที่ยวในฐานะผู้บริโภคทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวคือสิ่งแวดล้อมต่างๆ ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองทางธรรมชาติและสิ่งทีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตต่างๆ ที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติกำลังเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติจะเกี่ยวเนื่องไปถึงธรรมชาติและระบบนิเวศ ดังนั้นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจและการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องก็ควรมีความรู้พื้นฐานในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเพื่อสร้างจุดขายและทำให้เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวในเส้นทางเชิงธรรมชาติใน จังหวัดสงขลา แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หลายแหล่ง เช่น ทะเลหมอกและภูเขาหิน เขาควหา จังหวัดสงขลา อุทยานนกน้ำคูขุด จังหวัดสงขลา อุทยานนกน้ำที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย

อุปสรรคปัญหา คือ ประชาชนขาดการมีส่วนร่วม ท้องถิ่นขาดบทบาท การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติต้องรับผิดชอบต่อธรรมชาติแล้วยังต้องการความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่น

โดยให้แต่ละท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อบ่มบ่มให้เกิดจิตสำนึกที่ดีต่อการรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนอีกด้วยปัจจัยในการที่เราจะนำมาประกอบการกำหนดแนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและยังต้องควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญก็คือ นักท่องเที่ยว

ดังนั้น การศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุตำบลคุชตุอำเภอสังขละ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมเรียนรู้ และอนุรักษ์รักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติ สร้างจิตสำนึกที่ดีกับความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่น อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

1.2 ปัญหาการวิจัย

1.2.1 การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคุชตุ ตำบลคุชตุ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

1.2.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา จะทำได้อย่างไร

1.2.3 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคุชตุ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ได้อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อศึกษาการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคุชตุ ตำบลคุชตุ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา

1.3.2 เพื่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

1.3.3 เพื่อการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคุชตุ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูคุดตำบลคูซูด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

- ด้านสภาพพื้นที่
- ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว
- ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม
- ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น
- ด้านการบริหารและการจัดการ

2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูคุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

- ความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูคุด
- กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
- หน่วยงานที่สนับสนุน
- 3. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูคุด
- เครือข่ายกิจกรรม
- เครือข่ายโรงเรียนศูนย์เรียนรู้
- เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ อุทยานนกน้ำคูคุดตำบลคูซูด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

1.4.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2556 ถึง เดือน มีนาคม 2558 ให้ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 17 เดือน

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด โดยใช้ให้น้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายน้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง

ด้านสภาพพื้นที่ หมายถึง อุทยานนกน้ำคูคุดตั้งอยู่ในตำบลคูซูด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่สำคัญสำหรับนกน้ำและสัตว์ป่าอื่นๆ เนื่องจากมีแหล่งน้ำและทุ่ง

หญ้ากว้างใหญ่ เหมาะสมแก่การอยู่อาศัยและการอพยพของนกน้ำในช่วงฤดูหนาว พื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำและป่าชายเลน ซึ่งเป็นระบบนิเวศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง นอกจากนี้ยังมีต้นไม้พื้นเมืองที่ช่วยฟื้นฟูแหล่งน้ำและปรับสมดุลของระบบนิเวศ ทั้งนี้พื้นที่ดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ธรรมชาติและเป็นแหล่งศึกษาวิจัยด้านนิเวศวิทยาของนกน้ำและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชายฝั่ง

ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมท่องเที่ยวในอุทยานนกน้ำคุชฌ์มุ่งเน้นไปที่การชมธรรมชาติและศึกษานิเวศวิทยาของนกน้ำ การพายเรือในแหล่งน้ำที่เงียบสงบเพื่อสัมผัสบรรยากาศของธรรมชาติและการอนุรักษ์ป่าชายเลน นักท่องเที่ยวยังสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติ เช่น การชมพันธุ์พืชและสัตว์ท้องถิ่น หรือการศึกษาการอนุรักษ์ระบบนิเวศในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบนี้ไม่เพียงช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ

ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคูณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม หมายถึงการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และสืบสานวิถีชีวิตท้องถิ่น การจัดกิจกรรมแสดงวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ การสอนทักษะการทำประมง และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีความรับผิดชอบ ทั้งนี้เพื่อตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาความเป็นอยู่ที่ดีสอดคล้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น หมายถึง การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการดูแลรักษาพื้นที่อุทยานนกน้ำคุชฌ์ โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อม การฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน และการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับนิเวศวิทยาและการอนุรักษ์

ด้านการบริหารและการจัดการ หมายถึง การวางแผนและการดำเนินงาน ที่มีประสิทธิภาพในการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ โดยการบริหารจะต้องมีการกำหนดแนวทางการจัดการที่ชัดเจน เช่น การแบ่งพื้นที่อนุรักษ์อย่างเหมาะสม การควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ และการส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ที่สำคัญ

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชฌ์ หมายถึง การสร้าง การจัดกิจกรรมและเสริมสร้างพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้ามาศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและการอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยการจัดทำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น นกน้ำและพันธุ์พืชในพื้นที่ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เช่น แอปพลิเคชันหรือแผ่นพับที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตในอุทยาน ประกอบด้วย

ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคุชฌ์ หมายถึง การให้ข้อมูลและความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของอุทยานในแง่ของความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศที่มีอยู่ในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับนกน้ำและสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำและป่าชายเลน รวมถึงพันธุ์พืชพื้นเมืองที่ช่วยเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศ นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงกระบวนการอนุรักษ์

และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างสมดุล

ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ชุมชนท้องถิ่นและประชาชนมีบทบาทในการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรในอุทยานนกน้ำคูขุด การมีส่วนร่วมนี้สามารถเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ เช่น การร่วมประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการอุทยาน การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์ เช่น การปลูกต้นไม้ การฟื้นฟูป่าชายเลน หรือการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่

ด้านหน่วยงานที่สนับสนุน หมายถึง การมีส่วนร่วมขององค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรประชาสังคมที่มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และการพัฒนาอุทยานนกน้ำคูขุด หน่วยงานเหล่านี้อาจมีการสนับสนุนในรูปแบบของการจัดหาทรัพยากร เช่น งบประมาณ, อุปกรณ์, หรือบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ การให้ความรู้หรือการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับระบบนิเวศในพื้นที่ รวมถึงการมีบทบาทในการกำหนดนโยบายหรือข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พื้นที่ดังกล่าวเพื่อให้การจัดการเป็นไปอย่างยั่งยืน

การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด หมายถึง การเชื่อมโยงและเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการอนุรักษ์และการจัดการระบบนิเวศในอุทยาน การสร้างเครือข่ายนี้ช่วยเสริมสร้างการศึกษาและการเข้าใจถึงความสำคัญของระบบนิเวศธรรมชาติ โดยการให้โอกาสแก่ประชาชนในการเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์นกน้ำและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การจัดอบรม การจัดทัศนศึกษา หรือการจัดตั้งกลุ่มเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

ด้านเครือข่ายกิจกรรม หมายถึง การเชื่อมโยงและร่วมมือกันขององค์กร หน่วยงาน และกลุ่มต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และการพัฒนาระบบนิเวศในอุทยานนกน้ำคูขุด การสร้างเครือข่ายนี้ช่วยให้เกิดการประสานงานและแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ และประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดทัศนศึกษาการอนุรักษ์ การปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูพื้นที่ การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์น้ำ การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในชุมชนและนักท่องเที่ยว

ด้านเครือข่ายโรงเรียนศูนย์เรียนรู้ หมายถึง การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและองค์กรต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและจัดการระบบนิเวศในอุทยานนกน้ำคูขุด โดยมีการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาที่เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศที่เกี่ยวข้อง เช่น การศึกษานิเวศวิทยาของนกน้ำ พืชพันธุ์ที่มีความสำคัญ และการอนุรักษ์

ด้านเครือข่ายองค์กรปกครองในพื้นที่ หมายถึง การเชื่อมโยงและร่วมมือกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และหน่วยงานราชการในระดับท้องถิ่น เพื่อดำเนินการและสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานนกน้ำคูขุด การสร้างเครือข่ายนี้ช่วยให้การจัดการพื้นที่และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่นมีความสอดคล้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้านเครือข่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว หมายถึง การเชื่อมโยงและร่วมมือกันระหว่างชุมชนท้องถิ่น ผู้ผลิตสินค้า และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ธรรมชาติในอุทยานนกน้ำคูขุด ผลิตภัณฑ์เหล่านี้อาจประกอบด้วยสินค้าท้องถิ่น เช่น งานหัตถกรรม, อาหารพื้นเมือง, สมุนไพรท้องถิ่น, หรือผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติที่ได้รับการอนุรักษ์ ซึ่งช่วยเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

1.6.2 ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

1.6.3 ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

1.6.4 ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาให้ประชาชนที่อาศัยบริเวณใกล้เคียงกับอุทยานนกน้ำคูขุด ได้ร่วมกันรักษาและรับประโยชน์จากการอนุรักษ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สามารถสร้างรายได้แก่ชุมชน และอนุรักษ์อย่างถูกวิธี และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนทั่วไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา” การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในอุทยานนกน้ำคูขุด จังหวัดสงขลา เป็นเรื่องสำคัญที่ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศในพื้นที่ แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติให้กับชุมชนท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่นี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่สามารถทำได้ด้วยความพยายามจากหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในพื้นที่ที่เป็นผู้มามีบทบาทสำคัญในการดูแลและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติในระยะยาว ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- 2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2.4 ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้

การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น อุทยานนกน้ำคูขุด การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ไม่เพียงแต่ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน แต่ยังช่วยสร้างความตระหนักรู้ในชุมชนและเยาวชนเกี่ยวกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ทรัพยากรอย่างมีความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสำเร็จและยั่งยืน ดังนี้

2.1.1 การอนุรักษ์

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด โดยใช้ให้น้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม ในสภาพปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมมากขึ้น ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงมีความหมายรวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถกระทำได้หลายวิธี ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยทางตรง ซึ่งปฏิบัติได้ในระดับบุคคลองค์กร และระดับประเทศ ที่สำคัญ คือ

1) การใช้อย่างประหยัด คือ การใช้เท่าที่มีความจำเป็น เพื่อให้มีทรัพยากรไว้ใช้ได้นานและเกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด

2) การนำกลับมาใช้ซ้ำอีก สิ่งของบางอย่างเมื่อมีการใช้แล้วครั้งหนึ่งสามารถที่จะนำมาใช้ซ้ำได้อีก เช่น ถูพลาสติก กระดาษ เป็นต้น หรือสามารถที่จะนำมาใช้ได้ใหม่โดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การนำกระดาษที่ใช้แล้วไปผ่านกระบวนการต่างๆ เพื่อทำเป็นกระดาษแข็ง เป็นต้น ซึ่งเป็นการลดปริมาณการใช้ทรัพยากรและการทำลายสิ่งแวดล้อมได้

3) การบูรณะซ่อมแซม สิ่งของบางอย่างเมื่อใช้เป็นเวลานานอาจเกิดการชำรุดได้ เพราะฉะนั้นถ้ามีการบูรณะซ่อมแซม ทำให้สามารถยืดอายุการใช้งานต่อไปได้อีก

4) การบำบัดและการฟื้นฟู เป็นวิธีการที่จะช่วยลดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรด้วยการบำบัดก่อน เช่น การบำบัดน้ำเสียจากบ้านเรือนหรือโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ก่อนที่จะปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ส่วนการฟื้นฟูเป็นการรื้อฟื้นธรรมชาติให้กลับสู่สภาพเดิม เช่น การปลูกป่าชายเลน เพื่อฟื้นฟูความ สมดุลของป่าชายเลนให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น

5) การใช้สิ่งอื่นทดแทน เป็นวิธีการที่จะช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติน้อยลง และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก การใช้ใบตองแทนโฟม การใช้พลังงานแสงแดดแทนแร่เชื้อเพลิง การใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี เป็นต้น

6) การเฝ้าระวังดูแลและป้องกันเป็นวิธีการที่จะไม่ให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย เช่น การเฝ้าระวังการทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำ คูคลอง การจัดทำแนวป้องกันไฟ

2. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยทางอ้อมสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

1) การพัฒนาคุณภาพประชาชน โดนสนับสนุนการศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ถูกต้องตามหลักวิชา ซึ่งสามารถทำได้ทุกระดับอายุ ทั้งในระบบโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ และนอกระบบโรงเรียนผ่านสื่อสารมวลชนต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์ เกิดความรักความหวงแหน และให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง

2) การใช้มาตรการทางสังคมและกฎหมาย การจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน ชมรม สมาคมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ตลอดจนการให้ความร่วมมือทั้งทางด้านพลังกาย พลังใจ พลังความคิด ด้วยจิตสำนึกในความมีคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีต่อตัวเรา เช่นกลุ่มชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียน นักศึกษาในโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร มูลนิธิโลกสีเขียว เป็นต้น

3) ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ช่วยกันดูแลรักษาให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในท้องถิ่นของตน การประสานงานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน ให้มีบทบาทหน้าที่ในการปกป้อง คุ้มครอง ปั่นฟูการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

4) ส่งเสริมการศึกษาวิจัย ค้นหาวิธีการและพัฒนาเทคโนโลยี มาใช้ในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศมาจัดการวางแผนพัฒนา การพัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ให้มีการประหยัดพลังงานมากขึ้น การค้นคว้าวิจัยวิธีการจัดการ การปรับปรุง พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน เป็นต้น

5) การกำหนดนโยบายและวางแผนทางของรัฐบาล ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อเป็นหลักการให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องยึดถือและนำไปปฏิบัติ รวมทั้งการเผยแพร่ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม

“แหล่งเรียนรู้” กูด (Good 1973: 114) ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่าหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสิ่งที่มีความค่าทางการศึกษาที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเรียน การสอนได้ เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงมหรสพ ห้องสมุด สวนสาธารณะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึง บุคคล หรือกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนด้วย นิโคล มาร์ค (Mark 1971: 341–347 อ้างถึงใน สิริยุพา ศกุนตะเสถียร, 2545: 23) ได้ให้ความเห็นว่าแหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับโรงเรียนประกอบด้วย ประชาชน สถานที่ ต่างๆ และกิจกรรมทั้งหลายที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียน เป็นคนดี และทรัพยากร ท้องถิ่นอาจจะเรียกว่าแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นแหล่งวิทยาการในชุมชน ซึ่งตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษ ว่า community resources หรือ local resources แหล่งเรียนรู้จึง หมายถึง แหล่งข้อมูลความรู้ ทั้ง ที่อยู่ในตัวบุคคล สถานที่ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และประสบการณ์ ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ สามารถหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จากการศึกษา ข้อมูลและประสบการณ์ การทำงาน เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ พบว่าการพัฒนา แหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ด้านคือ (วรพงศ์ ผูกู, 2563: online)

1. ข้อมูล/ชุดความรู้ ข้อมูล หรือเรื่องราว หรือสิ่งที่ได้จากแหล่งที่มาของความรู้ มีการ นำมาเรียบเรียงให้เป็นระบบเป็นหมวดหมู่ สามารถทำความเข้าใจได้และพร้อมต่อการนำไปใช้ ประโยชน์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ทั้งความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) ซึ่ง เป็น ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคล เช่น ทักษะในการทำงาน ความคิดทัศนคติ และความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผล ผ่าน การวิเคราะห์ สังเคราะห์จนเป็นหลักทั่วไป สามารถรวบรวมและถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี หนังสือ คู่มือต่างๆ และบางครั้ง เรียกว่าเป็นความรู้แบบ รูปธรรม การเก็บข้อมูลจากแหล่งความรู้ขึ้นอยู่กับลักษณะของที่มา เช่น ถ้าเป็นสถานที่อาจเก็บ ภาพถ่าย พร้อมประวัติความเป็นมา ความสำคัญของแหล่งความรู้ หรือ ถ้าเป็นตัวบุคคล อาจเก็บ ข้อมูลประวัติย่อ บทสัมภาษณ์ คุณงามความดี บันทึกประสบการณ์ หรือความรู้ที่มี แต่ถ้าหากอยู่ใน รูปแบบของประเพณี อาจบันทึกถึงความเป็นมา ความสำคัญ พิธีกรรมหรือขั้นตอนการปฏิบัติ เป็นต้น

2. ผู้ให้ข้อมูล/ผู้ถ่ายทอด หมายถึง บุคคลที่สามารถบอกเล่าหรือถ่ายทอดข้อมูล ชุด ความรู้นั้นๆ แก่ผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจ และสร้างประสบการณ์ได้ ผู้ให้ข้อมูล ต้องมี ความเชี่ยวชาญ มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ถ่ายทอดเป็นอย่างดี และสามารถนำเสนอ เรื่องราวออกมาได้ อย่างน่าสนใจ

3. การออกแบบและการจัดลำดับ หมายถึง ขั้นตอน วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ รูปแบบการเผยแพร่ หรือการนำข้อมูล เนื้อหาความรู้มาถ่ายทอดให้กับผู้สนใจ เช่น การลำดับเรื่องราว เหตุการณ์ที่น่าเสนอ การจัดทำกิจกรรมสาธิต เป็นต้น

4. กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมและกระบวนการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ เช่น การจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้จากการลงมือทำ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ จริง เป็นต้น

5. สื่อการเรียนรู้ หมายถึง สื่อรูปแบบต่างๆ ที่ทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากกว่า การได้ฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว เช่น อุปกรณ์สาธิต สิ่งของจริง (ของจริง) ป้ายข้อมูล โมเดล จำลอง วัสดุทัศน เทคโนโลยีสื่อเสมือนจริง สื่ออินเทอร์เน็ต แอพพลิเคชั่น แอนิเมชัน เกมมัลติมีเดีย เป็นต้น การเลือกใช้ สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย สัมพันธ์กับข้อมูล จะช่วยสร้างความน่าสนใจให้แหล่งเรียนรู้ และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้

6. สถานที่ ส่วนใหญ่ใช้สถานที่จริงหรือแหล่งที่มาของความรู้เป็นสถานที่จัดการเรียนรู้ เพราะจะสามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านของผู้รู้ แปลงเกษตร ฟาร์ม วัด ป่า ฯลฯ โดยมีการปรับสภาพแวดล้อมของแหล่งเรียนรู้ให้เป็นห้องเรียน ไม่จำเป็นต้องเรียนในห้องที่เป็นทางการ แต่ถ้าหากแหล่งเรียนรู้ไม่สะดวกต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ก็อาจใช้สถานที่อื่นที่ใกล้เคียง สร้างบรรยากาศ หรือเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

7. การบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่เป้าหมายของแหล่งเรียนรู้ ดังนั้น จึงต้องมีการบริหารจัดการที่ดี ทั้งการวางแผนการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการคณะทำงานที่ขับเคลื่อนงานของแหล่งเรียนรู้ การจัดการงบประมาณหรือแหล่งที่มาของรายได้

ปัจจุบันประเทศต่างๆ ได้ให้ความสนใจในการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อสนองการศึกษา ตลอดชีวิตตามความแตกต่างของบุคคลในระดับต่างๆ เป็นจำนวนไม่น้อยและนับวันจะเพิ่มพูนมากขึ้น เพราะได้ตระหนักดีว่าเป็นวิธีการให้การศึกษาตลอดชีวิตที่ถูกต้อง ถือได้ว่าเป็นการช่วย ให้เกิดการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคล เนื่องจากการศึกษา เป็นสิ่งจำเป็น ก่อให้เกิดการพัฒนาปัญญา นำมาซึ่งเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศทุกๆ ด้าน พบว่า “การสร้างลักษณะนิสัยแห่งการเรียนรู้” สำคัญที่สุด การเรียนรู้จึงเป็น “วาระสำคัญแห่งชาติ” ที่รัฐบาลต้องดำเนินการให้ประชาชนได้เข้าใจและซาบซึ้งกับมรดกวัฒนธรรมของชาติ

นาคยา ปิณฑานนท์ และคณะ (2542: 131-132) ในการจัดแหล่งเรียนรู้ควร ให้ผู้เรียน ได้รับประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของผู้เรียนเอง นั่นคือ ความรู้ต้องบูรณาการกับชีวิต ในชุมชน ความรู้ที่แท้จริงต้องมีการบูรณาการทั้งการปฏิบัติ ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมและรอบรู้ ในชุมชนที่ตนอยู่อาศัย และการมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นการเพิ่ม ศักยภาพการเรียนรู้ การได้ร่วมลงมือ ปฏิบัติจริงในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน มีผลทั้งต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเองและทำให้ชุมชนกลายเป็น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลความรู้ ทั้งที่อยู่ในตัวบุคคล สถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประสบการณ์ ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ สามารถหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข่าวสารข้อมูล สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิชาการและ ประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง ตาม อรรถาธิบายอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (กรมสามัญศึกษา, 2544, 6)

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง "แหล่ง" หรือ "ที่รวม" ซึ่งอาจเป็นสภาพ สถานที่ หรือศูนย์รวมที่ ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอน ที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน หรือศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน การประเมินและการวัดผลการเรียนมีลักษณะเฉพาะที่สร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ อย่าง ต่อเนื่อง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกันกับการประเมินผลในชั้นหรือห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ตาม มาตรา 25 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้แก่ ห้องสมุด ประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์การ กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่น เป็นต้น (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2553)

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง ถิ่นที่อยู่ บริเวณบ่อเกิดแห่งที่หรือศูนย์ความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหา ความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญ ซึ่งแหล่งเรียนรู้จึงอาจเป็นไปได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติ หรือสิ่งที่ มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต และแหล่งเรียนรู้อาจจะอยู่ในห้องเรียน ใน โรงเรียนหรือนอกโรงเรียนก็ได้ ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ การเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ใน สถานศึกษาเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

2542 เพราะเป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็นรักการอ่าน การเขียน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการฝึกทักษะ ฝึกกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถจดจำองค์ความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ตลอดไป

ดังนั้นสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องให้ความสำคัญในการจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ทั้งในสถานศึกษาและในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด แหล่งการเรียนรู้สามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย รวมทั้งผู้สอนก็สามารถสร้างสถานการณ์จากสถานที่นั้นๆ เพื่อฝึกฝนผู้เรียนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ในทุกสาระการเรียนรู้

ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ตามแนวคิดของ สุมณ อมรวิวัฒน์ (สุมณ อมรวิวัฒน์, 2544) มีดังนี้

1. เป็นแหล่งเสริมสร้างจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. เป็นแหล่งศึกษาตามอัธยาศัย
3. เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. เป็นแหล่งสร้างความรู้ ความติด วิชาการ และประสบการณ์
5. เป็นแหล่งปลูกฝังค่านิยมรักการอ่านและแหล่งศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
6. เป็นแหล่งสร้างความคิดเกิดอาชีพใหม่สู่ความเป็นสากล
7. เป็นแหล่งเสริมประสบการณ์ตรง
8. เป็นแหล่งส่งเสริมมิตรภาพความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนหรือผู้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

ท้องถิ่น

สรุปได้ว่าแหล่งเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้สามารถหาความรู้โดยการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่าง เป็นรูปธรรม ซึ่งแหล่งให้ความรู้นั้นสามารถเป็นได้ทุกสิ่งอย่างไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล สถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประสบการณ์ เราสามารถนำมาบูรณาการให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ หรือ เพิ่มเติมความรู้อื่นที่มีอยู่แล้วเกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจ และสร้างประสบการณ์ให้เพิ่มพูนได้

2.1.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ขั้นตอนการดำเนินงาน สถานศึกษามีหน้าที่จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาหาความรู้ด้วยตัวเอง และดำเนินการดังนี้

1. สำรวจแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพทั้งใน และนอกสถานศึกษาในบริเวณใกล้เคียง (จัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้)
2. จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบทั้งในและนอกสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาให้พอเพียงและสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้
3. จัดทำเอกสารรวบรวมเผยแพร่แหล่งเรียนรู้แก่ครู บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานศึกษาอื่นๆ ที่จัดการศึกษาบริเวณใกล้เคียง
4. จัดระบบแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้เชื่อมโยง ต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น พัฒนาห้องสมุด ให้เป็นแหล่งเรียนรู้หรือมุมหนังสือในห้องเรียน
5. จัดระบบแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ของสถานศึกษาของตนเอง เช่น จัดทำแผนที่เส้นทาง ระบบเชื่อมโยงเครือข่ายห้องสมุดประชาชนห้องสมุดสถาบันการศึกษาพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
6. จัดตั้งและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนรวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ วางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้
7. ประสานความร่วมมือวางแผนกับสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน ที่จัดการศึกษาโดยส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ ที่แต่ละแหล่งมีเพื่อใช้ประโยชน์ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน
8. ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูได้ใช้แหล่งเรียนรู้เชิงอนุรักษ์ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ครอบคลุมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ (วรพงศ์ ผูกภู, 2561) ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ด้าน

1. **ข้อมูล/ชุดความรู้** ข้อมูล หรือเรื่องราว หรือสิ่งที่ได้จากแหล่งที่มาของความรู้ มีการนำมาเรียบเรียงให้เป็นระบบ เป็นหมวดหมู่ สามารถทำความเข้าใจได้และพร้อมต่อการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ทั้งความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคล เช่น ทักษะในการทำงาน ความคิดทัศนคติ และความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผล ผ่าน

การวิเคราะห์ สังเคราะห์จนเป็นหลักทั่วไป สามารถรวบรวมและถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี หนังสือ คู่มือต่างๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม การเก็บข้อมูลจากแหล่งความรู้ขึ้นอยู่กับลักษณะของที่มา เช่น ถ้าเป็นสถานที่อาจเก็บภาพถ่าย พร้อมประวัติความเป็นมา ความสำคัญของแหล่งความรู้ หรือถ้าเป็นบุคคล อาจเก็บข้อมูลประวัติย่อ บทสัมภาษณ์ คุณงามความดี บันทึกประสบการณ์หรือความรู้ที่มี แต่ถ้าหากอยู่ในรูปแบบของประเพณี อาจบันทึกถึงความเป็นมา ความสำคัญ พิธีกรรมหรือขั้นตอนการปฏิบัติ เป็นต้น

2. ผู้ให้ข้อมูล/ผู้ถ่ายทอด หมายถึง บุคคลที่สามารถบอกเล่าหรือถ่ายทอดข้อมูล ชุดความรู้ต่างๆ แก่ผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจ และสร้างประสบการณ์ได้ ผู้ให้ข้อมูลต้องมีความเชี่ยวชาญ มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ถ่ายทอดเป็นอย่างดี และสามารถนำเสนอเรื่องราวออกมาได้อย่างน่าสนใจ

3. การออกแบบและการจัดลำดับ หมายถึง ขั้นตอน วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ รูปแบบการเผยแพร่ หรือการนำข้อมูล เนื้อหาความรู้มาถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ เช่น การลำดับเรื่องราว เหตุการณ์ที่น่าเสนอ การจัดทำกิจกรรมสาธิต เป็นต้น

4. กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมและกระบวนการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ เช่น การจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้จากการลงมือทำ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง เป็นต้น

5. สื่อการเรียนรู้ หมายถึง สื่อรูปแบบต่างๆ ที่ทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากกว่า การได้ฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว เช่น อุปกรณ์สาธิต สิ่งของจริง (ของจริง) ป้ายข้อมูล โมเดลจำลอง วีดิทัศน์ เทคโนโลยีสื่อเสมือนจริง สื่ออินเตอร์แอคทีฟ แอนิเมชัน เกมมัลติมีเดีย เป็นต้น การเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย สัมพันธ์กับข้อมูล จะช่วยสร้างความน่าสนใจให้แหล่งเรียนรู้ และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้

6. สถานที่ ส่วนใหญ่ใช้สถานที่จริงหรือแหล่งที่มาของความรู้เป็นสถานที่จัดการเรียนรู้ เพราะจะสามารถเรียนรู้ได้จากสถานที่จริง ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านของผู้รู้ แปลงเกษตร ฟาร์ม วัด ป่า ฯลฯ โดยมีการปรับสภาพแวดล้อมของแหล่งเรียนรู้ให้เป็นห้องเรียน ไม่จำเป็นต้องเรียนในห้องที่เป็นทางการ แต่ถ้าหากแหล่งเรียนรู้ไม่สะดวกต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ก็อาจใช้สถานที่อื่นที่ใกล้เคียง สร้างบรรยากาศ หรือเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

7. การบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่เป้าหมายของแหล่งเรียนรู้ ดังนั้นจึงต้อง

มีการบริหารจัดการที่ดี ทั้งการวางแผนการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการคณะทำงานที่ขับเคลื่อนงานของแหล่งเรียนรู้ การจัดการงบประมาณหรือแหล่งที่มาของรายได้

ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ตามแนวคิดของ สุนน อมรวิวัฒน์ (สุนน อมรวิวัฒน์, 2544)

มีดังนี้

1. เป็นแหล่งเสริมสร้างจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. เป็นแหล่งศึกษาตามอัธยาศัย
3. เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. เป็นแหล่งสร้างความรู้ ความดี วิชาการ และประสบการณ์
5. เป็นแหล่งปลูกฝังค่านิยมรักการอ่านและแหล่งศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
6. เป็นแหล่งสร้างความคิดเกิดอาชีพใหม่สู่ความเป็นสากล
7. เป็นแหล่งเสริมประสบการณ์ตรง
8. เป็นแหล่งส่งเสริมมิตรภาพความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนหรือผู้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

ท้องถิ่น

นอกจากนี้ การนำแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกระบวนการเรียนการสอน

มีข้อดี ดังนี้

1. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากของจริง ทำให้เกิดประสบการณ์ตรง
2. ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน
3. ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อชุมชน และกระบวนการเรียนรู้
4. ผู้เรียนเห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. ผู้เรียนเกิดความรักท้องถิ่นและเกิดความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่น

จากการจัดแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มีความสำคัญที่จะเป็นเครื่องมือไปสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน เกิดประโยชน์ต่อการนำมาใช้ในการเรียนการสอน สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนเพิ่มขึ้น เพราะได้เรียนรู้จากสภาพความเป็นจริงได้ลงมือปฏิบัติจริง และการไปศึกษายังแหล่งเรียนรู้สามารถปลูกฝังเจตคติให้เป็นไปตามที่พึงประสงค์ ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรักและผูกพันกับท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม (จรรยา ชูลาภ, 2544)

ความสำคัญของการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ตามแนวคิดของ กิ่งแก้ว อารีรักษ์ (2548, 118) ให้ไว้ดังนี้

1. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่หลากหลาย

2. ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งขึ้น โดยใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลสะท้อนความคิดเห็นจากแหล่งการเรียนรู้

3. กระตุ้นมุ่งเน้นลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งผลักดันให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างผลผลิตในการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงขึ้น

4. เสริมสร้างการเรียนรู้ จนเกิดทักษะการแสวงหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการสร้างความรู้ความตระหนักเชิงมนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและแตกต่างของข้อมูล

5. แหล่งการเรียนรู้เสริมสร้างการพัฒนาการคิด เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผล และการประเมินอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยกระบวนการวิจัยอิสระ

6. เปลี่ยนเจตคติของครูและผู้เรียนที่มีต่อเนื้อหารายวิชา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

7. พัฒนาทักษะการวิจัยและความเชื่อมั่นในตนเองในการค้นหาข้อมูล

8. เพิ่มผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการ ในด้านเนื้อหา เจตคติ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนรู้

ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ (กรมสามัญศึกษา, 2544, 6)

1. เป็นแหล่งเสริมสร้างจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. เป็นแหล่งศึกษาตามอัธยาศัย

3. เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. เป็นแหล่งสร้างความรู้ ความคิด วิชาการและประสบการณ์

5. เป็นแหล่งปลูกฝังค่านิยมรักการอ่าน และแหล่งศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วย

ตนเอง

6. เป็นแหล่งสร้างความคิดเกิดอาชีพใหม่สู่ความเป็นสากล

7. เป็นแหล่งเสริมประสบการณ์ตรง

8. เป็นแหล่งส่งเสริมมิตรภาพความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนหรือผู้เป็นภูมิปัญญา

ท้องถิ่น

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน (Community Resources หรือ Local Resources) นักวิชาการแต่ละท่าน ใช้ชื่อเรียกต่างกัน เช่น แหล่งความรู้ในชุมชน, แหล่งวิทยาการในชุมชน, แหล่งทรัพยากรในชุมชน, แหล่ง เรียนรู้ในท้องถิ่นหรือแหล่งวิชาการท้องถิ่น เป็นต้น แม้ว่าจะมีชื่อเรียกต่างกันแต่ก็มี

ความหมายที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน โดยมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ไว้ดังนี้

Good (1973 : 114) ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่าหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางการศึกษาที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนได้เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงมหรสพ หอสมุด สวนสาธารณะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงบุคคลหรือกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนด้วย

โพรยทอง แซ่แต้ (2545 : 9) ได้ให้ความหมายแหล่งเรียนรู้ในชุมชนว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มี อยู่ในชุมชนที่ครูและนักเรียนสามารถนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้ง ไว้ อาจเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรม สถานที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงสถาบันต่างๆ ตลอดจนบุคคลสำคัญในชุมชน

สมาธิ พิณจิกิจ (2547 : 15) ได้ให้ความหมายแหล่งเรียนรู้ในชุมชนว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ หรือศูนย์รวมความรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน และสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ให้เกิดความรู้ ความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญได้ เป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าควรแก่การศึกษา ซึ่งอาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ได้ เช่น แม่น้ำ ลำธาร ภูเขา ป่าไม้ สถานที่ บุคคล วัฒนธรรมประเพณี วิธีการดำรงชีวิต ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์สื่อสารเทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น

ศักดิ์วิบูลย์ จันทราษี (2550 : 20) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชนหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งอาจเป็นสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในโรงเรียน และบริเวณรอบๆ โรงเรียน ที่เด็กสามารถเข้าไปศึกษา หาความรู้ได้ประกอบด้วยบุคคล สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมในชุมชนซึ่งสามารถนำมาจัดการเรียนการสอน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตัวนักเรียนเอง

ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันท์ (2557 : 203) ได้สรุปความหมายของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนว่า คือ ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่มีอยู่เองในธรรมชาติ บุคคล รูปแบบสังคม วิถีชีวิต อาชีพ วัฒนธรรม สถานที่ต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้

อนงค์ศิริ วิชาลัย (2552 : 46-47) ได้ให้ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ว่าหมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และประสบการณ์ และเป็นสถานที่เพื่อการเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น อุทยานป่าไม้ น้ำตก ภูเขา แหล่งน้ำ หิน ดิน ทราย ห้วย หนอง บึง ทะเล หรือแหล่งการเรียนรู้ที่ตั้งใจ จัดสร้างขึ้น เช่น โบราณสถาน วัด พิพิธภัณฑ์ หอสมุดสถานประกอบการต่างๆ หรือ

เกิดความรู้ในแต่ละบุคคลจากการคิดปฏิบัติและสร้างความรู้ด้วยตนเองเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้จึงเป็นศูนย์ รวมข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ และประสบการณ์ด้วยตนเอง

เนื่องจากแหล่งการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมและพัฒนาบุคคลให้มีการเรียนรู้ อย่าง ต่อเนื่องและตลอดชีวิต การที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้เน้นการศึกษาในระบบเพียง ประการเดียวคงไม่เพียงพอและไม่สามารถทำให้ผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายเข้าถึง การศึกษาได้ทั้งหมด การเรียนจึงไม่จำกัดเพียงในห้องเรียนหรือสถานศึกษาเท่านั้น บุคคลสามารถเข้า ศึกษาค้นคว้าข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และศาสตร์แขนงต่างๆ ได้ตามความสนใจจากแหล่งการเรียนรู้ (เปรมวดี ศรีชนพล, 2549 : 69) ด้วยคุณลักษณะสำคัญของแหล่งการเรียนรู้คือ เป็นห้องเรียน ธรรมชาติที่เกิดขึ้นจริง ผู้เรียน สามารถเรียนรู้จากสภาพจริง เป็นแหล่งที่รวมของความรู้ศาสตร์ต่างๆ มากมาย เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติโดยผู้เรียนในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ซึ่งจะ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และทัศนคติที่ดี ต่อสภาพแวดล้อมเกิดความรักถิ่นฐาน สืบทอดความรู้จาก บรรพบุรุษ เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติที่ ก่อให้เกิดทักษะและบางครั้งสามารถนำไปสู่การประกอบ อาชีพได้ (ปรีชา มีแจ้ง, 2551 : 44) ดังนั้นบุคคล ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริม และสนับสนุนให้มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเป็น แหล่งวิทยาการในการเติมเต็มประสบการณ์ตรง ให้ผู้เรียน ดังในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 24 (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัด บรรยายภาค สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความ รอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็น ส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไป พร้อมกันจากสื่อการเรียนการ สอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ และ มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้ง แหล่งการเรียนรู้ ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและ นันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้กันอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชน

1. ห้องสมุดชุมชนในฐานะแหล่งเรียนรู้ชุมชน

ห้องสมุดเปรียบเสมือนห้วมมหาสมุทรของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ้าไม่มี การจัดระบบที่ดีก็จะค้นพบสารนิเทศได้ยาก ห้องสมุดควรหันมาตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญา ท้องถิ่น โดยเปลี่ยนวิธีคิดของบรรณารักษ์ที่จะรักษาตัวเล่มอย่างเดียว เปลี่ยนเป็น บรรณกรณีย์

หมายถึง ผู้พึงกระทำเกี่ยวกับหนังสือ ไม่ใช่แค่การจัดระบบหนังสือและจัดหาหนังสือเท่านั้น ควรเปลี่ยนโครงสร้างของห้องสมุดเป็นห้องสมุดที่สมบูรณ์โดยจะต้องผูกติดกับขบวนการเรียนรู้และให้การศึกษาผู้มาใช้ ควรมีฝ่ายการศึกษาและวิจัย มีการรวบรวมและ จัดระบบให้เกิดการวิพากษ์โดยอาศัยกระบวนการวิจัยและมีนักนิเทศการจัดการจัดกิจกรรม หมุนเวียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น บทบาทของห้องสมุดต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

- 1) เป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้า
- 2) เป็นแหล่งสร้างเอกลักษณ์ท้องถิ่นให้แก่สาธารณชนทั่วไป
- 3) เป็นแหล่งให้บริการสารสนเทศท้องถิ่นแก่ชุมชน ทำให้รักและภูมิใจในสารสนเทศท้องถิ่น ให้ประชาชนเห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องมาทำให้เป็นเอกลักษณ์
- 4) ทำให้เป็นแหล่งมรดกตกทอดถึงอนุชนรุ่นหลัง

ห้องสมุดควรอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยด้วยการจัดหาหนังสือ วิดีทัศน์ เทปคาสเซ็ท ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไว้ในห้องสมุด จัดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยในทุกระดับชั้น โดยห้องสมุดเป็นผู้สนับสนุนหลักสูตรดังกล่าว การศึกษาภูมิปัญญาตามวงจรชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตายได้แก่ ช่วงปฐมวัย วัยเด็ก วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ ห้องสมุดต้องจัดหาทรัพยากรสารสนเทศให้สอดคล้องกับช่วงวัยของคนในชุมชนนี้ ดังนั้น ห้องสมุดจึงควรรวบรวมภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ที่มีในท้องถิ่นของตนไว้ให้มากที่สุด การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย คือ การเรียนรู้เรื่องของวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ห้องสมุดเป็นศูนย์กลางในการศึกษาค้นคว้าและให้บริการสารสนเทศท้องถิ่น รวมถึงเป็นแหล่งอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในรูปแบบของสิ่งพิมพ์และวัสดุไม่ตีพิมพ์ เพื่อเป็นมรดกทางภูมิปัญญาให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้และศึกษาต่อไป (สุจริต บัวพิมพ์, 2545: 29)

2. วัดในฐานะแหล่งเรียนรู้ชุมชน

วัดในพระพุทธศาสนานอกจากจะมีหน้าที่หลักคือเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจแล้วยัง ต้องทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางศาสนาและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับชุมชนด้วย โดยวัดจัดพื้นที่ของวัดเพื่อจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่สำคัญเพื่อให้คนรุ่นหลังทั้งเด็กเยาวชน นักศึกษา ตลอดจนผู้ที่สนใจทั่วไปได้เข้ามาศึกษาหาความรู้โดยมีองค์ประกอบความเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่สำคัญ ได้แก่

1) เป็นสถานที่เรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน คือ วัดเป็นประจักษ์พยานที่สำคัญของท้องถิ่นเป็นที่เก็บรวบรวมสมบัติโบราณอันล้ำค่าที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาทางศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชน

2) เป็นศูนย์กลางทางกิจกรรมของชุมชน โดยวัดเป็นศาสนสถานที่ใช้ในการจัดกิจกรรมอันเนื่องด้วยวันสำคัญทางพุทธศาสนา และการบำเพ็ญกุศลต่างๆ เช่น การให้ทานการรักษา ศิลปวัฒนธรรมสวดมนต์ไหว้พระเพื่อช่วยเหลือหลอมขัดเกลาจิตใจของประชาชน

3) เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ทรงคุณค่าทางจิตใจ การเป็นแหล่งท่องเที่ยว นับเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ เพื่อให้คนทั่วไปได้เข้ามาศึกษาหาความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่จัดแสดงภายในวัด

4) เป็นสถานที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของชุมชนเนื่องจากวัดถือเป็นสถาบันหรือเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่ประชาชนมาแต่อดีตวัดจึงเป็นทั้งสถานที่ศึกษาเล่าเรียนและเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมะทั้งที่เป็นชาวพุทธและผู้ที่ไม่ศรัทธา (พระอธิการนิรันดร์ พรหมจันทร์และคณะ, 2563)

3. แหล่งเรียนรู้ชุมชนอื่นๆ

การสร้างและพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นการจัดให้มีการศึกษาที่เกื้อหนุนให้บุคคลในชุมชนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงภายใต้สิ่งที่มีอยู่ในสังคมรอบๆ ตัว ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น จากประสบการณ์ของวิทยากรหรือปราชญ์ชาวบ้าน จากแปลงสาธิต จากศูนย์เรียนรู้ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสนับสนุน โดยพระราชบัญญัติการศึกษาได้ให้ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง จึงได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ เข้าไปศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตนเป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความสนุกสนาน และมีความสนใจที่จะเรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการได้คิดเอง ปฏิบัติเองและสร้างความรู้ด้วยตนเองและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตน มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในชุมชนของตน พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

4. การอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21

กระแสของวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 20 มีลักษณะเด่นอยู่ที่การเน้นถึงอุดมการณ์ที่เป็นกรอบความคิดสำคัญของสองค่าย กล่าวคือ วัฒนธรรมประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ แต่ในศตวรรษที่ 21 โลกเต็มไปด้วยสังคมที่เสรีเพราะโลกเป็นเหมือนเครือข่าย ดังนั้น ทักษะการคิดและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ทางความคิดจึงเป็น ปัจจัยสำคัญที่จะมีผลต่อคุณภาพของคนในแต่ละสังคม

ในการะแสของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ จึงมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญคือ เป็นโลกของสังคมที่รู้จักไม่รู้หรือรู้น้อย สังคมที่คิดเก่งและคิดชอบและเป็นผู้นำทางความคิดหรือไม่เท่านั้น นั่นคือ การต้องยอมรับว่าโลกเรากำลังก้าวไปสู่ความเป็นโลกของวัฒนธรรมนานาชาติ อันเป็นวัฒนธรรมนานาชาติที่มีพื้นฐานมาจากการบงการและครอบงำโดยพลังของทุนนิยม ที่มีลักษณะของการเน้นบริโภคนิยมมากกว่าจะเน้นความสำคัญของคุณธรรมและคุณค่าสากล ที่เน้นที่รากฐานของความคิด ความเชื่อ อุปนิสัยและวิถีชีวิตที่ประกอบด้วยธรรม

แนวโน้มของปัจจุบันและในอนาคตกระแสวัฒนธรรมจะมีลักษณะเป็นระบบเครือข่ายมากขึ้น ทำให้การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมมีความหลากหลายไปพร้อมกัน ในขณะเดียวกันเป็นการท้าทายของวัฒนธรรมระบบเครือข่ายแทนวัฒนธรรมแบบรัฐประชาชาติแบบดั้งเดิม ระบบเศรษฐกิจการเมือง และสังคมก็จะเข้าสู่แบบฉบับเดียวกัน คือ ระบบทุนนิยมโดยมีชาติ ตะวันตกเป็นผู้นำและในขณะเดียวกันบทบาทของรัฐสถาบันการศึกษาจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างแน่นอน นั่นคืออนาคตเครื่องมือหลักของทุกคนก็คือความรู้ความคิดหรือคุณธรรม สิ่งที่ต้องตระหนักคิดเป็นอย่างหนึ่งนั่นก็คืออนาคตคนไทยคงจะต้องมีความสุขอย่างไทย แต่มีความรู้ความคิด ร่วมกันกับชาวโลกและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสันติ โดยใช้ยุทธศาสตร์ในการพึ่งพาตนเองมากขึ้น นั้นหมายความว่าในอนาคตเราต้องยอมรับและเปิดโอกาสให้ค่านิยมของโลกที่มีพื้นฐานจากสภาวะทางการเมืองเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมทั้งที่เป็นค่านิยมของกลุ่มชนในและนอกประเทศ เข้ามามีส่วนในการเลือกการตัดสินใจ นั้นย่อมเป็นการยอมรับว่าค่านิยมทางโลกเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเลือกการตัดสินใจในชีวิตประจำวันของคนไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ยาก

ยังแนวโน้มของวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 21 จะเป็นไปในรูปของวัฒนธรรมสากลใน 3 ลักษณะ คือ

1. วัฒนธรรมที่เน้นทุนนิยม ตามแนวความคิดของพุทธทาสภิกขุ คือ วัฒนธรรมที่เป็นธัมมิกสังคมนิยมวัฒนธรรม กล่าวคือ วัฒนธรรมที่มีความเคารพในคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาติ

ที่มีความซื่อตรงในการบริโภค ยึดถือปฏิบัติในกระแสของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือการค้าทางวัฒนธรรมแบบเสรี อันปราศจากการกีดกันการรับรู้ทางวัฒนธรรมต่อกัน

2. วัฒนธรรมแบบสารสนเทศวัฒนธรรมคือ วัฒนธรรมที่มีการถ่ายทอดโดยตรงจากสื่อสารต่างๆ ที่มีความรวดเร็วในการเข้าถึงมนุษยชาติในทุกหนทุกแห่งของทุกมุมโลกนั้นคือ วัฒนธรรมแบบสารสนเทศจะมีความรวดเร็วในการส่งและรับข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าเราจะอยู่ที่แห่งใดเราย่อมไม่สามารถปฏิเสธการรับรู้มันได้

3. วัฒนธรรมแบบท้องถิ่นสากล คือการยึดมั่นในอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมแบบท้องถิ่นแห่งตนและยินยอมรับวัฒนธรรมที่เป็นสากลทั้งสองประเภทเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน นั้นหมายความว่าเราต้องสร้างความเข้มแข็งหรือความแข็งแรงทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของเราให้กล้าหาญอย่างยดยิ่ง พร้อมทั้งจะปรับเข้ากับวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยเสรีภาพทางการค้าในระบบทุนนิยมและความรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร (กนกวรรณ รุกขชาติ, 2541: 29)

ดังนั้นในอนาคตเราคงต้องยอมรับและพยายามประสมประสานปรับตัวให้เข้ากับความจริงก้าวหน้า ความสะดวกสบายในรูปแบบของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสารสนเทศที่เกิดขึ้นทางสังคม ขณะเดียวกันก็ต้องหันกลับมาปรับตัวให้เข้ากับความจริงก้าวหน้าและความต้องการทางสังคมเหล่านั้นด้วยสัมมาปัญญา การรู้จักพอและดำรงตนเป็นพลเมืองที่ดีด้วยการไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนควบคู่กันไปด้วย พร้อมกับฝึกตนเองให้มีทักษะในการจัดการต่อชีวิตและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่มีความสัมพันธ์ต่อชีวิต สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดประสบการณ์และนำไปบูรณาการ สามารถเรียนรู้และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้สมกับเป็นมนุษย์ยุคศตวรรษที่ 21

หลายคนพยายามหาคำตอบว่าเมืองแห่งความรู้ควรเป็นอย่างไร แต่กลับพบว่าไม่มีคำตอบที่แน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับบริบทของเมืองและความต้องการของคนในเมืองเป็นสำคัญ ท่ามกลางการแข่งขันในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการเพิ่มศักยภาพและการใช้ทรัพยากรมนุษย์ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและคุณค่าเพิ่ม เพื่อตอบสนองความต้องการของคนที่ซับซ้อนมากขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา การสร้างสภาพแวดล้อมของเมืองให้มีความเหมาะสมและทันสมัย เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ ตามความชอบและถนัด ให้คนสามารถพัฒนาความสามารถได้อย่างเต็มศักยภาพ ตามความแตกต่างของแต่ละคน เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่หลากหลายจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาสู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ทางกายภาพและแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ โดยมีปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์แหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีสารสนเทศที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงองค์ความรู้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่ช่วยให้การนำเสนอมีความน่าสนใจ เข้าใจง่าย และช่วยให้เกิดมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะ ทั้งระหว่างผู้เรียนรู้กับแหล่งเรียนรู้ และระหว่าง

ผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง รวมถึงการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของแหล่งเรียนรู้ ของคนในชุมชน ซึ่งมีผลต่อความยั่งยืนของแหล่งเรียนรู้

2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน หรือองค์การ ในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่ม และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี ความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม การให้ความหมายคำจำกัดความการมีส่วนร่วมมีมากมายหลายทัศนะ โดยการเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่มซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกับกลุ่มดังกล่าวด้วย (Davis Keith, 1972, p. 15)) ซึ่งเป็นความร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจและสมัครใจ โดยไม่ถูกบังคับซึ่งประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตกลงใจ
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการพัฒนา
- 3) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลแผนและโครงการ
- 4) การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการพัฒนา

ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิดร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นักวิชาการได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้หลักการแห่งรัฐธรรมนูญว่า ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้ใน 5 ลักษณะ

- 1) มีส่วนร่วมในการรับรู้ (ความเป็นไปของการบริหารราชการแผ่นดินทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ มากขึ้น)
- 2) มีส่วนร่วมในการคิด (ร่วมกับองค์กรทั้งหลายที่รัฐธรรมนูญตั้งขึ้น)
- 3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

4) มีส่วนร่วมในการกระทำการบางอย่าง (ร่วมกับรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

5) มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ (องค์กรที่ใช้อำนาจรัฐไม่ว่าจะเป็นฝ่ายทางการเมืองหรือข้าราชการประจำ)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมขององค์กรปกครองท้องถิ่น นับว่าเป็นหัวใจสำคัญหรือเป็นหลักการอันเป็นสาระสำคัญของระบบการปกครองท้องถิ่น และอาจเป็นเหตุผลสำคัญที่อธิบายว่าเหตุใดจึงต้องมีระบบการปกครองท้องถิ่นคู่ขนานไปกับระบบการปกครองส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่รัฐจะต้องมีการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เช่น มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษหรือฟื้นฟู จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ การมีส่วนร่วมในการจัดการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน มาตรา 67 สิทธิของบุคคลที่จะร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงอยู่อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม และแนวนโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรา 87 รัฐต้องดำเนินตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนเศรษฐกิจ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ และร่วมสนับสนุนติดตามผลการดำเนินการ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของโครงการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นโครงการดังกล่าว

2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมรูปแบบหนึ่งของมนุษย์ เพื่อใช้เวลาว่างในการเดินทางเพื่อพักผ่อน หย่อนใจและผ่อนคลายความตึงเครียดของร่างกายและจิตใจ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2543, หน้า 44) การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมผ่อนคลายจากกิจกรรมงานประจำของมนุษย์ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นชั่วคราว

2) การเดินทางต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ

3) เป็นการเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ได้ที่มีใช้เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

นักวิชาการ เฟนเนล (Fennell, 1999 อ้างใน สุภาพร คำภีระ, 2554, หน้า 13) ได้ให้นิยามความหมายของการท่องเที่ยวไว้ในฐานะที่เป็นระบบที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ซึ่งประกอบไปด้วย นักท่องเที่ยวและการบริการที่เกี่ยวข้องซึ่งถูกจัดแบ่งและใช้ประโยชน์ (เช่น เครื่องอำนวยความสะดวก สิ่งดึงดูดใจ การขนส่ง และการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว) เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ความเคลื่อนไหวของระบบนั้นๆ ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวย่อมส่งผลกระทบต่อพื้นที่ที่ถูกจัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและส่วนประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับพื้นที่ดังกล่าวในหลายด้านด้วยกัน ระบบการท่องเที่ยวที่สำคัญจำแนกแบ่งได้ 3 ระบบ ดังนี้

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจน ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะหมายถึงสภาพทางกายภาพของทรัพยากร ซึ่งอาจจะเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชน และท้องถิ่น

2) การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) ได้แก่ การให้บริการการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลต่อการเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นๆ

3) การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นส่วนของความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งรวมถึงกิจกรรมในรูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ซึ่งกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวในระบบย่อยมีองค์ประกอบอีกมากมายที่มีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกัน และมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมนอกระบบ เช่น ลักษณะทางกายภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว ภูมิอากาศ ชุมชน กิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นในพื้นที่ระบบนิเวศ ป่าไม้ แหล่งน้ำและอากาศ ตลอดจนการบริการและการจัดพื้นที่ท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมนอกระบบเหล่านี้อาจจะกระทบต่อการท่องเที่ยวได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ความสำคัญของการท่องเที่ยว

วนิดา สถิตานนท์ (2539) การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่จะสร้างสรรค์ความเจริญทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศไทย เป็นรายได้ที่กระจายออกไปยังบุคคลหลายชั้นหลายอาชีพ และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ กิจกรรมอันนี้จะเผยแพร่วัฒนธรรมและคุณธรรมของชาวไทยให้ปรากฏแก่ชาวโลก ยิ่งกล่าวอีกว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญดังต่อไปนี้

1) ความสำคัญเชิงเศรษฐกิจ มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ การเดินทางของนักท่องเที่ยว ย่อมสนับสนุนให้เกิดสินค้าและการบริการ

2) การท่องเที่ยวดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ การเพิ่มปริมาณของกระแสเงินเข้ามาหมุนเวียน ในระบบเศรษฐกิจทำให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่างๆ

3) กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น

4) สร้างความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมภายในประเทศ เร่งฐานการผลิตให้มีปริมาณเพียงพอในการรองรับนักท่องเที่ยว

5) ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรให้สูงขึ้น การจ้างงานสร้างอาชีพที่หลากหลาย มีการจ้างงานในสถานประกอบการต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

6) มีบทบาทในการสร้างเสริมสันติภาพ สัมพันธไมตรีและความเข้าใจอันดี ผู้คนที่แตกต่างกัน ในถิ่นอาศัย ภาษาและวัฒนธรรม ได้พบปะสร้างสัมพันธไมตรีต่อกัน

7) มีบทบาทในการสนับสนุนฟื้นฟู อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติ เกิดความภาคภูมิใจ ห่วงแหน อนุรักษ์ ฟื้นฟูและสืบทอด

8) กระตุ้นให้คิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินมาผลิตเป็นสินค้าที่ระลึก อาชีพเสริม รักษาสภาพแวดล้อมให้สมดุล

9) กระตุ้นให้มีการศึกษาค้นคว้าแหล่งท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และมีองค์ความรู้ใหม่

10) กระตุ้นให้มีการพัฒนาระบบเทคโนโลยี ความสะดวกรวดเร็วในการจองที่พัก เครื่องบิน หรือหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

สุรเชษฐ์ เชษฐมาส (2546, หน้า 16) อธิบายว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญอย่างไร ซึ่งมีความสำคัญที่หลากหลาย ดังนี้

1) การท่องเที่ยวเป็นการใช้เวลาว่างของมนุษย์เพื่อแสวงหาความสุขและความเพลิดเพลิน จากแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือน เป็นการช่วยผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าและความเครียด ทำให้สุขภาพทางกายและจิตใจสดชื่นดีขึ้น พร้อมทั้งจะกลับไปเผชิญกับภารกิจต่างๆ ของการดำรงชีวิตที่จำเริญได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์ความแปลกใหม่ตลอดเวลา การเดินทางช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตในด้านต่างๆ ทำให้เข้าใจสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือนดีขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม

3) หากการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีระบบที่ดี จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณโดยรอบได้ ซึ่งเรื่องนี้ในอดีตไม่ได้สนใจกันมากนัก จนกระทั่งกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับโลกได้เข้ามามีบทบาทในประเทศไทยหลายฝ่ายเริ่มมองเห็นคุณค่าของการท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น

4) การท่องเที่ยวเป็นกลไกธรรมชาติที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น เปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้วัฒนธรรมของแต่ละฝ่ายที่ดีขึ้น และนำไปสู่ความเข้าใจและเป็นมิตรที่ดีต่อกัน

5) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ไหลเวียนของเศรษฐกิจและการจ้างงานทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและประเทศโดยรวม

การท่องเที่ยวจะประสบความสำเร็จได้นั้นแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ หรือที่เรียกกันว่า 5As ได้แก่

1) ความดึงดูดใจ (Attraction) ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดความสนใจของ นักท่องเที่ยวได้มีความงดงามตามธรรมชาติ เช่น หาดทรายขาว แนวปะการังที่มีสีสันสวยงาม ป่าที่มีพันธุ์ไม้หายากชนิด หรือความงดงามที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทะเลสาบ รีสอร์ทในหุบเขา

2) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) หมายถึง การที่จะดึงดูดความสนใจ ของ นักท่องเที่ยวในการเดินทางมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิด แม้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามแต่ขาดความสะดวก ในการเข้าถึงนักท่องเที่ยวจะไม่เดินทางไปเยี่ยมชม หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้อง ดำเนินการจัดสร้างการคมนาคมที่สะดวกสบาย

3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ใด สถานที่ หนึ่ง สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องได้รับ คือ ความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกโครงสร้างพื้นฐานขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนน ระบบการสื่อสารต่างๆ

4) ที่พัก (Accommodation) การเดินทางท่องเที่ยวนั้นสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการ คือ ที่พัก เนื่องจากในการเดินทางไปท่องเที่ยวบางครั้งอาจมีการนอนพักค้างภายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวควรมีการจัดบริการที่พักแรมภายในแหล่งท่องเที่ยวด้วย

5) กิจกรรม (Activity) หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การล่องแก่ง การพายเรือ หรือกิจกรรมการร่ำรำ การจัดงานรื่นเริง การบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น

องค์ประกอบที่กล่าวมาทั้ง 5 ประการเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มผจญภัย กลุ่มนักวิชาการ นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะไม่ให้ความสนใจกับสิ่งอำนวยความสะดวกมากนัก เนื่องจากกลุ่มบุคคลดังกล่าว ต้องการศึกษแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพใกล้เคียงกับธรรมชาติและวัฒนธรรมเดิม (กุลวดี ละม้ายจีน, 2547, หน้า 5-6)

โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่ง ทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงาม และเกิดขึ้นเองธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา ถ้ำ น้ำตก น้ำพุร้อน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติ ทะเล ความงามของปะการังและสัตว์น้ำใต้ทะเล หาดทราย ทะเลสาบ เกาะ อ่างเก็บน้ำ และแหล่งน้ำจืด

2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และศาสนา หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา เช่น โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง พิพิธภัณฑสถาน วัด ศาสนสถาน และสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะ

3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ และขนบธรรมเนียมประเพณี ที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ ประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า สวนสนุก สวนสัตว์ กิจกรรมพายเรือ ขี่จักรยานภูเขา และล่องแก่ง เป็นต้น

แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Sustainable Tourism เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกันมากขึ้น เนื่องจากความตื่นตัวด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวที่หันมานิยมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540, หน้า 15) ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีผู้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้หลายนิยาม ดังนี้ การประชุม Globe'90 (2533 อ้างใน พัชรรัตน์ หารไชย, 2552, หน้า 19) ให้คำจำกัดความว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่

ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาทรัพยากรของชนรุ่นหลังด้วย (รัฐกรณ์ แสงโชติ, 2554, หน้า 20) โดยราชบัณฑิตยสถานได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอัน ทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ได้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้เป็นประโยชน์ได้ยาวนานที่สุด

สวอร์บรูค (Swarbrooke, 1998, p. 13 อ้างใน กฤษณ์ โคตรสมบัติ, 2553, หน้า 21) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า เป็นการท่องเที่ยวซึ่งทำให้เศรษฐกิจเจริญงอกงาม แต่จะต้องไม่ทำลายทรัพยากรซึ่งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นอกจากนี้ต้องไม่ส่งผลกระทบในด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและโครงสร้างทางสังคมของชุมชนในท้องถิ่นในการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามข้อตกลงระหว่างประเทศประกอบด้วยหลักการดังต่อไปนี้

- 1) สิ่งแวดล้อมเป็นทรัพย์สินที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งต่อการท่องเที่ยว ต้องรักษาไว้ให้มีสภาพเหมือนเดิม สำหรับลูกหลานในอนาคตมิใช่ถูกทำลายในระยะสั้น
- 2) การท่องเที่ยวเป็นการจัดกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกประโยชน์ให้กับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว ให้ความเสมอภาคเท่ากับนักท่องเที่ยว หมายถึง มิใช่ให้นักท่องเที่ยวแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวอย่างเดียว ชุมชนควรได้รับประโยชน์เท่าเทียมกันจากการท่องเที่ยวด้วย
- 3) การจัดการเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม ต้องส่งผลกระทบต่อพัฒนา อย่างยั่งยืนต้องไม่ทำลายทรัพยากร หรือก่อให้เกิดผลเสียหายในอนาคตและส่งผลกระทบต่อการทำลายสิ่งแวดล้อม
- 4) กิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยวควรจะยอมรับสภาพธรรมชาติและลักษณะ ของสถานที่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของกิจกรรมหรือการพัฒนาดังกล่าวแล้ว กล่าวคือ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวใดเปราะบางทางธรรมชาติมากเกินไปก็ควรพัฒนาสถานที่นั้นภายในขอบเขตและให้กระทบต่อธรรมชาติน้อยที่สุด เช่น จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว จำกัดกิจกรรมและเวลาของการท่องเที่ยว
- 5) ความกลมกลืนที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวต้องเกิดจากความต้องการของท่องเที่ยวประชาชนในท้องถิ่น และสถานที่ท่องเที่ยว
- 6) การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต้องไม่ทำลายหลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

7) องค์การทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว องค์การในท้องถิ่น และองค์กรสิ่งแวดล้อมต้องยอมรับในหลักการดังกล่าวแล้ว และจะต้องปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่แท้จริง

หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีดังต่อไปนี้

1) มีการดำเนินการจัดการภายใต้ขีดความสามารถของระบบธรรมชาติในการทดแทนฟื้นฟู ให้สามารถผลิตและให้บริการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดไปโดยไม่ลดถอยหรือเสื่อมโทรมลง

2) ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (Local Participation)

3) มีการกระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรมสู่ชุมชนท้องถิ่น (Equality)

4) ให้ประสบการณ์นันทนาการที่มีคุณค่า (Quality of Experience)

5) ให้ผู้มาเยือน/นักท่องเที่ยว ได้เรียนรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ทรัพยากรและวิถีชีวิต (Education and Understanding)

6) เน้นการออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและใช้วัสดุในท้องถิ่น (Local Architecture and Local Material)

7) เน้นการผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่แผนการพัฒนาระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ (Integration of Sustainable Tourism to Local, Religion and National Plans)

8) เน้นข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นการตัดสินใจและการติดตามตรวจสอบ (Monitoring and Evaluation)

หลักการพื้นฐาน (Principles) ของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อีเบอร์ (Eber, 1993) ได้อธิบายถึง 10 ประการ ดังนี้

1) อนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) หมายถึง ต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิม ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพใช้อย่างประหยัดต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่า คุณภาพของธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย

1.1) การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตที่ดี รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นานเพิ่มพูน และเสริมสร้างไว้ให้มีความเพียงพอต่อการใช้ในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม

1.2) การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้น ต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดอย่างเหมาะสมจะสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

2) ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย (Reducing OverConsumption and Waste) ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันวางแผนการจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างมีประสิทธิภาพหรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติและมีคุณภาพเหมือนกันใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก ส่วนการลดของเสีย เช่น ขยะปฏิภูลต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ ขยะแห้งอาจนำระบบการหมุนเวียนการใช้ การใช้ซ้ำ และการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Reuse Renew Recycle) ขยะเปียกอาจนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์และน้ำหมักปุ๋ยจุลินทรีย์ได้

3) รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity) ต้องวางแผนขยายรากฐานการท่องเที่ยว โดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นนานขึ้นหรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

4) ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) ต้องมีการประสานแผนการพัฒนาในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

5) นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) ต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายกระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่น

6) การมีส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving Local Communities) ต้องร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์กรรวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วมในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็น

หน่วยงานร่วมวิเคราะห์ หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการขาย การท่องเที่ยวด้วยกัน นอกจากนั้นยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่นเพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

7) มีการประชุมกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and The Public) ต้องมีการประสานกับประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการ การท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ ร่วมประชุม หรือทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหา ที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกันเป็นการลดข้อขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ต่างกัน

8) การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งเจ้าหน้าที่ดูงานอย่างสม่ำเสมอให้มีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยว ที่ยั่งยืนนับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร และเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

9) การจัดเตรียมข้อมูล คู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) ต้องร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ข่าวสารการบริการ การขายให้พร้อมและเพียงพอต่อการเผยแพร่ อาจจัดทำในรูปสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่างๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยวในรูปเอกสาร แผ่นพับ หนังสือคู่มือ วีดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

10) ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking Research) จำเป็นต่อการแก้ปัญหา และเพิ่มคุณค่าคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวโดยจะต้องมีการประเมินผลการตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอโดยการสอบถามผู้ใช้บริการโดยตรง การสอบถามความเห็นจากใบประเมินผลหรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยวเพื่อทราบผลของการบริการ นำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

หลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของชุมชน สมาชิกของชุมชนต้องควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน กำหนดแหล่งทรัพยากรที่ต้องการทำนุบำรุงและส่งเสริม กำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ในการพัฒนาและบริหารจัดการ

2) ความร่วมมือของกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นวัตกรรมด้านการท่องเที่ยวควรพัฒนาขึ้น จากความร่วมมือของกลุ่มต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่

3) การสร้างโอกาสการจ้างงานที่มีคุณภาพ การจัดหางานที่ดีและเหมาะสมกับคนในพื้นที่ ควรเป็นส่วนหนึ่งของภาพรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ การให้โอกาสคนในท้องถิ่นเข้ามาร่วมบริหารและจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว การให้การศึกษา การฝึกอบรมกับคนในท้องถิ่น และให้โอกาสในการเข้าถึงเงินทุนในการประกอบธุรกิจ

4) การกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว มีการพัฒนาการท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ และการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่างๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการวางแผน การพัฒนาและการดำเนินงานบริหารทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนการบริการด้านต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความมั่นใจว่ามีการกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการต่างๆ

5) การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าเกิดประโยชน์สูงสุด เราทุกคนไม่ว่าจะนักท่องเที่ยว ธุรกิจท่องเที่ยวและชุมชน ควรจะรักษาทรัพยากรให้อยู่ในสภาพที่ดีไม่น้อยกว่าสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้องหลีกเลี่ยงการใช้ทรัพยากรที่ไม่สามารถนำกลับมาสู่สภาพเดิมได้

6) การวางแผนระยะยาว ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องให้หลักประกันว่าพื้นที่นั้นๆ จะไม่เสียหายจากการดำเนินกิจกรรมใดๆ เพียงเพื่อประโยชน์สั้นๆ

7) ความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่และความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและมนุษย์ ตลอดจนการตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมมือระหว่างรัฐบาล ชุมชนท้องถิ่นและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตลอดจนองค์กรไม่แสวงหากำไร

8) ความสอดคล้องกันระหว่างแผนการท่องเที่ยวและแผนพัฒนาด้านต่างๆ กลยุทธ์และแผน ด้านการท่องเที่ยวจะต้องได้รับการเชื่อมโยงเข้ากับนวัตกรรมและแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่างๆ

9) ความร่วมมือระหว่างผู้กำหนดนโยบายกับผู้ปฏิบัติ ตลอดไปจนถึงหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะนโยบายด้านการท่องเที่ยวและนโยบายสิ่งแวดล้อม

10) การประสานความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการ และธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากแต่ละธุรกิจดำเนินงานด้านใดด้านหนึ่ง ย่อมส่งผลกระทบต่อการประกอบการ หรือคุณภาพการทำงานของธุรกิจด้านอื่นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

11) การประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว มีความจำเป็นที่จะต้องประเมินผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับของพื้นที่จะต้องได้รับการพิจารณา โดยครอบคลุมทั้งข้อจำกัดและการพัฒนาด้านกายภาพ ธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม จะต้องมีความสอดคล้องกับข้อจำกัดของท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมแผนการดำเนินงานใดๆ ควรได้รับการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างเหมาะสม

12) การสร้างหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบ จะต้องมีการพัฒนาแนวทางหรือหลักเกณฑ์ สำหรับการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้ต้องมีการสร้างประมวลจรรยาบรรณในการปฏิบัติสำหรับการท่องเที่ยวในทุกระดับ รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพและขีดจำกัดสำหรับใช้ชี้วัดผลกระทบ และความสำเร็จของโครงการท่องเที่ยว

13) การเน้นผลประโยชน์ชุมชน คุณค่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันก็ต้องแน่ใจว่าการตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนานั้นสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักในคุณค่าสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรสาธารณะต่างๆ ควรมีความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ในฐานะผู้ใช้ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นที่แน่ใจว่าทรัพยากรเหล่านี้ไม่ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด

14) การพัฒนาคน การศึกษาและหลักสูตรต่างๆ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาการศึกษาและหลักสูตรอบรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับสาธารณชน ตลอดจนส่งเสริมความสามารถทางธุรกิจ การประกอบอาชีพและความเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่างๆ

15) การเสริมสร้างลักษณะเด่นอัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่ กิจกรรมต่างๆ ควรมุ่งให้เกิดประสบการณ์ที่มีคุณภาพ อันนำไปสู่ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวขณะที่ยังยึดมั่นในหลักการอื่นๆ ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

16) การคำนึงขีดความสามารถในการรองรับพื้นที่ของทรัพยากร ขนาดและประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดและขีดความสามารถในการรองรับของทรัพยากรในพื้นที่ โดยเน้นการส่งเสริมให้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่มีผลกระทบน้อย

17) การดำรงรักษาทรัพยากรมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม จะต้องช่วยกันดำรงรักษา ไว้ให้สืบทอดต่อไป ทั้งนี้โดยใช้หลักเกณฑ์และมาตรฐานสากล

18) การทำการตลาดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพของประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ โดยมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อและสะท้อนจริยธรรมของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552, หน้า 54)

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมขอบข่ายของการท่องเที่ยวแบบอื่นๆ หลายรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมุ่งพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐบาล ภาคเอกชน นักท่องเที่ยว ชุมชนในท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นๆ

2.4 ข้อมูลบริบทเรื่องทิวชัย

อุทยานนกน้ำคูขุด จังหวัดสงขลา อุทยานนกน้ำที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย พื้นที่ส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลาแห่งนี้ได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2519 มีพื้นที่ 227,916 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสงขลาและพัทลุง ซึ่งจากการสำรวจของกรมป่าไม้พบว่ามีนก 44 วงศ์ 137 สกุล 219 ชนิด โดยบริเวณที่จะชมนก คือ เกาะโคบ และท่าหิน ซึ่งนั่งเรือไปประมาณ 1 ชั่วโมง และช่วงเวลาที่เหมาะสมดูนกอยู่ระหว่างเดือนธันวาคม-มีนาคมของทุกปี นอกจากนี้บริเวณเขตห้ามล่าฯ ยังเป็นจุดชมพระอาทิตย์ตกที่สวยงาม

ตั้งอยู่ที่บ้านคูขุด หมู่ที่ 4 ตำบลคูขุดอำเภอสทิงพระ ห่างจากที่ว่าการอำเภอสทิงพระเข้าไป ทางแยกประมาณ 3 กิโลเมตร อยู่ทิศเหนือห่างจากสงขลา 32 กิโลเมตร ได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2519 มีพื้นที่อยู่ในเขตรับผิดชอบทั้งหมด 227,916 ไร่ (365 ตารางกิโลเมตร) ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอเมืองสงขลา อำเภอรัตนบุรี อำเภอสทิงพระ กิ่งอำเภอกระเสาะสธบุรี และพื้นที่ส่วนหนึ่ง ติดต่อกับอำเภอปากพะยูนจังหวัดพัทลุง อุทยานนกน้ำ เป็นส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลา มีอาหารอุดมสมบูรณ์ จากการสำรวจของกรมป่าไม้ พบว่ามีนกชนิดต่างๆ กว่า 112 ชนิด ซึ่งนกเหล่านี้จะมาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ในช่วงเดือนธันวาคม-เมษายน ที่บริเวณที่ทำการอุทยานมีเรือทัวร์ชมรอบๆ บริเวณอุทยานนกน้ำ ในราคาประมาณ 150 บาท ใช้ เวลาเที่ยวชมประมาณ 1 ชั่วโมง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกาะ คือ มีเกาะเล็กเกาะน้อยมากมาย และหญ้าทะเลขึ้นเขียวขจีเหมือนกับทุ่งหญ้ากลางทะเลซึ่งเป็นธรรมชาติ ที่

มีทิวทัศน์ งดงามมาก เกาะเหล่านี้บางเกาะอยู่ในพื้นที่ของ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เช่น เกาะนางคำ เกาะญวน เกาะเสือ เกาะหมาก และบางเกาะไม่มีคนอาศัยอยู่เลย แต่ทว่าเมื่อนักท่องเที่ยวไปเที่ยวกันมาก เพราะมีบรรยากาศ ที่ดีเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ อย่างเช่น เกาะบรรทม เกาะคำเหียง เกาะกระ และเกาะโคบ ซึ่งมีลักษณะ ภูมิประเทศด้านหนึ่งติดกับทะเลสาบ อีกด้านเป็นภูเขาเล็กๆ เหมาะแก่การนั่งดูนก เพราะบริเวณนี้มีต้นราโพ และต้นจากมาก จึงเป็นที่อยู่และที่วางไข่ของนกอีโง้ง นอกจากนี้ยังมี เกาะสี่ เกาะห้า ซึ่งเป็นเกาะที่มีการทำสัมปทานเก็บรังนกนางแอ่น การเดินทางจากหาดใหญ่ ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 407 ไปทางสะพานติณสูลานนท์ แล้วเข้าสู่ทางหลวง แผ่นดินหมายเลข 4083 ซึ่งเป็นทางตัดเลียบชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกช่วงสงขลา-สติงพระ ทางซ้ายมือจะมีป้ายบอกทางเข้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา เป็นทางแยกเข้าไประยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร เป็น ถนนลาดยางอย่างดี ระยะทางจากหาดใหญ่ (ถึงหลักกิโลเมตรที่ 126) อำเภอสติงพระ ประมาณ 32 กิโลเมตร

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูซุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

กฤต พิริยธกุล (2559) ได้วิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และการพัฒนาแหล่งโบราณสถานชุมชนบ้านร่องไฮ จังหวัดพะเยา อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม” ผลการศึกษาพบว่า แหล่งโบราณสถานชุมชนบ้านร่องไฮเป็นกลุ่มโบราณสถานขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนบ้านร่องไฮ หมู่ที่ 1 ตำบลแม่ใส อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ในปี พ.ศ. 2545- 2547 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ใส และกรมศิลปากรได้ร่วมกันจัดทำโครงการขุดแต่งโบราณสถานแห่งนี้ขึ้นพบโบราณสถานทั้งหมด 5 กลุ่มในแต่ละกลุ่มประกอบไปด้วยโบราณสถานที่แตกต่างกันไปทั้งเจดีย์ประธาน วิหาร แนวกำแพงวัดเนินดินรูปวงกลม และสี่เหลี่ยมผืนผ้า และเศษอิฐ เป็นต้น ต่อมาโบราณสถานดังกล่าวถูกทิ้งให้ตกอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม ถูกปกคลุมไปด้วยวัชพืช และไม้ยืนต้นไม่ได้รับการดูแลและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โบราณสถานบางแห่งมีน้ำท่วมขังทำให้ไม่สามารถเข้าถึงโบราณสถานได้อาคารต่างๆ ที่อยู่ในแหล่งโบราณสถาน ถูกทิ้งให้อยู่ในสภาพที่รกร้างว่างเปล่ากลายเป็นสถานที่เก็บเครื่องมือและเครื่องใช้ของชาวบ้านที่เข้ามาทำมาหากินในเขตโบราณสถานไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมทำให้แหล่งโบราณสถานแห่งนี้ไม่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างเต็มที่ดังนั้รูปแบบ และวิธีการในการจัดการแหล่งโบราณสถานชุมชนบ้านร่องไฮนั้น ควรจะมี

การอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ใสและกรมศิลปากร ทำการบูรณะโบราณสถานและปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ แหล่งโบราณสถาน และพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนหรือท้องถิ่นโดยจัดการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนในท้องถิ่น

กาญจนา คำจตุติ ยุทธนา ประณีต และเติมศักดิ์ ทองอินทร์ (2567) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถ้ำเลเขากอบ จังหวัดตรัง” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดยเพิ่มกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยว รวบรวมกิจกรรมพื้นบ้านจากกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ วัดร่วมกิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติอย่างมีศีล โรงเรียนเพิ่มรายวิชาเพื่อท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติถ้ำเลเขากอบ จังหวัดตรัง โดยการอบรมเพื่อสร้างความสามัคคี ให้อยากมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มต่างๆ ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นแนวทางเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติถ้ำเลเขากอบ จังหวัดตรัง ดังนี้ 1. องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมร่วมกับกลุ่มต่างๆ เช่น อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มสินค้า และเส้นทางการท่องเที่ยว 8 เส้นทางในตำบลเขากอบ ให้มาร่วมทำกิจกรรมที่ถ้ำเลเขากอบ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและสนับสนุนกิจกรรมการสร้างรายได้แก่สมาชิกกลุ่ม 2. องค์การบริหารส่วนตำบล จัดกิจกรรมธนาคารรับฝากนก 3. องค์การบริหารส่วนตำบล สนับสนุนต้นไม้ ส่งเสริมหน้าบ้านน่ามอง 4. องค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบ เพิ่มแผนที่แนะนำการท่องเที่ยว 8 เส้นทางให้สอดคล้องกับหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) 8 เส้นทางในตำบลเขากอบ 5. องค์การบริหารส่วนตำบลประสานเครือข่ายกลุ่มทำผ้าบาติก 6. องค์การบริหารส่วนตำบล ทำ MOU กับประชาชนในพื้นที่เส้นทางผ่าน จัดทำโครงการรับฝากรถแลกเช่าจักรยานบ้านละคัน 7. เพิ่มการประชาสัมพันธ์ร่วมกับวัดเขากอบ ในการจัดที่จอดรถ 8. ตั้งชมรมรถอาสาบริการราคาถูก ให้ประชาชนที่มีรถและสามารถอาสาพาเที่ยวเข้าร่วมกลุ่ม 9. เพิ่มกิจกรรมถ้ำเลเขากอบ วันเสาร์-อาทิตย์ 10. ฝึกการเป็นมัคคุเทศก์น้อย 11. ส่งเสริมการปลูกพันธุ์ไม้หายาก 12. ส่งเสริมและอนุรักษ์กิจกรรมที่หายาก เช่น การทอยสะบ้า

กุลวดี ละม้ายจัน และคณะ (2559) ได้วิจัยเรื่อง “ศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเขตพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุททองจังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านความรู้ ชุมชนมีความรู้ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ ชีตความสามารถในการรองรับ

การตลาด และการมีส่วนร่วม ขาดความรู้ในด้านการจัดพื้นที่ทางการท่องเที่ยว 2) ด้านทัศนคติชุมชน มีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) ด้านทักษะชุมชน สามารถสื่อสารภาษาท้องถิ่นและข้อมูลทางการท่องเที่ยวได้ขาดทักษะด้านภาษาต่างประเทศ ด้านการบริการ สามารถให้บริการอย่างเสมอภาค ขาดทักษะในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การทำกิจกรรม การดูแลความปลอดภัย และการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ด้านการเป็นผู้นำ มีความสามารถในการสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น การตัดสินใจและแก้ไขปัญหา การทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี แต่ไม่สามารถวางแผนทางการท่องเที่ยวได้ และ 4) ด้านสมรรถนะหลัก ชุมชนมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทำงานตามกฎระเบียบ ข้อบังคับและกติกากาหาความรู้สื่อสารกับบุคคลที่เกี่ยวข้องสนับสนุนสินค้าให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคแก้ไขความขัดแย้งประสานงานกิจกรรม และยังขาดความสามารถการริเริ่มโครงการการวางแผนการเขียนแผนนโยบายการติดตามประเมินผล การพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงาน และการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

บทนิยาม กาทัง (2561) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านแม่แตดน้อย อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า 1. การใช้แหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านแม่แตดน้อย อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีการใช้แหล่งเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน และแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ดังนี้ 1.1 แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ห้องสมุดมีชีวิต ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องอาเซียน พิพิธภัณฑ์ผ้าทอปกากะญอ สนามเด็กเล่น สนามกีฬา เป็นต้น 1.2 แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน วัด โบสถ์ร้านค้า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยจัดการต้นน้ำแม่แจ่ม แหล่งน้ำธรรมชาติป่าชุมชน แหล่งทอผ้า ดนตรีพื้นบ้านและการละเล่นพื้นเมือง เป็นต้น 2. แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านแม่แตดน้อย อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 2.1 การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เข้ามาเป็นหลักการในการบริหารจัดการสถานศึกษาในทุกมิติ คือ ด้านบริหารงานทั่วไป ด้านนโยบายและแผนฯ ด้านบริหารงบประมาณ และด้านบริหารงานบุคคลรวมถึงในเรื่องชุมชนสัมพันธ์ 2.2 การจัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกกระบวนการปลูกฝังหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติของผู้เรียนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และทุกระดับชั้น 2.3 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย

อย่างสอดคล้องกับบริบทและภูมิสังคมของสถานศึกษา เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับผู้เรียน 2.4 การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้ได้เรียนรู้และพัฒนากิจการปฏิบัติตนและปฏิบัติหน้าที่ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง 2.5 การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการบ่มเพาะอุปนิสัย “อยู่อย่าง พอเพียง” เช่น ความสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย มีแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่า สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา 2.6 การนำชุมชน หน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับผู้เรียน

เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม (2553) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการศึกษาพบว่า 1. ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ในจังหวัดสมุทรสงคราม แบ่ง ออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ด้านฐานข้อมูล ประกอบด้วย เนื้อหา ภาพประกอบ การสืบค้นข้อมูล การเพิ่ม/การ ลด/แก้ไข ข้อมูล คู่มือการใช้ฐานข้อมูล การเชื่อมโยงไปยังส่วนที่เกี่ยวข้องอื่นๆ และการพิมพ์รายงาน 2) ด้านแหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย ข้อมูลจังหวัด สถานที่ บุคคล ประเพณีและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติ 2. ผลการประเมินความเหมาะสมของฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่าฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้จังหวัดสมุทรสงครามมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 3. ผลการตรวจสอบคุณภาพของฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินความพึงพอใจ ของนักเรียนผู้ใช้บริการฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

จิรวรรณ เอ่งฉ้วน (2556) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทำปอมคลองสองน้ำโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลเขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่” ผลการวิจัยพบว่า แหล่งเรียนรู้ทำปอมคลองสองน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยจัดทำป้ายเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติป้ายชื่อต้นไม้ ป้ายกติกาของชุมชน แผ่นพับ ฐานการเรียนรู้จำนวน 5 ฐาน ประสิทธิภาพของแหล่งเรียนรู้มีคะแนนสอบหลังทำกิจกรรมของนักเรียนสูงกว่า ก่อนทำกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ข้อเสนอแนะ ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลเขาครามสนับสนุนงบประมาณการดูแลและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทำปอมคลองสองน้ำเพื่อความยั่งยืน

ชัชฎา อุดมสิทธิ์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนเพชรพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40” ผลวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของการจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ขาดความตระหนักถึง ความสำคัญ และประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน รวมถึงการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ด้านความต้องการควมมีการกำหนดนโยบายให้ชัดเจน โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม การกำหนดบทบาทหน้าที่ และกำกับดูแลการใช้แหล่งเรียนรู้ควมมีแนวปฏิบัติในการจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน 2) รูปแบบการจัดการ แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนเพชรพิทยาคม ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1)การวิเคราะห์ (2) การวางแผน (3) การบูรณาการ (4) การให้บริการ (5) การพัฒนา (6) การรายงานผล และ 3) ผลการใช้รูปแบบการจัด การแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน จากการประเมินความพึงพอใจของครูอยู่ในระดับมากที่สุด และความพึงพอใจของนักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด

จิตติรา เปรมปรี (2563) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่าการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการทางคติชนวิทยาของดอร์สันแบ่งเป็น 4 กลุ่ม แนวทางส่งเสริมการอนุรักษ์และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในชุมชนตำบลนาฝาย ควรจัดหาสถานที่ใช้เป็นศูนย์กลางถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจศึกษาและเผยแพร่การประยุกต์ใช้หลักคติชนวิทยาในการอนุรักษ์และเสริมสร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น

ทินวัฒน์ แสงศิลา และคณะ (2563) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหิน บ้านดงคำโพธิ์ ตำบลปลาไหล อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร” ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหิน ทั้ง 14 ด้าน ได้แก่ ด้านสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการรวมกลุ่มของประชาชน ด้านคมนาคมท่องเที่ยว ด้านเข้าถึงบริการ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านความรับผิดชอบ ด้านบริบทพื้นที่ วิถีชีวิต ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ด้านความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการวางแผน ด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้านสินค้าและผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ 2) แนวทางในการดำเนินการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหิน เป็นการบริหารจัดการโดยชุมชน ชุมชนเป็นกลุ่มขับเคลื่อนการดำเนินงานในด้านต่างๆ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อาทิ เช่น ด้านงบประมาณ ด้านสาธารณูปโภค ด้านอบรมให้ความรู้ เป็นต้น ซึ่งมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนให้ชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างเข้มแข็งและเกิดความยั่งยืน ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหินสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มัลลิกา ทองแถม และคณะ (2566) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้าน พบว่า ควรดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบของสวนสมุนไพร โดยใช้พื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบสวนสมุนไพรและสื่อการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด

สุรดา แก้วศรีหา ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานของทุนวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น” พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นไปได้อย่างไร ในการจัดแหล่งเรียนรู้ควรให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของผู้เรียนเอง นั่นคือ ความรู้ต้องบูรณาการกับชีวิตในชุมชน ความรู้ที่แท้จริงต้องมีการบูรณาการทั้งการปฏิบัติ ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมและรอบรู้ในชุมชนที่ตนอยู่อาศัย และการมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ การได้ร่วมลงมือปฏิบัติจริงในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเองและทำให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้ เมื่อชาวบ้านชนบทในทุกภาคได้ปรับประยุกต์วัฒนธรรม นำมาผสมกลมกลืนกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ย่อมจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นการพัฒนาบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาวิถีชีวิตบนรากฐานของการรู้จักช่วยตนเองพึ่งตนเองให้สามารถปรับตัวอย่างรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอก ซึ่งก่อให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งที่จะดำเนินชีวิตได้ด้วยภูมิปัญญาของตนเองได้ต่อไปซึ่งเราตระหนักถึงความสำคัญบทบาทของห้องสมุดของสถาบันอุดมศึกษาในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูซุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยการศึกษาและสังเคราะห์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุดตำบลคูขุด อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา เก็บรวบรวมข้อมูล เรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา 2. เพื่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา และ 3. เพื่อการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยมีวิธีวิจัยดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 4 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

3.1.1 การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสาร แสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุดตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อการเรียนรู้การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา จึงมีลำดับการวิจัย ดังนี้

- 1) ศึกษา รวบรวมข้อมูล อุทยานนกน้ำคูขุด
- 2) ศึกษาหลักการ วิธีการ และแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด
- 3) ศึกษาขั้นตอนการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด
- 4) ศึกษาช่องทางการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด

5) ศึกษาปัญหา ความต้องการ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยการจัดประชุมและรับฟังความคิดเห็น

6) วิเคราะห์ SWOT ความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

7) สรุปเพื่อนำเสนอต่อประชาชนโดยการแจกแบบสอบถาม ถึงการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุดที่ประชาชนต้องการ

8) จัดกิจกรรมเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุดของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบ้านคูขุด หมู่ที่ 4 ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ (บ้าน วัด โรงเรียน)

9) ถอดบทเรียนการมีส่วนร่วมการเรียนรู้การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

3.1.2 การวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มุ่งสำรวจความคิดเห็นของภาคประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) การสำรวจความคิดเห็นของภาคประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด

2) การสำรวจความพึงพอใจของภาคประชาชนในพื้นที่ต่อแนวการเรียนรู้การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

3) สำรวจหน่วยงานที่พร้อมสนับสนุนการทำงานของประชาชนในการร่วมเรียนรู้การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

4) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นฐานการวิจัยและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด

5) ประมวลความคิดเห็นในรูปแบบของข้อมูลทางสถิติ ระบบสารสนเทศ และพัฒนาไปสู่ประเด็นการพัฒนาในเชิงนโยบาย

3.1.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มข้าราชการ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ในการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน ผู้นำท้องถิ่น เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด

2) วิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการสื่อสาร การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมภาคประชาชน เพื่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ในประเด็น

- ด้านพื้นที่
- ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว
- ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม
- ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น
- ด้านการบริหารและการจัดการ

3) จัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อสังเคราะห์และการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดของประชาชนในพื้นที่และผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4) ถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด

3.2 พื้นที่ในการศึกษาวิจัย

3.2.1 คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสงขลา ดังนี้

พื้นที่ศึกษาวิจัย ได้แก่ ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกเขตกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 ตำบล ได้แก่ ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

2) กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง จากประชาชนกลุ่มตัวอย่างของตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ตำบลคูขุด ประกอบด้วย

- หมู่ที่ 1 บ้านบางด้วน
- หมู่ที่ 2 บ้านศรีไชย
- หมู่ที่ 3 บ้านโตนดรอบ
- หมู่ที่ 4 บ้านคูขุด
- หมู่ที่ 5 บ้านพังจาก
- หมู่ที่ 6 บ้านแหลมวัง
- หมู่ที่ 7 บ้านดอนคันเหนือ
- หมู่ที่ 8 บ้านดอนคันใต้
- หมู่ที่ 9 บ้านคอหงส์

ดังปรากฏตามตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอ

อำเภอ	ประชากร (N)	ตัวอย่าง (n)
หมู่ที่ 1 บ้านบางด้วน	542	39
หมู่ที่ 2 บ้านศรีไชย	445	32
หมู่ที่ 3 บ้านโตนดรอบ	433	31
หมู่ที่ 4 บ้านคูขุด	1,458	106
หมู่ที่ 5 บ้านพังจาก	659	49
หมู่ที่ 6 บ้านแหลมวัง	434	31
หมู่ที่ 7 บ้านดอนคันเหนือ	497	36
หมู่ที่ 8 บ้านดอนคันใต้	495	36
หมู่ที่ 9 บ้านคองหงส์	150	11
ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง	5,113	371

โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างจากประชากรในพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง และสุ่มตัวอย่างตามโควตาที่กำหนดตามสัดส่วน जनครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง คือ 371 คน

ตารางที่ 3.2 แสดงที่มาของเขตกลุ่มหมู่บ้านตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละหมู่บ้าน ตามสัดส่วน
ของประชากร

กลุ่มหมู่บ้าน	ประชากร	สูตร $n = \frac{n_1 \times N_1}{N}$	กลุ่ม ตัวอย่าง
หมู่ที่ 1 บ้านบางด้วน	542	$\frac{371 \times 542}{5,113}$	39
หมู่ที่ 2 บ้านศรีไชย	445	$\frac{371 \times 445}{5,113}$	32
หมู่ที่ 3 บ้านโตนดรอบ	433	$\frac{371 \times 433}{5,113}$	31
หมู่ที่ 4 บ้านคูขุด	1,458	$\frac{371 \times 1,458}{5,113}$	106
หมู่ที่ 5 บ้านพังจาก	659	$\frac{371 \times 659}{5,113}$	49
หมู่ที่ 6 บ้านแหลมวัง	434	$\frac{371 \times 434}{5,113}$	31
หมู่ที่ 7 บ้านดอนคันเหนือ	497	$\frac{371 \times 497}{5,113}$	36
หมู่ที่ 8 บ้านดอนคันใต้	495	$\frac{371 \times 495}{5,113}$	36
หมู่ที่ 9 บ้านคองส์	150	$\frac{371 \times 150}{5,113}$	11
รวม	5,113	กลุ่มตัวอย่าง	371

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

- 1) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 6 ราย
- 2) กลุ่มคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 6 ราย (พื้นที่ในความรับผิดชอบ)

- 3) กลุ่มผู้นำชุมชน ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ จำนวน 6 ราย (เครือข่ายผู้มีส่วนร่วม)
 - 4) กลุ่มพระสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรม ในพื้นที่ จำนวน 3 รูป
 - 5) กลุ่มบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนในพื้นที่ จำนวน 6 ราย
- ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 15 ราย คือ
- 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการการอนุรักษ์ จำนวน 5 ราย
 - 2) นักวิชาอุทยานนกน้ำคุชุต ด้านกิจกรรม จำนวน 5 ราย
 - 3) ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ จำนวน 5 ราย

3.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ร่วมดำเนินการระยะที่หนึ่ง โดยคณะผู้วิจัยจัดประชุมย่อยเชิงปฏิบัติการกับหน่วยงานที่ดูแลและรับผิดชอบอุทยานนกน้ำคุชุตบ้านคุชุต หมู่ที่ 4 ตำบลคุชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เพื่อสังเคราะห์กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุต ตำบลคุชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ขั้นตอนที่ 2 ร่วมดำเนินการระยะที่สอง โดยคณะผู้วิจัยร่วมดำเนินการกับภาคประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุต ตำบลคุชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จากการสังเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชน

ขั้นตอนที่ 3 ร่วมดำเนินการระยะที่สาม โดยออกแบบกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุต ตำบลคุชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ขั้นตอนที่ 4 ร่วมรับผลประโยชน์ โดยภาคประชาชน องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานในท้องถิ่น โรงเรียน กลุ่มผู้นำชุมชนในตำบล คณะทำงานติดตามการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุต ตำบลคุชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา อย่างมีศักยภาพ

ขั้นตอนที่ 5 ร่วมติดตามประเมินผล การส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุต ตำบลคุชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม จำนวน 25 คน คือ

- 1) พระสงฆ์ ในตำบล จำนวน 3 รูป
- 2) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน
- 3) ผู้นำชุมชน ในตำบล จำนวน 4 คน
- 4) เจ้าหน้าที่อุทยานนกน้ำคุชุต ด้านกิจกรรม จำนวน 5 ราย

5) ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 คน

6) คณะครู นักเรียน โรงเรียนในอำเภอ จำนวน 5 คน

รวมกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อถอดบทเรียน การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จากการศึกษา การส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จึงมีเครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย

3.4.1 แบบสอบถาม (Questionnaires) สำหรับประชาชน จัดทำขึ้นเพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับ การเรียนรู้การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุดอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยเป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน 371 ราย เนื้อหาของแบบสอบถามประกอบด้วย

- 1) ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้
- 2) ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุดอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
- 3) ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุดอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

3.4.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) มุ่งเน้นการสัมภาษณ์ ตัวแทน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนท้องถิ่น กลุ่มชาวบ้าน และกลุ่มนักวิชาการศาสนา โดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น

- 1) วิเคราะห์และสังเคราะห์การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุดอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
- 2) พัฒนาการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการสร้างการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
- 3) กลไกการขับเคลื่อนเครือข่ายภาคประชาชนในการสร้างการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

3.4.3 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion Form) มุ่งเน้นยืนยันและรับรอง ต้นแบบเสริมสร้างการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการสร้างการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุตำบลคุชตุ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา กับผู้ทรงคุณวุฒิ 15 ราย ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางคณะสงฆ์ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น

- 1) นักอนุรักษ์
- 2) การมีส่วนร่วมภาคประชาชน
- 3) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา
- 4) เจ้าหน้าที่อุทยานนกน้ำคุชตุ
- 5) ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว

3.4.4 ชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set)

คณะผู้วิจัยจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ เป็นการประชุมสัมมนากับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆ จำนวน 30 ราย จากตัวแทนภาคประชาชน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ตัวแทนโรงเรียน ตัวแทนชุมชน โดยมุ่งเน้นเสริมสร้างการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการสร้างการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุตำบลคุชตุ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา โดยกำหนดเป็นชุดปฏิบัติการ 4 ชุด คือ

ชุดปฏิบัติการที่ 1 ชุดความรู้เรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุ

ชุดปฏิบัติการที่ 2 การใช้งานระบบปฏิบัติการในการกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุ

ชุดปฏิบัติการที่ 3 ตัวชี้วัดเครือข่ายการเรียนรู้การมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุ ตำบลคุชตุ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา

ชุดปฏิบัติการที่ 4 ต้นแบบการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการสร้างการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุ ตำบลคุชตุ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่เกี่ยวข้องทั้ง แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set) และแบบประเมินโครงการ (Project List Form)

2) ร่างเครื่องมือทุกฉบับ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set) และแบบประเมินโครงการ (Project List Form) เพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

3) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

4) นำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม (IOC: Item Objective Congruence Index) เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกตามวัตถุประสงค์ที่มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.50 ถึง 1.00 ซึ่งแสดงว่าจุดประสงค์นั้นวัดได้ครอบคลุมเนื้อหา หรือข้อสอบนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และถ้าข้อใดได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 0.50 ต้องนำไปปรับปรุงแก้ไข เพราะหาที่มีความสอดคล้องกันต่ำ และปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดทำแบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set) และแบบประเมินโครงการ (Project List Form) ฉบับสมบูรณ์

5) จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้ในการวิจัย

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 6 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างการจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set) และแบบประเมินโครงการ (Project List Form) การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง

ระยะที่ 2 การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพ โดยการทำจดหมายและประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตทำวิจัยกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ในการวิเคราะห์เรียนรู้การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุดอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ร่วมกับการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร การติดตามข่าวสาร เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ชุด

ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ระยะที่ 3 การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุดอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ และยืนยันระบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางคณะสงฆ์ นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่

ระยะที่ 4 การนำนวัตกรรมที่เป็นกระบวนการ กิจกรรม ไปทดลองใช้ในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ระยะที่ 5 เป็นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ คณะสงฆ์ คณะทำงานองค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมกับเครือข่ายชุมชนตำบล คณะครู นักเรียนโรงเรียน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการสร้างการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ระยะที่ 6 การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงานความก้าวหน้างานวิจัยและนำเครื่องมือการวิจัยไปทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ในการจัดทำฉบับสมบูรณ์

ระยะที่ 7 การสรุปองค์ความรู้ กระบวนการ กิจกรรมเสริมสร้างการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการสร้างการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา และนำเสนอต้นแบบการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีประชาคมในชุมชนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ภาคประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ระยะที่ 8 การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ วีดีโอ ผลงานวิจัย วิดีทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับ หนังสือสรุปองค์ความรู้ เว็บไซต์ และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสารทางสังคมศาสตร์ และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา” มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา 2. เพื่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา และ 3. เพื่อการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ดังนี้

4.1 การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

4.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

4.3 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

4.4 องค์ความรู้

4.1 การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

จากวัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

4.1.1 ตอนที่ 1 การสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จากการลงพื้นที่ หน่วยงานกำกับดูแล ประชาชนในพื้นที่ นักเรียน และนักท่องเที่ยว

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปประเด็นหลักเกี่ยวกับการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้ 5 ประเด็น คือ ด้าน

สภาพพื้นที่ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น และด้านการบริหารและการจัดการ ดังนี้

ประเด็นคำถาม “ปัจจุบันการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคุชุต ตำบลคุชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร”

1. ด้านสภาพพื้นที่อุทยานนกน้ำคุชุต

1) อุทยานนกน้ำคุชุตเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์มาแต่เดิม สมัยก่อนพวกเราเห็นนกน้ำจำนวนมากอาศัยอยู่ แต่ปัจจุบันจำนวนลดลงเพราะมีการเปลี่ยนแปลงของสภาพพื้นที่ น้ำเค็มเริ่มเข้ามามากขึ้นในบางช่วง ทำให้พืชน้ำและสัตว์น้ำบางชนิดลดลง พื้นที่นี้ยังคงเป็นแหล่งอาศัยของนกน้ำหลายชนิด โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวที่นกอพยพมา คนในชุมชนพยายามช่วยกันดูแลพื้นที่ ไม่ให้มีการรุกป่าหรือทำลายระบบนิเวศมากเกินไป อยากให้นักเรียนหรือลูกหลานได้เห็นความงามของธรรมชาติที่เรารู้จักมาตั้งแต่เด็ก ๆ เป็นมรดกของจังหวัดที่เราภาคภูมิใจ¹

2) สภาพพื้นที่ของอุทยานนกน้ำคุชุตมีความสำคัญอย่างมากต่อระบบนิเวศในภาคใต้ของไทย พื้นที่นี้เป็นส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลาและมีลักษณะเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่รองรับน้ำจำนวนมาก ปัจจุบันปัญหาที่พบคือการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ และบางส่วนของพื้นที่ถูกบุกรุกเพื่อทำเกษตรกรรมและประมง ทำให้บางจุดเกิดการเสื่อมโทรม ชาวบ้านกำลังผลักดันให้มีการฟื้นฟูพืชน้ำและสร้างจุดสังเกตการณ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาธรรมชาติได้โดยไม่รบกวนสัตว์ป่า นี่เป็นเรื่องที่ต้องทำร่วมกันระหว่างชุมชนและหน่วยงานรัฐ²

3) พื้นที่อุทยานนกน้ำคุชุตเป็นแหล่งหากินของพวกเรา เราอาศัยอยู่ที่นี่มานานและเห็นการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ น้ำที่นี่เคยใสสะอาด มีปลาน้ำจืดหลายชนิด แต่ตอนนี้มีน้ำเสียจากชุมชนบางแห่งเข้ามา ทำให้ปลาลดลง ช่วงฤดูฝนน้ำขึ้นสูงมากกว่าปกติ บางครั้งกระทบต่อการจับสัตว์น้ำ ถึงแม้ว่าจะมีการประกาศให้เป็นเขตอนุรักษ์ แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ต้องได้รับการดูแลมากขึ้น เราอยากให้มีการจัดการที่สมดุล เพื่อให้เราสามารถทำประมงได้โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม³

4) เจ้าหน้าที่พยายามดูแลอุทยานนกน้ำคุชุตให้คงความสมบูรณ์มากที่สุด ปัจจุบันมีการสำรวจชนิดของนกน้ำเป็นประจำ และพบว่ายังมีความหลากหลายทางชีวภาพที่สูง แต่ก็มีภัยคุกคามหลายด้าน เช่น การบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตร การทิ้งขยะลงแหล่งน้ำ และมลพิษจากการใช้สารเคมีในภาคเกษตรกรรม เจ้าหน้าที่กำลังผลักดันให้มีมาตรการที่เข้มงวดขึ้น เช่น การควบคุมกิจกรรมของมนุษย์ในบางจุด และการสร้างความร่วมมือกับชุมชนเพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของอุทยานฯ⁴

¹สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1 วันที่ 26 มกราคม 2567.

²สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2 วันที่ 26 มกราคม 2567.

³สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 มกราคม 2567.

⁴สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 มกราคม 2567.

5) การเดินทางมาที่อุทยานนกน้ำคูขุดหลายครั้ง เพราะเป็นจุดดูนกที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของไทย สภาพพื้นที่ที่มีทั้งหนองน้ำ ห้วยน้ำ และป่าชุ่มน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งอาศัยของนกอพยพที่หาดูได้ยาก แต่มีบางจุดที่ดูเหมือนจะเสื่อมโทรมจากการท่องเที่ยวที่ไม่ได้รับการจัดการที่ดีพอ เช่น การทิ้งขยะในบริเวณพื้นที่ธรรมชาติ ควรมีการจัดโซนสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน และให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้ธรรมชาติได้รับการคุ้มครองจากทุกคนที่มาเที่ยว⁵

6) อุทยานนกน้ำคูขุดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามและเงียบสงบมากค่ะ บรรยากาศร่มรื่น เต็มไปด้วยนกนานาชนิดที่หาดูยาก โดยเฉพาะช่วงเช้าและเย็นที่สามารถเห็นฝูงนกบินผ่านท้องฟ้าได้อย่างชัดเจน สภาพพื้นที่ของอุทยานยังค่อนข้างสมบูรณ์ แต่บางจุดมีวัชพืชขึ้นหนาแน่น และเส้นทางเดินบางจุดอาจต้องปรับปรุงให้เดินสะดวกขึ้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมสำหรับคนที่รักธรรมชาติและชอบศึกษาสัตว์ป่า คิดว่าถ้ามีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น คนจะมาเยือนเยอะขึ้นแน่นอน⁶

7) ที่นี่เป็นสวรรค์แห่งเดียวในประเทศไทยของนักดูนกอย่างแท้จริง มีทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพตามฤดูกาล เคยมาที่นี่สองครั้งแล้วและสังเกตว่าสภาพพื้นที่ยังคงความเป็นธรรมชาติอยู่มาก มีบึงน้ำกว้างใหญ่ที่นกน้ำจำนวนมากอาศัยอยู่ และบางจุดมีจุดส่องนกที่เหมาะสม แต่อยากให้เพิ่มป้ายข้อมูลเกี่ยวกับชนิดของนกมากขึ้น รวมถึงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติที่อาจต้องปรับปรุงให้เข้าถึงง่ายกว่านี้ ถ้ามีการดูแลต่อเนื่อง อุทยานนี้จะเป็จุดหมายที่สำคัญของนักดูนกในอนาคตได้แน่นอน⁷

8) อุทยานนกน้ำคูขุดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญของชุมชนมานานแล้ว นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมกันเยอะขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องดี เพราะจะช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้ดีขึ้น แต่ก็ต้องดูแลธรรมชาติให้สมดุลด้วย สภาพพื้นที่บางจุดเริ่มมีตะกอนและวัชพืชเยอะขึ้น อาจต้องมีการจัดการเพื่อไม่ให้รบกวนระบบนิเวศ นอกจากนี้ ถ้ามีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็ก ๆ และเยาวชนในท้องถิ่น ก็น่าจะช่วยให้คนรุ่นใหม่ตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่อนุรักษ์มากขึ้น⁸

9) เป็นครั้งแรกที่มาเยือนอุทยานนกน้ำคูขุด รู้สึกประทับใจมากเพราะมีความเงียบสงบ และได้ใกล้ชิดธรรมชาติอย่างแท้จริง สภาพพื้นที่โดยรวมยังดีอยู่ แต่บางจุดอาจต้องได้รับการบำรุงรักษาเพิ่มเติม โดยเฉพาะพื้นที่รอบ ๆ ทางเดินที่บางจุดมีพืชขึ้นหนาแน่นจนบดบังทัศนียภาพ สิ่งที่ยอยากให้เพิ่มเติมคือการให้ข้อมูลเชิงวิชาการเกี่ยวกับระบบนิเวศของที่นี่ เช่น การเปลี่ยนแปลงของ

⁵สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5 วันที่ 23 มกราคม 2567.

⁶สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 6 วันที่ 25 มีนาคม 2567.

⁷สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 7 วันที่ 27 มีนาคม 2567.

⁸สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 8 วันที่ 27 มีนาคม 2567.

นกน้ำตามฤดูกาล หรือความสัมพันธ์ของนกกับพื้นที่ชุ่มน้ำ ถ้ามีแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมก็จะเป็นประโยชน์มากขึ้น⁹

10) มีโอกาสได้เดินทางไปถ่ายภาพธรรมชาติในหลายพื้นที่ อุทยานนกน้ำคุชูดถือเป็นหนึ่งในสถานที่ที่น่าสนใจมากเพราะมีทิวทัศน์ที่สวยงาม ทั้งผืนน้ำกว้างใหญ่ ผืนนกน้ำ และพืชพรรณตามธรรมชาติที่ช่วยให้ภาพถ่ายออกมาสวยงาม ปัญหาที่พบคือบางจุดยังไม่มีจุดชมวิวที่เหมาะสม ทำให้การถ่ายภาพบางครั้งทำได้ยาก นอกจากนี้ ทางเดินไม้ที่ใช้ชมวิวบางแห่งอาจต้องมีการซ่อมแซมเพิ่มเติมเพื่อให้เดินสะดวกขึ้น ถ้ามีจุดชมวิวที่ออกแบบให้สามารถถ่ายภาพได้ง่ายขึ้น เชื่อว่านักถ่ายภาพธรรมชาติจะมาที่นี้กันเยอะขึ้นแน่นอน¹⁰

11) อุทยานนกน้ำคุชูดเป็นพื้นที่สำคัญของชุมชน เพราะเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวและระบบนิเวศที่ช่วยรักษาสมดุลของธรรมชาติในพื้นที่ แต่ช่วงหลังมานี้พบว่ามีวัชพืชน้ำและตะกอนทับถม ทำให้แหล่งน้ำบางส่วนตื้นเขิน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการอยู่อาศัยของนกน้ำ ถ้ามีการฟื้นฟูและจัดการระบบนิเวศที่เหมาะสม ก็จะช่วยให้พื้นที่ยังคงอุดมสมบูรณ์และดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญคือชาวบ้านต้องมีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่ ไม่ใช่แค่ภาครัฐเท่านั้น¹¹

12) มีการทำประมงในถ้ำน้ำมานาน อุทยานนกน้ำคุชูดเป็นแหล่งน้ำสำคัญที่ยังมีปลารธรรมชาติอยู่เยอะ แต่บางช่วงวัชพืชน้ำขึ้นเยอะจนกระทบต่อการจับปลา อีกปัญหาคือบางครั้งมีคนภายนอกเข้ามาทำประมงผิดกฎหมาย ใช้วิธีที่กระทบต่อระบบนิเวศ ถ้ามีการควบคุมที่ดีขึ้น และให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดูแลมากขึ้น ก็น่าจะช่วยให้พื้นที่นี้ยังคงเป็นแหล่งทำกินของเราได้ต่อไป ผมเห็นด้วยกับการอนุรักษ์ แต่ก็อยากให้มีมาตรการที่ไม่กระทบต่ออาชีพของคนในพื้นที่มากเกินไป¹²

13) การดูแลอุทยานไม่ใช่เรื่องง่ายครับ เพราะเป็นพื้นที่กว้างและต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ปัจจุบันมีการเฝ้าระวังการลักลอบจับสัตว์น้ำ และการบุกรุกพื้นที่บางจุด แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องงบประมาณที่จำกัด ทำให้การบำรุงรักษาเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและจุดชมวิวทำได้ไม่เต็มที่ ถ้ามีการสนับสนุนด้านงบประมาณมากขึ้น รวมถึงการมีอาสาสมัครจากชุมชนมาช่วยดูแล ก็น่าจะทำให้อุทยานมีความเป็นธรรมชาติไปชั่วลูกชั่วหลาน¹³

14) อุทยานนกน้ำคุชูดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน ร้านอาหารในละแวกนี้ได้ลูกค้าจากนักท่องเที่ยวเยอะขึ้น โดยเฉพาะช่วงเทศกาล แต่ปัญหาคือยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ถ้ามีการโปรโมทมากขึ้น หรือจัดกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวเพิ่มเติม ก็น่าจะ

⁹สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 9 วันที่ 5 ตุลาคม 2567.

¹⁰สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 10 วันที่ 9 ตุลาคม 2567.

¹¹สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 11 วันที่ 9 ตุลาคม 2567.

¹²สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 12 วันที่ 10 ตุลาคม 2567

¹³สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 13 วันที่ 10 ตุลาคม 2567

ช่วยให้คนมาเที่ยวมากขึ้นต่อเนื่อง และทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น เราพร้อมสนับสนุนการอนุรักษ์ธรรมชาติควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ¹⁴

15) อุทยานนกน้ำคุชูดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีสำหรับเด็ก ๆ ในชุมชน แต่ปัจจุบันยังมีการใช้ประโยชน์ด้านการศึกษาไม่มากพอ ถ้ามีโครงการให้เด็กนักเรียนได้เข้ามาศึกษาเรื่องระบบนิเวศหรือมีเวิร์กช็อปเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ น่าจะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชนได้ดีขึ้น ถ้าทางอุทยานและโรงเรียนสามารถร่วมมือกันมากกว่านี้ ก็จะช่วยให้เด็ก ๆ เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน¹⁵

16) อุทยานนกน้ำคุชูดตั้งอยู่ในพื้นที่ของตำบลคุชูด อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกน้ำหลายชนิด บรรยากาศมีความหลากหลาย มีความสงบ มีธรรมชาติที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำและนกหลายชนิด การอนุรักษ์อุทยานแห่งนี้เป็นสิ่งสำคัญช่วยลดการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ¹⁶

17) อุทยานนกน้ำคุชูดมีสภาพพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์ ด้วยธรรมชาติที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกน้ำ ยังมีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ซึ่งรวมถึงพันธุ์ไม้พื้นเมืองและสัตว์น้ำหลายชนิด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบต่ำและมีการไหลของน้ำจากแม่น้ำเข้ามาในพื้นที่ ทำให้เกิดแหล่งน้ำจืดและน้ำเค็มที่เป็นที่อยู่อาศัยของนกน้ำและสัตว์น้ำ การอนุรักษ์พื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศในระยะยาว ช่วยส่งเสริมการศึกษาและการวิจัยเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งในด้านการอนุรักษ์และการจัดการพื้นที่เพื่อตอบสนองต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ¹⁷

18) สภาพพื้นที่ของอุทยานนกน้ำคุชูดถือเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดสงขลา มีความหลากหลายของพืชพันธุ์และสัตว์ป่าท้องถิ่น รวมถึงนกน้ำที่สามารถพบเห็นได้ ยังมีระบบนิเวศที่เหมาะสมกับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวิถีชีวิตของสัตว์น้ำและพืชพันธุ์ในธรรมชาติ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าชายเลนและพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งช่วยในการกรองน้ำและควบคุมการกัดเซาะของชายฝั่ง การอนุรักษ์พื้นที่นี้จึงมีความสำคัญต่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยการรักษาพื้นที่ให้มีความสมบูรณ์อย่างยั่งยืนเป็นสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์ระบบนิเวศและสร้างความรู้ให้กับชุมชน¹⁸

19) อุทยานนกน้ำคุชูดมีสภาพพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกน้ำหลายชนิด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำและป่าชายเลน ทำให้มีระบบนิเวศที่

¹⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 14 วันที่ 16 มกราคม 2568.

¹⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 15 วันที่ 16 ตุลาคม 2567.

¹⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 19 วันที่ 3 ธันวาคม 2567.

¹⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 16 วันที่ 17 มกราคม 2568.

¹⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 17 วันที่ 20 มกราคม 2568.

สมบูรณ์ การอนุรักษ์พื้นที่นี้ช่วยให้มีนกน้ำและสัตว์น้ำที่สามารถอาศัยอยู่ได้อย่างยาวนาน นอกจากนี้ยังมีพืชพันธุ์ที่สำคัญในระบบนิเวศ เช่น ต้นโกงกางที่สามารถช่วยรักษาชายฝั่งได้ ฉันคิดว่าอุทยานแห่งนี้แหล่งการเรียนรู้ที่ดี เพราะนอกจากได้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ยังทำให้เราเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน¹⁹

20) อุทยานนกน้ำคุชูดเป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วยความสวยงามทางธรรมชาติ มีทั้งพื้นที่ชุ่มน้ำและป่าชายเลนที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ในอุทยานนี้สามารถพบเห็นนกน้ำหลายชนิดและสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศที่สมบูรณ์ การอนุรักษ์พื้นที่นี้มีความสำคัญทั้งในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งช่วยให้ชุมชนในท้องถิ่นมีรายได้จากการท่องเที่ยว และสามารถเรียนรู้ถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้จากการศึกษาภายในอุทยาน²⁰

21) การไปเยี่ยมชมอุทยานนกน้ำคุชูดทำให้ฉันเข้าใจถึงความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและนกน้ำ พื้นที่นี้มีความหลากหลายทางชีวภาพที่ช่วยรักษาความสมดุลของธรรมชาติ ฉันเห็นว่าการอนุรักษ์พื้นที่นี้ไม่เพียงแต่ช่วยในเรื่องการปกป้องสิ่งแวดล้อม แต่ยังเป็นแหล่งการศึกษาที่สำคัญสำหรับนักเรียนและเยาวชนในการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและการอนุรักษ์ ฉันหวังว่าผู้คนจะร่วมมือกันรักษาพื้นที่นี้เพื่อให้ยั่งยืนไปอีกนาน²¹

สรุปได้ว่า อุทยานนกน้ำคุชูดในฐานะพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งทำมาหากินของชุมชน พื้นที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ การบุกรุกที่ดินและผลกระทบจากกิจกรรมมนุษย์ การอนุรักษ์จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชน และนักท่องเที่ยวเพื่อรักษาพื้นที่นี้ให้คงอยู่ต่อไป ผู้วิจัยสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

ความสำคัญของอุทยานนกน้ำคุชูด พื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกน้ำจำนวนมาก โดยเฉพาะนกอพยพในช่วงฤดูหนาว, มรดกทางธรรมชาติและความภาคภูมิใจของชุมชน ชุมชนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และส่งต่อความงามของธรรมชาติให้คนรุ่นหลัง, บทบาทต่อระบบนิเวศ เป็นส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลา ช่วยรักษาสมดุลทางชีวภาพของภาคใต้, แหล่งทำมาหากินของชุมชน พื้นที่นี้มีความสำคัญต่อการประมงพื้นบ้าน และวิถีชีวิตของชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณอุทยานนกน้ำคุชูด, ศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นแหล่งดูนกที่สำคัญของจังหวัดและประเทศไทย ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจธรรมชาติ

ปัญหาที่พบในอุทยานนกน้ำคุชูด การลดลงของนกน้ำ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพพื้นที่ เช่น น้ำเค็มรุกไล่และพืชน้ำบางชนิดลดลง, การบุกรุกพื้นที่เพื่อการเกษตรและประมง ทำ

¹⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 18 วันที่ 25 มกราคม 2568.

²⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 22 วันที่ 4 ธันวาคม 2567

²¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 25 วันที่ 4 ธันวาคม 2567

ให้บางส่วนของพื้นที่เสื่อมโทรมและลดความสามารถในการรองรับสัตว์ป่า, มลพิษจากชุมชนและภาคเกษตรกรรม น้ำเสีย ขยะ และสารเคมีจากการเกษตรส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำและสัตว์น้ำ, ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ น้ำขึ้นสูงผิดปกติในบางฤดู กระทบต่อการจับสัตว์น้ำของชาวประมงพื้นบ้าน, การท่องเที่ยวที่ขาดการจัดการ ขยะและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวบางส่วนส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของพื้นที่

แนวทางแก้ไขปัญหายูทยานนกน้ำคุชุต การแก้ปัญหาเหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ ชุมชน นักท่องเที่ยว และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้อุทยานนกน้ำคุชุต ยังคงเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่อุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งอาศัยของนกน้ำต่อไป, การฟื้นฟูระบบนิเวศและควบคุมการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ธรรมชาติให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียปลูกพืชน้ำที่เป็นอาหารและที่อยู่อาศัยของนกน้ำ ควบคุมการรุกรานของน้ำเค็มด้วยการบริหารจัดการน้ำ ส่งเสริมการทำเกษตรและประมงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม, ร่วมกันควบคุมการบุกรุกและใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างเหมาะสม หน่วยงานในพื้นที่หรือ อบต. ออกมาตรการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ชุ่มน้ำ จัดโซนให้ชัดเจนสำหรับเกษตรกรรม ประมง และเขตอนุรักษ์ รวมทั้งส่งเสริมกฎหมายและบทลงโทษที่เข้มงวดต่อผู้ละเมิด, ลดมลพิษจากชุมชนและภาคเกษตรกรรม การรณรงค์ให้ชุมชนร่วมกันบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ ลดการใช้สารเคมีในการเกษตร ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ จัดโครงการเก็บขยะและคัดแยกขยะในพื้นที่โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม, ปรับปรุงการบริหารจัดการน้ำเพื่อลดผลกระทบต่อชาวบ้าน ติดตามและบริหารระดับน้ำให้สมดุลทั้งในฤดูแล้งและฤดูน้ำหลาก สนับสนุนการสร้างฝายชะลอน้ำหรือระบบกักเก็บน้ำ โดยให้เป็นกิจกรรมปลูกจิตสำนึกแก่นักเรียน จัดหาทางเลือกในการประกอบอาชีพให้กับชาวประมงที่ได้รับผลกระทบ, พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน จัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติและจุดสังเกตการณ์นกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในบางช่วงเวลาเพื่อไม่ให้รบกวนสัตว์ป่า จัดอบรมและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน นักท่องเที่ยว หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชนในการดูแลพื้นที่

2. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

1) อุทยานนกน้ำคุชุตมีเสน่ห์ที่ธรรมชาติที่หลากหลาย ซึ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติให้มาเยี่ยมชม โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวที่นกอพยพเข้ามาจำนวนมาก การท่องเที่ยวที่เน้นไปที่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การดูนกน้ำ และการล่องเรือชมวิว ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ช่วยส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการจัดทำข้อมูลให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับสัตว์น้ำและพืชพันธุ์ที่สำคัญในพื้นที่ แต่สิ่งที่ต้องระวังคือการจัดการ

การท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสมอาจส่งผลเสียต่อธรรมชาติได้ ดังนั้นจึงพยายามควบคุมจำนวนผู้เข้าชม และมีมาตรการการท่องเที่ยวสำหรับคนที่ชื่นชอบธรรมชาติ²²

2) การมาเยือนอุทยานนกน้ำคุชุตเป็นประสบการณ์ที่ยอดเยียมมาก การได้เห็นนกน้ำที่มาจากต่างประเทศในช่วงฤดูหนาวทำให้รู้สึกเหมือนอยู่ในสถานที่ที่เต็มไปด้วยความสงบและความงามตามธรรมชาติ การเดินชมทุ่งหญ้าและป่าชุ่มน้ำทำให้เราได้เรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและการอนุรักษ์ สิ่งที่ทำให้ทริปนี้น่าประทับใจคือการที่สามารถเข้าใจและเห็นความสำคัญของการรักษาสภาพแวดล้อม แม้ว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาค่อนข้างเยอะ แต่บรรยากาศยังคงสงบและธรรมชาติยังคงอยู่ในสภาพดี คิดถ้าหากว่ามีการจัดการการท่องเที่ยวที่ดีและไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่²³

3) อุทยานนกน้ำคุชุตถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงมากในพื้นที่ของเรา โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมล่องเรือชมธรรมชาติ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับบรรยากาศธรรมชาติและสัตว์ป่าที่หลากหลายได้อย่างใกล้ชิด สิ่งที่สำคัญคือการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม แต่ก็ต้องยอมรับว่า ยังมีความท้าทายในการรักษาความสมดุลระหว่างการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการรักษาธรรมชาติ การควบคุมจำนวนผู้เข้าชมและการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมจะช่วยให้การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป²⁴

4) จากที่เห็นมานาน การท่องเที่ยวที่อุทยานนกน้ำคุชุตมีผลดีต่อเศรษฐกิจของชุมชน เพราะมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมและใช้บริการในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง กิจกรรมท่องเที่ยวที่น่าสนใจคือการเดินป่าชมธรรมชาติและการดูนก แต่ในบางครั้งก็มีปัญหาการท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสม เช่น การทิ้งขยะในธรรมชาติหรือการเดินเข้าไปในพื้นที่ที่ห้ามเข้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ดังนั้นการจัดการที่ดีคือการมีเจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่อย่างเข้มงวดและให้ข้อมูลแก่ผู้มาเยือนเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องการอนุรักษ์²⁵

5) กิจกรรมท่องเที่ยวที่อุทยานนกน้ำคุชุตสามารถช่วยเพิ่มความตระหนักรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ดี โดยเฉพาะกิจกรรมการดูนกและการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ซึ่งช่วยให้นักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อม แต่อย่างไรก็ตามเรายังเห็นปัญหาบางอย่าง เช่น นักท่องเที่ยวที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบการท่องเที่ยว เช่น การเดินเข้าไปในเขตหวง

²² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1 วันที่ 26 มกราคม 2567.

²³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2 วันที่ 26 มกราคม 2567.

²⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 มกราคม 2567.

²⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 6 วันที่ 23 มกราคม 2567.

ห้าม การทิ้งขยะ และการสร้างความเสียหายต่อพืชพันธุ์ การดูแลพื้นที่นี้จึงต้องมีการควบคุมและ
กำกับการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้พื้นที่นี้ยังคงความสมบูรณ์อยู่ต่อไป²⁶

6) เป็นคนในพื้นที่ มาที่นี้บ่อย ๆ กิจกรรมที่ชอบคือถ่ายภาพนกและศึกษาระบบ
นิเวศ ผมคิดว่าการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอาจทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลง ควรมีการจัดโซนเพื่อป้องกัน
การรบกวนธรรมชาติ เช่น โซนสำหรับดูนก โซนศึกษาธรรมชาติ และโซนห้ามเข้า เพื่อให้ทั้ง
นักท่องเที่ยวและสัตว์ป่าอยู่ร่วมกันได้²⁷

7) เลือกมาเที่ยวที่นี่เพราะอยากดูนกน้ำในธรรมชาติ และได้เห็นว่าที่นี่มีความอุดม
สมบูรณ์ กิจกรรมที่ทำก็คือการล่องเรือชมวิวดูนก และถ่ายภาพ ผมคิดว่าการท่องเที่ยวช่วยให้คนเห็น
ความสำคัญของการอนุรักษ์ แต่ถ้าคนมาเยอะเกินไปโดยไม่มีมาตรการที่ดี อาจกระทบต่อถิ่นอาศัยของ
สัตว์ ผมอยากให้มีแนวทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในบางจุด หรือมีไกด์
ให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศมากขึ้น²⁸

8) มาเที่ยวที่นี่เพราะเป็นสถานที่ธรรมชาติที่เงียบสงบ โดยเฉพาะกิจกรรมพายเรือ
และดูนกเป็นพิเศษ แอบคิดว่าการมีเรือมากขึ้นอาจกระทบต่อสัตว์น้ำและนกบางชนิด ควรจำกัด
จำนวนเรือหรือใช้เรือพลังงานสะอาด อีกอย่างคือควรมีจุดให้ความรู้เกี่ยวกับนกน้ำและพืชน้ำ เพื่อให้
คนเข้าใจและช่วยอนุรักษ์มากขึ้น²⁹

9) เป็นแหล่งดูนกน้ำหายาก กิจกรรมหลักเมื่อเข้าชมที่นี่คือเดินชมธรรมชาติและ
สังเกตนก ดังนั้นจากที่เห็นควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ที่นี่ดี แต่ควรปรับปรุงเส้นทางศึกษา
ธรรมชาติให้มีป้ายบอกข้อมูลที่ละเอียดขึ้น และส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบไม่รบกวนสัตว์ป่า เช่น
จำกัดเสียงดังและการใช้แฟลชถ่ายภาพ³⁰

10) ที่นี่เป็นสถานที่ที่สวยงามมาก การได้ดูนกและนั่งเรือชมวิวดูนก ตามแนวริมน้ำ คิด
ว่าควรมีจุดทิ้งขยะให้ชัดเจน และอาจจัดกิจกรรมเก็บขยะโดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม จะช่วยให้การ
ท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เป็นไปพร้อมกัน³¹

11) ชอบกิจกรรมพายเรือคายัคชมธรรมชาติมากครับ เป็นประสบการณ์ที่สงบและ
ได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติจริง ๆ ได้เห็นนกหลากหลายชนิดแบบใกล้ ๆ ไม่ใช่แค่ดูแต่รู้จักชื่อ เรียนรู้

²⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5 วันที่ 23 มกราคม 2567.

²⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 7 วันที่ 27 ธันวาคม 2567.

²⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 8 วันที่ 17 มกราคม 2568.

²⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 9 วันที่ 5 มกราคม 2568.

³⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 10 วันที่ 9 มกราคม 2568.

³¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 11 วันที่ 9 มกราคม 2568.

พฤติกรรมด้วย เพราะมีไกด่ท้องถิ่นคอยอธิบาย นี่แหละคือการท่องเที่ยวที่มีความหมาย ไม่ใช่แค่ถ่ายรูปแล้วจบแต่ได้เรียนรู้ได้เชื่อมโยงกับพื้นที่³²

12) กิจกรรมที่ประทับใจมากที่สุดในการมาเที่ยวที่นี่คือการนั่งเรือชมธรรมชาติรอบอุทยานนกน้ำคุชุต เพราะไม่เพียงได้เห็นทัศนียภาพที่สวยงามของพื้นที่ชุ่มน้ำเท่านั้น แต่ยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับนกประจำถิ่นจากไกด์ชุมชนที่ให้ข้อมูลอย่างตั้งใจ การล่องเรือทำให้รู้สึกเหมือนได้สัมผัสวิถีชีวิตของคนในพื้นที่จริง ๆ ที่พึ่งพิงธรรมชาติอย่างกลมกลืน มีบางช่วงที่เรือแล่นช้า ๆ ผ่านทุ่งกก มีนกยืนเรียงรายอยู่เต็ม นอกจากนี้ ชาวบ้านยังแนะนำให้แวะชิมของกินพื้นบ้าน เช่น ข้าวยาสมุนไพร และน้ำสมุนไพรที่ทำจากวัตถุดิบในพื้นที่ ซึ่งอร่อยและสดใหม่มาก การที่ชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมแบบนี้ทำให้ฉันรู้สึกว่าเป็นมากกว่านักท่องเที่ยว แต่คือผู้มีส่วนร่วมในพื้นที่จริง ๆ เป็นประสบการณ์ที่อบอุ่นใจและอยากกลับมาอีกแน่นอน³³

13) กิจกรรมถ่ายภาพนกยามเช้าเป็นสิ่งที่ชอบมากที่สุดและไม่ผิดหวัง เช่น ภาพนกยาง นกกาน้ำ และนกกระเต็นสีฟ้าที่บินเฉียดผิวน้ำ ได้เห็นภาพสะท้อนของแสงแดดอ่อนยามเช้าบนพื้นน้ำที่นิ่งราวกระจก สิ่งประทับใจคือการที่ชาวบ้านรู้จุดชมวิวยอดเยี่ยมที่สุด และจุดที่ไม่ใช่แค่สำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป แต่เป็นมุมลับเฉพาะของคนท้องถิ่น การพูดคุยกับไกด์และคนเรือทำให้เข้าใจว่าพวกเขารักพื้นที่นี้มาก และพร้อมถ่ายทอดความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวทุกคนด้วยความจริงใจ การถ่ายภาพจึงไม่ใช่แค่การล่าเฟรมสวย ๆ แต่กลายเป็นประสบการณ์ทางใจที่อบอวลไปด้วยเรื่องราวของคนและธรรมชาติ ถือว่าที่นี่คือหนึ่งในจุดหมายปลายทางด้านการถ่ายภาพนกที่ดีที่สุดในภาคใต้³⁴

14) กิจกรรมที่ชอบคือการเข้าร่วม ได้ลองทำลูกประคบสมุนไพรด้วยตนเอง โดยมีป้าคนหนึ่งชุมชนคอยสอนอย่างใจเย็นและอบอุ่น ทุกคนในชุมชนให้การต้อนรับดีมาก เหมือนเราเป็นญาติที่กลับมาเยี่ยมบ้าน การจัดกิจกรรมเช่นนี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แต่ยังช่วยให้ชุมชนมีรายได้ และเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันอย่างแท้จริง ตั้งใจว่าจะกลับมาอีก และอาจชวนเพื่อน ๆ มาร่วมกิจกรรมดี ๆ แบบนี้ด้วย³⁵

15) กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติมาก โดยเฉพาะเส้นทางที่มีการจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว มีป้ายข้อมูลเกี่ยวกับพันธุ์ไม้และนกต่าง ๆ ตลอดเส้นทาง สิ่งที่ทำให้ประทับใจที่สุดคือการมีไกด์ท้องถิ่นคอยอธิบายอย่างเป็นกันเอง พร้อมเล่าเรื่องราวพื้นบ้านที่เกี่ยวข้อง

³² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

³³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

³⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 13 วันที่ 10 มกราคม 2568.

³⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 15 วันที่ 16 มกราคม 2568.

กับป่าและนกน้ำที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ได้เห็นรังนกจริง ๆ จากระยะไกลผ่านกล้องสองตา และยังได้ยินเสียงร้องที่ไม่เคยได้ยินจากที่ไหนมาก่อน³⁶

16) การท่องเที่ยวในอุทยานนกน้ำคุชูดช่วยให้พวกเรามีโอกาสขายสินค้าท้องถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะของที่ระลึกและอาหารพื้นเมือง เช่น ขนมหวาน ผลไม้สดจากสวน การที่มือนักท่องเที่ยวมาที่นี่ทำให้ธุรกิจของเรามีโอกาสเติบโตและเป็นที่รู้จักมากขึ้น แต่ก็ต้องระมัดระวังการท่องเที่ยวไม่ให้กระทบกับธรรมชาติ เพื่อให้พื้นที่นี้ยังคงมีความสวยงามและสมบูรณ์เหมือนเดิม การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงเป็นสิ่งสำคัญ

17) ได้ทดลองใช้สมุนไพรพื้นบ้านจากต้นไม้ที่พบในเส้นทาง เช่น ใบหนาดหรือเตยป่า เรียกได้ว่าได้ทั้งความรู้ ความสนุก และประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่หาซื้อไม่ได้จากทัวร์ทั่วไป สิ่งที่น่าชื่นชมมากคือความร่วมมือของชาวบ้านที่ช่วยกันดูแลและพัฒนาเส้นทางธรรมชาตินี้ให้คงอยู่ ตัวอย่างของการท่องเที่ยวที่เกิดจากหัวใจของชุมชน โรงเรียนมีการจัดทัศนศึกษาแบบค้างคืนที่อุทยานนกน้ำคุชูด นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมหลายอย่าง เช่น การส่องนก การวาดภาพจากธรรมชาติ และการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศ เด็กๆ ชอบการวาดภาพ วาดภาพใช้ใบไม้และดินสีธรรมชาติ ทำให้รู้สึกว่าการไม่จำเป็นต้องใช้สีราคาแพงก็สร้างงานศิลปะได้ ความรู้ใหม่ที่ได้รับไม่ใช่แค่เรื่องวิชาการ แต่เป็นเรื่องของความสัมพันธ์กับธรรมชาติ เด็กๆ ยังได้รู้จักเพื่อนใหม่ และได้ฟังเรื่องเล่าจากชาวบ้านที่เคยเห็นนกหายาก ตอนกลางคืนก็มีกิจกรรมรอบกองไฟ ทุกคนเล่าเรื่องและร้องเพลง หนูรู้สึกว่าการมาเรียนรู้แบบนี้สนุกและจำได้นานกว่าการนั่งในห้องเรียน อยากให้ทุกโรงเรียนพานักเรียนมาจัดกิจกรรมอีก³⁷

18) อุทยานนกน้ำคุชูดถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ของเรา ซึ่งมีความหลากหลายทางธรรมชาติ เช่น ป่าชายเลน และพื้นที่ชุ่มน้ำที่เหมาะสมแก่การดูนกน้ำและสัตว์น้ำต่างๆ การส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวในอุทยานนี้จะช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน โดยการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การดูนก, การศึกษาระบบนิเวศ, การล่องเรือในพื้นที่ชุ่มน้ำ หรือการเดินป่า ซึ่งจะช่วยเพิ่มความรู้และสร้างความตระหนักให้กับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ การท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แต่ยังช่วยให้ชุมชนมีโอกาสมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่³⁸

19) กิจกรรมท่องเที่ยวที่อุทยานนกน้ำคุชูดมีความหลากหลายและเหมาะสมกับธรรมชาติของพื้นที่ เช่น การจัดทริปศึกษาธรรมชาติ การดูนก การเดินป่า หรือการล่องเรือในพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งไม่เพียงแต่ดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ยังเป็นโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมกันดูแลรักษาพื้นที่ เราจึงให้ความสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อไม่ให้กระทบกับระบบนิเวศ การมีส่วนร่วม

³⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 16 วันที่ 17 มกราคม 2568.

³⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 17 วันที่ 20 มกราคม 2568.

³⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 25 วันที่ 4 ธันวาคม 2567

ของชุมชนในกิจกรรมเหล่านี้สามารถสร้างความตระหนักรู้ถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติ และการสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว เป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น³⁹

20) กิจกรรมท่องเที่ยวในอุทยานนกน้ำคูขุดมีความสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ สิ่งที่เราเน้นในการท่องเที่ยวที่นี่คือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์จากการดูนกน้ำและสัตว์ป่าในธรรมชาติ โดยการนำทางด้วยไกด์ท้องถิ่นเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่ การทำกิจกรรมนี้ไม่เพียงแต่ให้ความรู้ แต่ยังช่วยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ ยังมีการจัดแสดงสินค้าท้องถิ่น กิจกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนและส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม⁴⁰

21) การท่องเที่ยวในอุทยานนกน้ำคูขุดช่วยให้พวกเรามีโอกาสขายสินค้าท้องถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะของที่ระลึกและอาหารพื้นเมือง เช่น ขนมหวาน ผลไม้สดจากสวน การที่มีนักท่องเที่ยวมาที่นี่ทำให้ธุรกิจของเรามีโอกาสเติบโตและเป็นที่รู้จักมากขึ้น แต่ก็ต้องระมัดระวังการท่องเที่ยวไม่ให้กระทบกับธรรมชาติ เพื่อให้พื้นที่นี้ยังคงมีความสวยงามและสมบูรณ์เหมือนเดิม การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงเป็นสิ่งสำคัญ⁴¹

22) การท่องเที่ยวที่อุทยานนกน้ำคูขุดทำให้การขายของท้องถิ่นของเราดีขึ้น นักท่องเที่ยวชอบซื้อของที่ระลึกและลองชิมอาหารพื้นเมือง ช่วยให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น แต่ก็ต้องดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้การท่องเที่ยวเติบโตได้อย่างยั่งยืนและไม่กระทบกับธรรมชาติที่สวยงามของที่นี่⁴²

23) การไปเยี่ยมอุทยานนกน้ำคูขุดทำให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ และการเรียนรู้จากระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ที่นีนกน้ำหลากหลายชนิด และพื้นที่ชุ่มน้ำที่น่าสนใจ การได้สัมผัสธรรมชาติทำให้ฉันเข้าใจถึงการดูแลรักษาพื้นที่นี้เพื่อคงไว้ซึ่งความหลากหลาย⁴³

24) อุทยานนกน้ำคูขุดเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและระบบนิเวศ การได้เห็นนกน้ำและสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำทำให้ฉันเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ การท่องเที่ยวที่นี่ไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้กับชุมชน แต่ยังเป็นโอกาสในการเรียนรู้และรักษาสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพดีไป⁴⁴

³⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 21 วันที่ 4 ธันวาคม 2567

⁴⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 18 วันที่ 25 มกราคม 2568.

⁴¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 22 วันที่ 4 ธันวาคม 2567

⁴² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 23 วันที่ 7 ธันวาคม 2567

⁴³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 24 วันที่ 7 ธันวาคม 2567

⁴⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 25 วันที่ 4 ธันวาคม 2567

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวที่อุทยานนกน้ำคูขุดมีการจัดการที่ดีในการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การดูนกน้ำและการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าในการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ แต่ก็ยังต้องมีการควบคุมจำนวนผู้เข้าชมและการปฏิบัติตามกฎระเบียบการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและทรัพยากรในพื้นที่ ผู้วิจัยสรุปความสำคัญ ปัญหา และแนวทางแก้ไขของกิจกรรมท่องเที่ยวในอุทยานนกน้ำคูขุด ดังนี้

ความสำคัญของกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การดูนกน้ำ การล่องเรือ และการเดินป่าช่วยเพิ่มความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ, ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ โดยเฉพาะฤดูหนาวที่มีนกอพยพเข้ามา ทำให้เกิดการท่องเที่ยวตลอดปี, กระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน นักท่องเที่ยวช่วยเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น เช่น ผู้ประกอบการเรือ ร้านอาหาร และที่พัก, สร้างความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า, พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ทำให้พื้นที่กลายเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวที่รักธรรมชาติ

ปัญหาที่พบ ปริมาณนักท่องเที่ยวมากเกินไปในบางช่วง อาจทำให้ระบบนิเวศได้รับผลกระทบและรบกวนสัตว์ป่า, พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวบางส่วน เช่น การทิ้งขยะ การเดินเข้าไปในเขตหวงห้าม หรือสร้างความเสียหายต่อพืชพันธุ์, ขาดการจัดการที่เหมาะสมในการควบคุมผลกระทบจากการท่องเที่ยว เช่น การกำหนดเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติที่ชัดเจน, ความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ ผู้ประกอบการต้องการดึงดูดนักท่องเที่ยว ในขณะที่นักอนุรักษ์ต้องการลดผลกระทบต่อธรรมชาติ, การขาดแคลนบุคลากรและเจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ทำให้การบังคับใช้กฎระเบียบอาจไม่ทั่วถึง

แนวทางแก้ไข จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงเวลาสำคัญ เช่น ใช้ระบบจองล่วงหน้าเพื่อควบคุมจำนวนผู้เข้าชม จะทำให้ชนติดตาม แต่ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานนกน้ำคูขุดอาจขาดรายได้ ซึ่งหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำความเข้าใจกับประชาชน, จัดทำแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับกฎระเบียบการสร้างป้ายเตือน และการให้เจ้าหน้าที่คอยดูแล, พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทางเดินไม้ และจุดสังเกตการณ์นก, ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้เรือพลังงานสะอาด และกิจกรรมที่ไม่ทำลายธรรมชาติ, เพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลพื้นที่ ให้คนในชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

3. ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

25) เจ้าหน้าที่อุทยานพยายามจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน เช่น การจัดทริปการดูนกน้ำและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเน้นให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรักษาพื้นที่ธรรมชาติ อย่างไรก็ตามจำนวนผู้เข้าชมที่เพิ่มขึ้นในบางช่วงก็สร้างความท้าทายในการควบคุมการท่องเที่ยวให้ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การจัดการท่องเที่ยวที่ดีต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย รวมทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวเอง เพื่อให้สามารถรักษาธรรมชาติและวัฒนธรรมหลากหลายทางชีวภาพได้อย่างยั่งยืน⁴⁵

26) การอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชุตไม่ใช่ว่าแค่การปกป้องธรรมชาติ แต่ยังเป็นการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน มีการจัดกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติให้กับนักท่องเที่ยวและชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่แห่งนี้ในด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการแหล่งน้ำ การดูแลพืชพันธุ์ และการรักษาพื้นที่ป่าชุ่มน้ำที่เป็นแหล่งอาศัยของนกน้ำ โดยเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชท้องถิ่นและการดูแลรักษาป่าไม้ให้คงอยู่ เพื่อป้องกันการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ โดยการจัดกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนร่วมกันรักษาพื้นที่และใช้ทรัพยากรอย่างมีสติ ในส่วนของวัฒนธรรมเราก็มีการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นอย่างเช่น งานประเพณีการจัดนิทรรศการเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิม ซึ่งนักท่องเที่ยวและชุมชนสามารถเรียนรู้และรักษาคุณค่าของประเพณีเหล่านี้ได้⁴⁶

27) อุทยานนกน้ำคุชุตการอนุรักษ์ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ แต่ยังต้องคำนึงถึงการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ผูกพันกับพื้นที่นี้มานาน มีการสร้างความตระหนักรู้ให้กับชุมชนเกี่ยวกับการรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิม เช่น การประมงพื้นบ้านและการปลูกพืชท้องถิ่น ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ แต่ยังรักษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติไว้ด้วยกัน การอนุรักษ์ในส่วนนี้จึงต้องพึ่งพาความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีค่าของเรา อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ทำหยาบคือการพัฒนาให้การอนุรักษ์สามารถทำควบคู่กับการพัฒนาชุมชนได้ โดยไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือวิถีชีวิตของชุมชน มองว่าการรักษาคุณค่าของธรรมชาติและวัฒนธรรมไปพร้อมกันจะทำให้พื้นที่นี้มีความยั่งยืนในอนาคต⁴⁷

28) การอนุรักษ์ที่อุทยานนกน้ำคุชุตมีความสำคัญมากต่อชุมชนเรา เพราะมันเกี่ยวข้องกับการรักษาทรัพยากรที่มีค่าของเรา เช่น ป่าไม้และแหล่งน้ำ ต้องดูแลไม่ให้เกิดการทำลาย

⁴⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1 วันที่ 26 มกราคม 2568.

⁴⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2 วันที่ 26 มกราคม 2568.

⁴⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

เพื่อให้ลูกหลานสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่นี้ได้ต่อไป ชุมชนร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ เช่น การทำความสะอาดพื้นที่และปลูกต้นไม้ท้องถิ่น การอนุรักษ์นี้ยังช่วยให้วิถีชีวิตของเรายังคงอยู่ในแผนการพัฒนา พยายามสอนและปลูกฝังให้เด็ก ๆ รู้จักประเพณีและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนเพื่อไม่ให้สูญหายไป⁴⁸

29) ที่อุทยานนกน้ำคูขุด มุ่งเน้นการอนุรักษ์ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของนกน้ำที่อาศัยในพื้นที่ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวก็มีส่วนในการสร้างความตระหนักรู้ให้กับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะเรื่องการเคารพธรรมชาติ และการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับประเพณีและวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ในพื้นที่ ซึ่งนอกจากจะช่วยอนุรักษ์แล้ว ยังส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นไปพร้อมกัน⁴⁹

30) การรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่เราต้องให้ความสำคัญ ที่อุทยานนกน้ำคูขุด เรามีโครงการการฟื้นฟูระบบนิเวศโดยการปลูกพืชท้องถิ่น และการสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับนกน้ำ รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ต้องให้การอนุรักษ์ไม่ใช่แค่การห้ามใช้ทรัพยากร แต่ต้องทำให้ชุมชนเห็นว่าอนุรักษ์สามารถช่วยให้ชีวิตดีขึ้นได้ เช่น การมีรายได้จากการท่องเที่ยวที่มาพร้อมกับการรักษาธรรมชาติและวัฒนธรรมเดิมๆ ที่มีคุณค่า ถ้าทุกคนร่วมมือกัน⁵⁰

31) การอนุรักษ์ที่อุทยานนกน้ำคูขุดไม่เพียงแต่สำคัญต่อสิ่งแวดล้อม แต่ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาในชุมชนของเรา มีความเชื่อมโยงกับธรรมชาติในทุกๆ ด้าน ตั้งแต่การประมงพื้นบ้านไปจนถึงการใช้พืชท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน การรักษาสิ่งแวดล้อมจึงไม่ใช่แค่การปกป้องนกน้ำและป่าชุ่มน้ำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของเราไว้ด้วย พื้นที่อุทยานเป็นแหล่งอาศัยของสิ่งมีชีวิตหลากหลายชนิด และยังเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชนและนักท่องเที่ยวที่มาเยือน เรามีการจัดกิจกรรมการศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนให้กับชุมชน รวมถึงการสอนเด็กๆ ให้เข้าใจความสำคัญของธรรมชาติและเคารพสิ่งแวดล้อม⁵¹

32) อุทยานนกน้ำคูขุดเป็นสมบัติของชุมชน เพราะเป็นบ้านของสัตว์น้ำและนกหายาก อีกทั้งยังเป็นแหล่งทำมาหากินของคนในพื้นที่ ผมช่วยดูแลโดยคอยเตือนนักท่องเที่ยวไม่ให้ทิ้งขยะ และให้ความรู้กับเด็ก ๆ ว่าทำไมต้องรักษาธรรมชาติ ผมสังเกตว่าหลังจากมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

⁴⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

⁴⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

⁵⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 6 วันที่ 25 ธันวาคม 2567.

⁵¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 7 วันที่ 27 ธันวาคม 2567.

ขยะก็เพิ่มขึ้นด้วยอยากให้มีการเข้มงวดขึ้นเรื่องขยะ และส่งเสริมให้คนในชุมชนมีรายได้จากการอนุรักษ์ เช่น จัดทำโฮมสเตย์หรือท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น⁵²

33) ที่นี่เป็นมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของคนสงขลา มีหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวของบรรพบุรุษเกี่ยวกับการใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติ ชุมชนมีประเพณีเกี่ยวกับน้ำและการเคารพสัตว์ป่า ซึ่งชาวบ้านพยายามรักษาไว้ สังเกตเห็นว่าน้ำในอุทยานมีคุณภาพลดลง เพราะขยะและน้ำเสียจากบางพื้นที่ ควรมีการฟื้นฟูแหล่งน้ำโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม อยากเห็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายวัฒนธรรม เช่น มีการแสดงพื้นบ้านเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว⁵³

34) อยู่ที่นี่มาตั้งแต่เด็ก เห็นการเปลี่ยนแปลงของอุทยานอย่างมาก จากที่เคยสงบเงียบ ตอนนี้มีนักท่องเที่ยวเยอะขึ้น ช่วยดูแลโดยคอยบอกให้คนที่มาเยือนรักษาความสะอาด และยังสอนลูกหลานให้รู้จักการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า สิ่งที่กำลังกลัวคือบางพื้นที่เริ่มมีการรบกวนสัตว์ อยากให้มีการจัดโซนเพื่อป้องกันผลกระทบ และมีโครงการอนุรักษ์นน้ำร่วมกับคนในชุมชน⁵⁴

35) ธรรมชาติของคุชูดไม่ใช่แค่สถานที่ท่องเที่ยว แต่เป็นชีวิตของทุกคน เคยเป็นชาวประมงมาก่อน และรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมมีผลต่อสัตว์น้ำโดยตรง ทุกวันนี้บางชนิดเริ่มหายากขึ้น พยายามใช้วิธีประมงที่ไม่ทำลายระบบนิเวศ และสอนคนรุ่นใหม่ให้เข้าใจเรื่องนี้ ผมคิดว่าควรมีการสนับสนุนให้ชาวบ้านทำการเกษตรและประมงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งส่งเสริมให้คนภายนอกเข้าใจวิถีชีวิตดั้งเดิมของเรา⁵⁵

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ทั้งสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในอุทยานนกน้ำคุชูดมีความสำคัญต่อการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและการรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนในพื้นที่ ทุกภาคส่วนในชุมชนและการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้และร่วมมือกันในการอนุรักษ์พื้นที่ การอนุรักษ์ทั้งสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในอุทยานนกน้ำคุชูดเป็นความร่วมมือระหว่างชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืน เพื่อให้พื้นที่นี้สามารถคงอยู่และเจริญเติบโตได้ในอนาคต การอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชูดต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยการจัดการที่ดีจะช่วยรักษาธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปแยกประเด็นความสำคัญ ปัญหา และได้เสนอแนวทางแก้ไข ดังนี้

ความสำคัญ ธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ อุทยานนกน้ำคุชูดเป็นพื้นที่สำคัญในการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะแหล่งอาศัยของนกน้ำและระบบนิเวศป่า

⁵² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 8 วันที่ 17 มกราคม 2568.

⁵³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 9 วันที่ 5 มกราคม 2568.

⁵⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 10 วันที่ 9 มกราคม 2568.

⁵⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 11 วันที่ 9 มกราคม 2568.

ชุมชนน้ำ, ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการรักษาพื้นที่อุทยานและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน, การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่กับธรรมชาติ วิถีชีวิตดั้งเดิม เช่น การประมงพื้นบ้านและการใช้พืชท้องถิ่น เป็นส่วนสำคัญของการรักษาสมดุลทางนิเวศและวัฒนธรรม, การพัฒนาเศรษฐกิจโดยไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถเป็นแหล่งรายได้ของชุมชนโดยไม่ทำลายธรรมชาติ

ปัญหา หากไม่มีการควบคุม การท่องเที่ยวอาจนำไปสู่ปัญหามลพิษ การบุกรุกพื้นที่ธรรมชาติ และการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน, การให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แก่ชุมชนและนักท่องเที่ยวเป็นกุญแจสำคัญในการทำให้เกิดการอนุรักษ์, การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวในช่วงทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การรบกวนสัตว์ป่าและการทำลายแหล่งที่อยู่อาศัย, การอนุรักษ์มักขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน เนื่องจากบางคนมองว่าการอนุรักษ์เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต, การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมเริ่มเลือนหาย, หากไม่มีการควบคุม การท่องเที่ยวอาจนำไปสู่ปัญหามลพิษ การบุกรุกพื้นที่ธรรมชาติ และการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน และการขาดแผนการศึกษาที่เข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งเด็ก เยาวชน และนักท่องเที่ยว

แนวทางแก้ไข จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นระบบ เช่น การกำหนดเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว และให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม, ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกิจกรรม เช่น การปลูกต้นไม้ การทำความสะอาดแหล่งน้ำ และให้ชุมชนมีบทบาทในการท่องเที่ยว, จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น นิทรรศการวิถีชีวิต งานประเพณี และการให้เยาวชนเรียนรู้จากผู้สูงอายุ, กำหนดแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวที่สมดุล เช่น การให้ชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการ การส่งเสริมสินค้าท้องถิ่น และการใช้ทรัพยากรหมุนเวียน, จัดโครงการการศึกษาธรรมชาติผ่านโรงเรียนและกิจกรรมในอุทยาน รวมถึงการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่

4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น

1) การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการอนุรักษ์พื้นที่ มีการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การสอนให้ชุมชนรู้จักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การส่งเสริมให้ชุมชนเข้าใจถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ทุกครั้งที่มีกิจกรรมต่างๆ ชุมชนก็เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและเชิงอนุรักษ์⁵⁶

⁵⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 12 วันที่ 10 มกราคม 2568

2) ชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์พื้นที่อุทยานนกน้ำคูขุดเป็นอย่างมาก ทุกคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่นี้ เช่น การร่วมทำกิจกรรมปลูกต้นไม้ การรักษาความสะอาดในบริเวณอุทยาน และการเฝ้าระวังการทำลายธรรมชาติ นอกจากนี้ เรายังมีการประชุมชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่ที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทุกคนช่วยกันในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็นแหล่งรายได้สำคัญให้กับชุมชน การทำงานร่วมกันในกิจกรรมต่างๆ ทำให้เราเกิดความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่นี้⁵⁷

3) ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์พื้นที่อุทยานนกน้ำคูขุดตั้งแต่งแต่ช่วงแรกๆ ที่โครงการนี้เริ่มต้น มีการประชุมและพูดคุยกันเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาที่ไม่กระทบกับธรรมชาติ ทุกคนในหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และวิถีชีวิตของเรา ตัวอย่างเช่น การจัดทริปท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ทำให้ชุมชนได้รายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งมาจากการที่ชุมชนร่วมมือกันดูแลและนำเสนอพื้นที่ในเชิงอนุรักษ์ให้กับนักท่องเที่ยว การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทำให้มีความภาคภูมิใจในสิ่งที่ทำ และช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่บ้าน⁵⁸

4) มีการสนับสนุนให้เด็กใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการสร้างความตระหนักเรื่องการอนุรักษ์ เช่น การวาดภาพนกน้ำและธรรมชาติในอุทยาน การทำโปสเตอร์ณรงค์ และนิทรรศการศิลปะเพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของอุทยานนกน้ำคูขุดมากขึ้น การอนุรักษ์จะยั่งยืนได้เมื่อทุกคนมีจิตสำนึกร่วมกัน⁵⁹

5) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดทำให้รู้สึกว่า ทุกคนในหมู่บ้านต่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างเช่น การทำความสะอาดและการปลูกต้นไม้ในพื้นที่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ทำให้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้พื้นที่นี้ยังคงสวยงามและเต็มไปด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมยังช่วยเพิ่มความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน⁶⁰

6) การมีส่วนร่วมของชุมชนที่อาศัยใกล้บริเวณอุทยานนกน้ำคูขุดเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จ ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่การวางแผนการพัฒนา ไปจนถึงการดูแลพื้นที่ เพื่อให้การอนุรักษ์เป็นไปในทิศทางที่ยั่งยืน ชุมชนต้องถึ้นรู้ถึงความสำคัญของการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมี

⁵⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 13 วันที่ 10 มกราคม 2568.

⁵⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 14 วันที่ 16 มกราคม 2568.

⁵⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 6 วันที่ 25 ธันวาคม 2567.

⁶⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 15 วันที่ 16 มกราคม 2568.

ประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ชุมชนที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้กิจกรรมที่จัดขึ้นนั้นได้รับการยอมรับและเกิดผลดีต่อทุกฝ่าย⁶¹

7) ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการดูแลอุทยานนกน้ำคุชูด โดยเฉพาะการให้ความรู้กับเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับความสำคัญของระบบนิเวศ การจัดกิจกรรมเรียนรู้ในห้องเรียน เช่น การสังเกตนกน้ำ ศึกษาพันธุ์พืชน้ำ และการเก็บขยะรอบพื้นที่ ไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ตั้งแต่เด็ก⁶²

8) ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการดูแลอุทยานผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้เรือพื้นบ้านพานักท่องเที่ยวชมธรรมชาติ ส่งเสริมให้เยาวชนเรียนรู้เรื่องวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และจัดเวทีเสวนาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์⁶³

9) การพัฒนาเส้นทางเรียนรู้ที่นี่ ไม่ได้มาจากคนนอกกำหนด แต่เริ่มจากคนในพูดว่าอยากให้คนรู้จักความหลากหลายของคุชูด ชุมชนช่วยกันเก็บข้อมูลธรรมชาติ จัดทำป้ายความรู้ เป็นผู้นำกิจกรรม การมีส่วนร่วมแบบนี้ไม่ใช่แค่สร้างรายได้ แต่สร้างความรักในบ้านของตัวเองด้วย⁶⁴

10) จากการประกอบอาชีพนำเรือพาชมนก พานักท่องเที่ยวไปรู้จักระบบนิเวศ ทุกจุดที่แวะ คนในชุมชนจะคอยต้อนรับและให้ข้อมูล นักท่องเที่ยวสัมผัสของจริง ไม่ใช่แค่ฟังไกด์พูดในเมือง ชาวบ้านรู้ว่าทำยังไงให้ทนอยู่ต่อ รู้จักรักษาธรรมชาติร่วมกัน มันคือความภาคภูมิใจที่ร่วมสร้าง⁶⁵

11) หัวใจของชุมชน ทุกอย่างที่นี่มีชีวิต ไม่ใช่แค่บึงน้ำกว้างๆ แต่เป็นพื้นที่ที่คนในชุมชนร่วมกันดูแล ทั้งการเป็นไกด์ท้องถิ่น การจัดแสดงวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย การจัดนิทรรศการนกน้ำแบบบ้านๆ แต่ได้ใจ นักเรียนมัธยมในพื้นที่ยังช่วยอธิบายด้วยความภาคภูมิใจ รู้สึกได้เลยว่าเขาเห็นคุณค่าในบ้านตัวเอง ทำให้รู้สึกเหมือนได้เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ด้วย⁶⁶

12) ทุกกิจกรรมที่ทำมีชาวบ้านเป็นผู้นำการเรียนรู้ เช่น การดูนกด้วยกล้องสองตา การทำสมุดภาพนกด้วยใบไม้จริง หรือแม้แต่การพูดคุยกับลุงๆ ป้าๆ ที่เล่าว่าเมื่อก่อนนกหายไป แต่ทุกคนช่วยกันฟื้นฟูจนกลับมา ทำให้คิดว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบนี้มันสร้างแรงบันดาลใจให้

⁶¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 16 วันที่ 17 มกราคม 2568.

⁶² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 17 วันที่ 20 มกราคม 2568.

⁶³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 18 วันที่ 25 มกราคม 2568.

⁶⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1 วันที่ 26 มกราคม 2568.

⁶⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2 วันที่ 26 มกราคม 2568.

⁶⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2 วันที่ 26 มกราคม 2568.

นักเรียนได้เข้าใจการอนุรักษ์อย่างลึกซึ้ง ไม่ใช่แค่จากหนังสือหรือห้องเรียน แต่เรียนจากคนจริง พื้นที่จริง และหัวใจจริงๆ ของคนในชุมชน⁶⁷

13) ตอนแรกที่ตั้งใจมาที่นี่ก็คิดว่าจะถ่ายแค่ภาพนกสวยๆ แต่พอมาเจอคนในชุมชนที่คอยแนะนำ บอกจุดดูนก บอกฤดูกาลที่นกแต่ละชนิดจะมา รวมถึงบอกพฤติกรรมน่าสนใจของนก บางตัว กลายเป็นว่าฉันได้ข้อมูลใหม่ๆ มากมาย และรู้เลยว่าความรู้พวกนี้ไม่ได้มาจากตำรา แต่มาจากการประสบการณ์ตรงและความใส่ใจของชุมชน ฉันประทับใจมากกับการที่ทุกคนที่นี่มีส่วนร่วมในการดูแล และเผยแพร่ความรู้ธรรมชาติอย่างจริงจัง⁶⁸

14) พาครอบครัวมาพักผ่อนที่คุซุด แล้วตัดสินใจแวะที่อุทยานนกน้ำ ซึ่งเป็นการตัดสินใจที่ดีที่สุดในทริปนี้ ลูกๆ ได้เรียนรู้เรื่องนกจากชาวบ้าน เรียนรู้การทำของเล่นจากวัสดุธรรมชาติ ได้เห็นการร่วมมือของคนในพื้นที่ที่ช่วยกันสอนเด็กๆ แบบไม่ต้องพึ่งพิพิธภัณฑสถานใหญ่ๆ เห็นรอยยิ้มของทุกคนที่ช่วยสอนแล้วรู้สึกอบอุ่นใจมาก การท่องเที่ยวที่ให้ทั้งความสุข ความรู้ และความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันชุมชนมีบทบาทสำคัญจริงๆ⁶⁹

15) ในฐานะผู้ใหญ่บ้าน การอนุรักษ์และพัฒนาอุทยานนกน้ำคุซุดเป็นสิ่งที่เรามุ่งมั่นทำร่วมกันกับชุมชน ชุมชนมีบทบาทในการดูแลรักษาพื้นที่ เช่น การปลูกต้นไม้ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ความร่วมมือระหว่างชุมชนและภาครัฐทำให้การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างยั่งยืน ชุมชนได้รับประโยชน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม⁷⁰

16) การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์และพัฒนาอุทยานนกน้ำคุซุดมีความสำคัญมาก เพราะชุมชนของเรามีบทบาทในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้แหล่งเรียนรู้แห่งนี้ยังคงความสมบูรณ์ ชุมชนมีส่วนร่วมทั้งในการดูแลรักษาพื้นที่ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการสร้างความรู้ให้กับเยาวชนและประชาชนในพื้นที่ ถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ ทุกคนมีส่วนช่วยกันดูแลเพื่อให้พื้นที่นี้เป็นแหล่งเรียนรู้⁷¹

17) การมีส่วนร่วมของชุมชนในอุทยานนกน้ำคุซุดเป็นสิ่งที่เรามุ่งมั่นทำเพื่อให้พื้นที่นี้ยังคงสมบูรณ์ เราช่วยกันดูแลรักษาพื้นที่ โดยการปลูกต้นไม้ การจัดกิจกรรมให้ความรู้ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ไม่กระทบกับธรรมชาติ การมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญ

⁶⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

⁶⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

⁶⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 6 วันที่ 25 ธันวาคม 2567.

⁷⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 7 วันที่ 27 ธันวาคม 2567.

⁷¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 8 วันที่ 17 มกราคม 2568.

ของการอนุรักษ์ สิ่งนี้ไม่เพียงแต่ช่วยรักษาสีงแวดล้อม แต่ยังสร้างรายได้ให้กับชุมชนจากการท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น⁷²

18) ชุมชนของเรามีการร่วมมือกันในการอนุรักษ์และพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชตอย่างใกล้ชิด โดยชุมชนมีบทบาทในการดูแลพื้นที่ และให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ อาทิ การจัดกิจกรรมตุนก การล่องเรือชมธรรมชาติ และการปลูกต้นไม้ที่ช่วยเพิ่มความสมดุลของระบบนิเวศ เราได้มีการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และส่งเสริมกิจกรรมที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สิ่งสำคัญคือการทำให้ชุมชนเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการรักษาพื้นที่นี้ เพราะเมื่อชุมชนร่วมมือกัน พื้นที่ก็จะได้รับการดูแลและพัฒนา⁷³

19) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชตช่วยให้การเรียนรู้ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความยั่งยืน นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและจากการเยี่ยมชมพื้นที่จริง ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่า ครูพยายามเชื่อมโยงการเรียนการสอนกับการอนุรักษ์เพื่อสร้างความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อธรรมชาติให้กับนักเรียน⁷⁴

20) การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชตเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง การได้เห็นการทำงานของชุมชนในการดูแลรักษาพื้นที่ สร้างความตระหนักในนักเรียนถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติ และการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชน ในฐานะครู เราจึงส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ และทำให้นักเรียนมีบทบาทในการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ⁷⁵

21) การท่องเที่ยวในอุทยานนกน้ำคุชตช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนอย่างมาก ชุมชนของเรามีส่วนร่วมในการดูแลและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การปลูกต้นไม้ การสร้างแหล่งเรียนรู้ และการทำกิจกรรมร่วมกับนักท่องเที่ยว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญที่ช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืนและสามารถสืบสานไปสู่รุ่นต่อไป⁷⁶

22) การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชตเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนและชุมชนเข้าใจถึงความสำคัญของธรรมชาติและระบบนิเวศ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังสร้างความตระหนักให้กับนักเรียนถึงการรับผิดชอบต่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชุมชนได้ร่วมมือกันดูแลพื้นที่ เช่น การปลูกต้นไม้ ดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำ และส่งเสริมกิจกรรม

⁷² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 9 วันที่ 5 มกราคม 2568.

⁷³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 10 วันที่ 9 มกราคม 2568.

⁷⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 21 วันที่ 4 ธันวาคม 2567

⁷⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 14 วันที่ 16 มกราคม 2568.

⁷⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 15 วันที่ 16 มกราคม 2568.

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเพิ่มมูลค่าทางการศึกษาของอุทยาน การเรียนการสอนจึงไม่เพียงแต่เน้นเนื้อหาภาคทฤษฎี แต่ยังใช้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับนักเรียนด้วย⁷⁷

23) การท่องเที่ยวที่อุทยานนกน้ำคูขุดทำให้การขายของท้องถิ่นดีขึ้นมาก นักท่องเที่ยวชอบซื้อของที่ระลึกและของกินพื้นเมืองเช่น ขนมไทยและผลไม้สดจากสวน ช่วยให้พวกเขามีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ก็ต้องระมัดระวังในการดูแลสิ่งแวดล้อมให้คงความสวยงามและสมบูรณ์ เพื่อให้การท่องเที่ยวได้ต่อไป โดยเฉพาะร้านค้าในพื้นที่⁷⁸

24) อุทยานนกน้ำคูขุดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ธุรกิจของเราดีขึ้นมาก โดยเฉพาะการขายของที่ระลึกและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ขนมไทย ผลไม้ และผ้าไหมทอมือ นักท่องเที่ยวมักจะซื้อของที่ระลึกเพื่อเป็นของฝากหรือประทับใจในทริปของพวกเขา อย่างไรก็ตาม เราควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวนี้ยังคงน่าสนใจ⁷⁹

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการรวมพลังของทุกภาคส่วนทั้งในด้านการวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ช่วยให้โครงการอนุรักษ์ประสบความสำเร็จและสามารถยั่งยืนได้ในระยะยาว ผู้วิจัยสรุปแต่ละประเด็น ดังนี้

ความสำคัญของการอนุรักษ์

อุทยานนกน้ำคูขุดเป็นแหล่งระบบนิเวศที่สำคัญ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชนและชุมชนในการศึกษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน ชุมชนช่วยดูแลอุทยานผ่านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การพานักท่องเที่ยวชมธรรมชาติ โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การศึกษาพันธุ์พืชและสัตว์ในอุทยาน ศิลปะถูกนำมาใช้เป็นสื่อในการรณรงค์ให้คนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์

ปัญหาที่พบในการอนุรักษ์ ปัญหาขยะและมลพิษที่เกิดจากนักท่องเที่ยวและชุมชนบางส่วน การบุกรุกพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ในทางที่ไม่เหมาะสม ขาดความรู้และจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ในบางกลุ่มของชุมชน

แนวทางแก้ไขที่เสนอ สร้างโครงการรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อมโดยใช้ศิลปะและกิจกรรมชุมชน จัดเวทีเสวนาและอบรมให้ความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์จากอุทยานอย่างยั่งยืน เพิ่มมาตรการดูแลและบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีการจัดการ

⁷⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 16 วันที่ 17 มกราคม 2568.

⁷⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 17 วันที่ 20 มกราคม 2568.

⁷⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 18 วันที่ 25 มกราคม 2568.

ที่ดี บุรณาการการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในหลักสูตรการศึกษา ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นผู้นำในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง

5. ด้านการบริหารและการจัดการ

1) การบริหารและการจัดการอุทยานนกน้ำคูขุด มีการกำหนดแนวทางการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยการจัดการอุทยานนั้นมีการวางแผนการใช้พื้นที่อย่างรอบคอบ เช่น การกำหนดพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์อย่างชัดเจน และการจัดกิจกรรมที่สร้างความรู้ให้กับชุมชนเกี่ยวกับการดูแลรักษาพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มั่นใจว่าการจัดการพื้นที่จะช่วยรักษาความสมดุลทางธรรมชาติและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างยั่งยืน⁸⁰

2) อุทยานนกน้ำคูขุด จำเป็นต้องมีการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชน มีการประชุมร่วมกันทุกเดือนเพื่อพิจารณาการจัดการพื้นที่ การดูแลสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดการนั้นมักจะมุ่งเน้นการพัฒนาในเชิงบูรณาการ ทั้งการส่งเสริมเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ทุกการตัดสินใจที่เกิดขึ้นจะมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น เพื่อให้เกิดความพึงพอใจจากทุกฝ่าย และเป็นการส่งเสริมการบริหารพื้นที่อย่างยั่งยืน⁸¹

3) การจัดการอุทยานนกน้ำคูขุดเป็นความร่วมมือระหว่างหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคธุรกิจ โดยภาครัฐมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและให้การสนับสนุนงบประมาณ ส่วนภาคประชาชนมีบทบาทในการดูแลและปกป้องพื้นที่จากกิจกรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สำหรับการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว ชุมชนมีการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อควบคุมจำนวนผู้เข้าชมและกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบมากเกินไป และต้องมีการจัดการข้อมูลและการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้แน่ใจว่าทุกอย่างดำเนินไปในทิศทางที่เหมาะสม⁸²

4) การบริหารจัดการอุทยานนกน้ำคูขุดต้องคำนึงถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ด้วย การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนการบริหารพื้นที่ โดยเน้นชุมชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ นอกจากนี้ การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ให้กับชุมชนและการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ โดยการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนช่วยให้เราสามารถดูแลอุทยานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน⁸³

⁸⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1 วันที่ 26 มกราคม 2568.

⁸¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2 วันที่ 26 มกราคม 2568.

⁸² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

⁸³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

5) การจัดการอุทยานนกน้ำคุชุตต้องมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมท่องเที่ยว การบริหารจัดการพื้นที่ควรเป็นไปในแนวทางที่ไม่กระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ แต่ก็ต้องให้ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้ กำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมและการควบคุมการเข้าถึงพื้นที่ต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการจัดการพื้นที่นี้ให้สามารถคงความสมดุลได้⁸⁴

6) ในการบริหารการจัดการอุทยานนกน้ำคุชุต การจัดการท่องเที่ยวเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องควบคุมจำนวนผู้เข้าชมและจัดระเบียบการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในด้านการจัดการท่องเที่ยว มีการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวที่ชัดเจน และมีการให้ความรู้แก่ผู้เข้าชมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และความสำคัญของพื้นที่นี้ มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการ เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน⁸⁵

7) การบริหารและการจัดการอุทยานนกน้ำคุชุตต้องเน้นการประสานงานระหว่างหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน การจัดการพื้นที่ต้องทำอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน การจัดการระบบนิเวศในอุทยานก็ต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางชีวภาพ และการดูแลรักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การประเมินผลการดำเนินงานในแต่ละปียังช่วยให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาการบริหารพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น⁸⁶

8) การบริหารจัดการอุทยานนกน้ำคุชุต เราใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหัวใจหลักครับ เราไม่ได้ให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งดูแลเพียงลำพัง แต่เปิดโอกาสให้ทุกกลุ่ม เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเรือท่องเที่ยว เข้ามามีบทบาท ทั้งเรื่องการวางแผน เสนอแนวคิด รวมถึงการแบ่งหน้าที่ในการดูแลพื้นที่ ที่ผ่านมาชุมชนได้จัดตั้ง ‘คณะกรรมการบริหารอุทยาน’ ขึ้นมาโดยเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่กำหนดทิศทางการพัฒนา ดูแลความสะอาด ควบคุมคุณภาพบริการ และจัดกิจกรรมสร้างรายได้หมุนเวียนให้กับคนในพื้นที่ เราเชื่อว่าการรักษาทรัพยากรให้ยั่งยืนนั้นต้องมาจากความรู้สึกเป็นเจ้าของของคนในชุมชนเอง เมื่อทุกคนรักและหวงแหน มันจะไม่ใช่แค่แหล่งท่องเที่ยว แต่คือบ้านของเรา⁸⁷

9) การบริหารจัดการที่ดีต้องวางรากฐานจากความเข้าใจศักยภาพของท้องถิ่นอุทยานนกน้ำ ไม่ใช่แค่พื้นที่ธรรมชาติ แต่คือโอกาสทางเศรษฐกิจของชาวบ้านด้วย เราเริ่มจากการ

⁸⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 6 วันที่ 25 ธันวาคม 2567.

⁸⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 7 วันที่ 27 ธันวาคม 2567.

⁸⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 8 วันที่ 17 มกราคม 2568.

⁸⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 12 วันที่ 10 มกราคม 2568

รวมกลุ่มแม่บ้านเพื่อแปรรูปสมุนไพรที่มีในพื้นที่ เช่น ใบมะกรูด ตะไคร้ ใบเตย ทำเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น ลูกประคบ สบู่สมุนไพร และจัดจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว โดยมีการอบรมความรู้ด้านการจัดการผลิตภัณฑ์ การตลาดเบื้องต้น และการบริหารบัญชี เราเชื่อในระบบที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และทุกคนมีสิทธิมีเสียงในการบริหารกิจกรรม แม้แต่เด็กและเยาวชนก็มีบทบาทในด้านการประชาสัมพันธ์ผ่านโซเชียลมีเดีย นี่คือการจัดการที่ใส่ใจของชุมชนจริงๆ⁸⁸

10) การท่องเที่ยวที่ยึดหลัก ‘ท่องเที่ยวไม่ทำลายธรรมชาติ’ การบริหารการท่องเที่ยวของเรามีทั้งกฎระเบียบและระบบหมุนเวียนงาน เช่น การกำหนดตารางเรือเพื่อกระจายรายได้อย่างเท่าเทียม มีระบบอบรมคนเรือให้รู้จักเล่าเรื่องท้องถิ่น และมีข้อห้ามชัดเจนเรื่องการรบกวนสัตว์ป่า มีการประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการอุทยาน เพื่อให้กิจกรรมท่องเที่ยวเป็นส่วนเสริม ไม่ใช่สิ่งที่มาทำลาย และให้ความสำคัญกับเสียงของนักท่องเที่ยวด้วย เช่น รับฟังความคิดเห็นเพื่อนำมาปรับปรุงการให้บริการ และยังเปิดพื้นที่ให้เยาวชนเข้าร่วมเป็นมัคคุเทศก์ฝึกหัด ซึ่งถือเป็นการวางรากฐานการบริหารแบบต่อเนื่อง ไม่ใช่แค่วันนี้ แต่เพื่ออนาคตของเด็กๆ เยาวชนในพื้นที่รวมทั้งเป็นการปลูกฝังด้วย⁸⁹

11) การจัดการกิจกรรมเรียนรู้ในอุทยาน มีการวางโครงสร้างร่วมกับกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่ เพื่อให้เด็ก ๆ เข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมศิลปะจากธรรมชาติ เช่น การทำภาพพิมพ์จากใบไม้ การวาดภาพนกน้ำจากการสังเกตจริง ซึ่งทุกอย่างใช้วัสดุที่หาได้จากธรรมชาติรอบตัว ไม่มีการเบียดเบียนสิ่งแวดล้อม การออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสม และเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning การประเมินผลกิจกรรมก็มี ทั้งจากนักท่องเที่ยวและทีมงานในพื้นที่ เพื่อปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ทำให้ทุกคนคือ ‘ครู’ ที่สอนได้ แม้แต่เด็กประถมก็สามารถสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ ให้กับชุมชนได้⁹⁰

12) ในฐานะกำนันทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานรัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อให้การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีเวทีประชาคมเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนแสดงความคิดเห็น การบริหารต้องใช้ข้อมูลและความรู้ควบคู่กับความเข้าใจบริบทท้องถิ่น อุทยานแห่งนี้จึงไม่ใช่แค่แหล่งท่องเที่ยว แต่เป็นเวทีให้คนในชุมชนพัฒนาศักยภาพของตัวเอง พื้นที่นี้สร้างรายได้ให้คนหลายรุ่น และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของเราด้วย การจัดการจึงต้องคำนึงถึงทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องขับเคลื่อนด้วยการมีส่วนร่วม และความโปร่งใส ผมภูมิใจที่ชุมชนของเรายืนอยู่ได้ด้วยพลังของความร่วมมือ⁹¹

⁸⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 23 วันที่ 4 ธันวาคม 2567.

⁸⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 14 วันที่ 16 มกราคม 2568.

⁹⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 15 วันที่ 16 มกราคม 2568.

⁹¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 18 วันที่ 25 มกราคม 2568.

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคุชุต ตำบลคุชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ความสำคัญของอุทยานนกน้ำคุชุตในฐานะพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งทำมาหากินของชุมชน อย่างไรก็ตาม พื้นที่กำลังเผชิญกับความท้าทาย เช่น การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ การบุกรุกที่ดิน และผลกระทบจากกิจกรรมมนุษย์ การอนุรักษ์จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชน และนักท่องเที่ยวเพื่อรักษาพื้นที่นี้ให้คงอยู่ต่อไป การบริหารอุทยานนกน้ำคุชุตต้องเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การแก้ปัญหาต้องอาศัยการบูรณาการทั้งด้านนโยบาย การจัดการท่องเที่ยว การจัดการขยะ และการปลูกฝังจิตสำนึก เพื่อให้อุทยานแห่งนี้ยังคงเป็นแหล่งธรรมชาติที่ยั่งยืนสำหรับคนรุ่นต่อไป

ความสำคัญของอุทยานนกน้ำคุชุต เป็นแหล่งอนุรักษ์นกน้ำและระบบนิเวศที่สำคัญของท้องถิ่น เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศสำหรับเยาวชน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกิจกรรมการอนุรักษ์ เป็นตัวอย่างของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ปัญหาที่พบในปัจจุบัน การขาดความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ การบริหารพื้นที่ยังมีความทับซ้อนของหน่วยงานรัฐและชุมชน การสื่อสารและการประสานงานยังไม่ทั่วถึง ผลกระทบจากการท่องเที่ยว การเข้าถึงพื้นที่อย่างไม่เป็นระเบียบ ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จำนวนนักท่องเที่ยวบางช่วงมากเกินไป ส่งผลต่อระบบนิเวศ ปัญหาขยะและมลพิษทางสิ่งแวดล้อม ขยะจากนักท่องเที่ยวและชุมชนยังคงเป็นปัญหาใหญ่ การใช้เรือยนต์อาจส่งผลกระทบต่อน้ำและสัตว์น้ำในพื้นที่ การขาดแคลนงบประมาณและทรัพยากรบุคคล งบประมาณในการดูแลพื้นที่และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมีจำกัด บุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านการบริหารพื้นที่และการอนุรักษ์ยังมีไม่เพียงพอ ขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ประชาชนบางส่วนยังขาดความตระหนักถึงความสำคัญของอุทยาน การบุกรุกพื้นที่และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่เหมาะสมยังคงเกิดขึ้น

แนวทางแก้ไขและพัฒนา ส่งเสริมความร่วมมือของทุกภาคส่วน จัดตั้งคณะกรรมการบริหารร่วมระหว่างภาครัฐ ชุมชน และเอกชน จัดเวทีเสวนาและประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม พัฒนาการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กำหนดโซนอนุรักษ์และโซนท่องเที่ยวให้ชัดเจน ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวและพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พัฒนาระบบจัดการขยะและมลพิษ รณรงค์ให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวช่วยกันลดขยะและใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการใช้พาหนะที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติ เช่น เรือพายหรือเรือพลังงานแสงอาทิตย์ เพิ่มงบประมาณและบุคลากรในการดูแลอุทยาน ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานรัฐและองค์กรด้านสิ่งแวดล้อม พัฒนาบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารพื้นที่อนุรักษ์ ปลูกฝัง

จิตสำนึกในการอนุรักษ์ตั้งแต่เด็ก จัดกิจกรรมเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น การสังเกตนก การปลูกป่าชายเลน ใช้ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเรื่องการอนุรักษ์

การท่องเที่ยวที่อุทยานนกน้ำคุชูดมีการจัดการที่ดีในการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การดูนกน้ำและการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าในการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ แต่ก็ยังต้องมีการควบคุมจำนวนผู้เข้าชมและการปฏิบัติตามกฎระเบียบการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและทรัพยากรในพื้นที่

การอนุรักษ์ทั้งสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในอุทยานนกน้ำคุชูดมีความสำคัญต่อการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและการรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนในพื้นที่ ทุกภาคส่วนในชุมชนและการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้และร่วมมือกันในการอนุรักษ์พื้นที่ การอนุรักษ์ทั้งสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในอุทยานนกน้ำคุชูดเป็นความร่วมมือระหว่างชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนเพื่อให้พื้นที่นี้สามารถคงอยู่และเจริญเติบโตได้

การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่อุทยานนกน้ำคุชูด โดยการรวมพลังของทุกภาคส่วนทั้งในด้านการวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ช่วยให้โครงการอนุรักษ์ประสบความสำเร็จและสามารถในระยะยาว

การบริหารและการจัดการอุทยานนกน้ำคุชูดจำเป็นต้องมีการประสานงานที่ดีระหว่างภาครัฐ ชุมชน และองค์กรต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาพื้นที่ การควบคุมและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการสร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้พื้นที่นี้คงความสมดุลในด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจของคนในพื้นที่ใกล้เคียง

4.1.2 ตอนที่ 2 ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนตำบลคุชูด อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ในการวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชน ซึ่งมีคุณลักษณะข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ใช้การวิเคราะห์โดยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ดังปรากฏในตาราง

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=371)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	168	45.3
หญิง	203	54.7
รวม	371	100.0
อายุ		
18 – 30 ปี	57	15.4
31 – 40 ปี	61	16.4
41 - 50 ปี	71	19.1
51 – 60 ปี	68	18.3
61 ปีขึ้นไป	114	30.7
รวม	371	100.0
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	7	1.9
มัธยมศึกษา	44	11.9
ปวช. / ปวส.	76	20.5
ปริญญาตรี	180	48.5
สูงกว่าปริญญาตรี	64	17.3
รวม	371	100.0
อาชีพ		
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	24	6.5
พนักงานบริษัทเอกชน	62	16.7
ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	90	24.3
เกษตรกร	62	16.7
นักเรียน/นักศึกษา	119	32.1
พ่อบ้าน แม่บ้าน	14	3.8
รวม	371	100.0

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

(n=371)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้		
ไม่เกิน 15,000 บาท	92	24.8
15,001-20,000 บาท	114	30.7
20,001-25,000 บาท	60	16.2
25,001 บาท ขึ้นไป	105	28.3
รวม	371	100.0

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างในตำบลคูขุด อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 371 คน สรุปได้ดังนี้

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เพศหญิง จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 54.7 และเพศชาย จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 45.3 ตามลำดับ

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 61 ปี ขึ้นไป จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 30.7, อายุ 51 - 60 ปี จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 18.3, อายุ 31 - 40 ปี จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4, และอายุ 18-30 ปี จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 15.4 ตามลำดับ

ระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 48.5, ปวช. / ปวส. จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 20.5, สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5 ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 11.9 และ ระดับประถมศึกษา จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9 ตามลำดับ

อาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงาน/นักศึกษา จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 32.1, ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 24.3, พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 16.4, เกษตรกร จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7, ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5, พ่อบ้าน แม่บ้าน จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.8 ตามลำดับ

รายได้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ 15,001-20,000 จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 30.7, รายได้ 25,001 บาท ขึ้นไป จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 28.3, รายได้ไม่เกิน 15,000 บาท จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 24.8, รายได้ 20,001-25,000 บาท จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 16.2 ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคุชุต ตำบลคุชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

จากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุตตำบลคุชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา” มีตัวแปรชี้วัด 4 ประเด็น คือ 1) ด้านสภาพพื้นที่ 2) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว 3) ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น และ 5) ด้านการบริหารและการจัดการ โดยใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคุชุต ตำบลคุชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยรวม

(n=371)

อุทยานนกน้ำคุชุต ตำบลคุชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1. ด้านสภาพพื้นที่	3.63	0.66	มาก
2. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว	3.53	0.97	มาก
3. ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม	3.69	0.84	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น	3.83	0.86	มาก
5. ด้านการบริหารและการจัดการ	3.63	0.96	มาก
โดยรวม	3.53	0.97	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคุชุต ตำบลคุชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.53$, S.D.0.97) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อยู่ในระดับมากทุกด้านดังนี้ ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ($\bar{X}=3.83$, S.D.=0.86) ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ($\bar{X}=3.69$, S.D.=0.84) ด้านสภาพพื้นที่ ($\bar{X}=3.63$, S.D.=0.66) ด้านการบริหารและการจัดการ ($\bar{X}=3.63$, S.D.=0.96) และด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.53$, S.D.=0.97) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูดตำบลคุชูด อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านสภาพพื้นที่

(n=371)

ด้านสภาพพื้นที่	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1) สภาพพื้นที่ของอุทยานนกน้ำคุชูดมีความอุดมสมบูรณ์และเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งอาศัยของนกน้ำและสัตว์ป่า	3.67	0.98	มาก
2) ระบบนิเวศของอุทยานนกน้ำคุชูดได้รับการดูแลและฟื้นฟูอย่างเหมาะสมเพื่อรักษาความสมดุลทางธรรมชาติ	3.63	0.89	มาก
3) มีมาตรการป้องกันและลดผลกระทบจากกิจกรรมของมนุษย์ที่อาจทำลายสภาพแวดล้อมของอุทยาน	3.63	0.95	มาก
4) คุณภาพของน้ำในอุทยานนกน้ำคุชูดอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของนกน้ำและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ	3.60	0.82	มาก
5) ท่านเห็นว่าควรมีการเพิ่มมาตรการหรือโครงการเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศของอุทยานนกน้ำคุชูด	3.64	0.98	มาก
โดยรวม	3.63	0.66	มาก

จากตารางที่ 4.3 พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูดตำบลคุชูด อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านสภาพพื้นที่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$, S.D.=0.66) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ข้อที่ว่า “สภาพพื้นที่ของอุทยานนกน้ำคุชูดมีความอุดมสมบูรณ์และเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งอาศัยของนกน้ำและสัตว์ป่า ($\bar{X}=3.67$, S.D.=0.98)” รองลงมาได้แก่ข้อที่ว่า “ท่านเห็นว่าควรมีการเพิ่มมาตรการหรือโครงการเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศของอุทยานนกน้ำคุชูด ($\bar{X}=3.64$, S.D.=0.98)” และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “คุณภาพของน้ำในอุทยานนกน้ำคุชูดอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของนกน้ำและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ($\bar{X}=3.60$, S.D.=0.82)” ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูดตำบลคุชูด อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

(n=371)

ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1) กิจกรรมท่องเที่ยวภายในอุทยานนกน้ำคุชูดมีความหลากหลายและส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ	3.62	0.79	มาก
2) การท่องเที่ยวในอุทยานนกน้ำคุชูดส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในระดับที่สามารถควบคุมได้	3.60	1.04	มาก
3) สภาพแวดล้อมของอุทยานได้รับการดูแลและรักษาความสะอาดอย่างเหมาะสม	3.60	0.75	มาก
4) กิจกรรมภายในอุทยานสะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม	3.57	1.02	มาก
5) มีการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอุทยาน	3.27	0.92	ปานกลาง
โดยรวม	3.53	0.97	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูดตำบลคุชูด อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.53$, S.D.=0.97) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ข้อที่ว่า “กิจกรรมท่องเที่ยวภายในอุทยานนกน้ำคุชูดมีความหลากหลายและส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ($\bar{X}=3.62$, S.D.=0.79)” รองลงมาได้แก่ข้อที่ว่า “สภาพแวดล้อมของอุทยานได้รับการดูแลและรักษาความสะอาดอย่างเหมาะสม ($\bar{X}=3.60$, S.D.=0.75)” และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “มีการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอุทยาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.27$, S.D.=0.92)” ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชชุตตำบลคุชชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่า

(n=371)

ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่า	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1) มีมาตรการที่เพียงพอในการปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายในอุทยานนกน้ำคุชชุต	3.13	0.65	ปานกลาง
2) มีโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์นกน้ำและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในพื้นที่	3.27	1.25	ปานกลาง
3) ชุมชนและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของอุทยาน	4.21	0.96	มาก
4) อุทยานนกน้ำคุชชุตยังคงรักษาคุณค่าทางธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพได้ดี	3.87	1.00	มาก
5) มาตรการในการรักษาคุณค่าทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และระบบนิเวศของอุทยาน	4.00	0.93	มาก
โดยรวม	3.69	0.84	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชชุตตำบลคุชชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.68$, S.D.=0.84) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ชุมชนและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของอุทยาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.21$, S.D.=0.96)” รองลงมา ข้อที่ว่า “มาตรการในการรักษาคุณค่าทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และระบบนิเวศของอุทยาน ($\bar{X}=4.00$, S.D.=0.93)” และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “มีมาตรการที่เพียงพอในการปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายในอุทยานนกน้ำคุชชุต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.13$, S.D.=0.65)” ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูดตำบลคุชูด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น

(n=371)

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1) ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศของอุทยานนกน้ำคุชูด	3.96	0.95	มาก
2) มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการดูแลและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติภายในอุทยาน	3.90	0.97	มาก
3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์อุทยาน	3.88	0.98	มาก
4) คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชูดและมีจิตสำนึกในการดูแลรักษาพื้นที่	3.68	0.96	มาก
5) ควรมีการเพิ่มแนวทางหรือโครงการที่ช่วยส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์อุทยานมากขึ้น	3.73	0.93	มาก
โดยรวม	3.83	0.86	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูดตำบลคุชูด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.83$, S.D.=0.86) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศของอุทยานนกน้ำคุชูด ($\bar{X}=3.96$, S.D.=0.95)” รองลงมา ข้อที่ว่า “มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการดูแลและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติภายในอุทยาน ($\bar{X}=3.90$, S.D.=0.97)” และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชูดและมีจิตสำนึกในการดูแลรักษาพื้นที่ ($\bar{X}=3.68$, S.D.=0.96)” ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูดตำบลคุชูด อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านการบริหารและการจัดการ

(n=371)

ด้านการบริหารและการจัดการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1) การบริหารจัดการอุทยานนกน้ำคุชูดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	3.75	0.92	มาก
2) มีมาตรการและแผนงานที่ชัดเจนในการดูแลรักษาระบบนิเวศของอุทยานให้คงอยู่ในสภาพที่ดี	3.78	0.91	มาก
3) การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรสำหรับการบริหารอุทยานเป็นไปอย่างเหมาะสมและเพียงพอ	3.72	0.90	มาก
4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง	3.66	0.94	มาก
5) มีการพัฒนาแนวทางบริหารจัดการที่ส่งเสริมความยั่งยืนของอุทยานนกน้ำคุชูด	3.68	1.04	มาก
โดยรวม	3.72	0.72	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูดตำบลคุชูด อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านการบริหารและการจัดการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.72$, S.D.=0.72) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “มีมาตรการและแผนงานที่ชัดเจนในการดูแลรักษา ระบบนิเวศของอุทยานให้คงอยู่ในสภาพที่ดี ($\bar{X}=3.78$, S.D.=0.91)” รองลงมาข้อที่ว่า “การบริหารจัดการอุทยานนกน้ำคุชูดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ($\bar{X}=3.75$, S.D.=0.92)” และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}=3.66$, S.D.=0.94)” ตามลำดับ

4.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

4.2.1 วิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา จากการสัมภาษณ์และจากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และด้านหน่วยงานที่สนับสนุน สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวม

(n=371)

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
๑. ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด	3.77	0.88	มาก
๒. ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน	3.84	0.84	มาก
๓. ด้านหน่วยงานที่สนับสนุน	3.82	0.84	มาก
โดยรวม	3.81	0.83	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$, S.D.=0.83) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ($\bar{X}=3.92$, S.D.=0.84) รองลงมาได้แก่ ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ($\bar{X}=3.84$, S.D.=0.84) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด ($\bar{X}=3.77$, S.D.=0.88) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด

(n=371)

ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1) ทราบเกี่ยวกับความสำคัญของอุทยานนกน้ำคูขุดในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับใด	3.74	0.95	มาก
2) มีความรู้เกี่ยวกับชนิดของนกที่พบในอุทยานนกน้ำคูขุด	3.71	0.95	มาก
3) แหล่งเรียนรู้ในอุทยานนกน้ำคูขุดช่วยเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติได้มากน้อยเพียงใด	3.76	0.97	มาก
4) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในอุทยานนกน้ำคูขุดด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาคสนาม การจัดสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย การจัดนิทรรศการ การพัฒนาแหล่งข้อมูลออนไลน์	3.78	0.96	มาก
5) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในอุทยานนกน้ำคูขุดสามารถกระตุ้นให้ชุมชนมีความตระหนักในการอนุรักษ์ธรรมชาติ	3.82	0.89	มาก
โดยรวม	3.77	0.88	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.77$, S.D.=0.88) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในอุทยานนกน้ำคูขุดสามารถกระตุ้นให้ชุมชนมีความตระหนักในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ($\bar{X}=3.82$, S.D.=0.89) รองลงมาได้แก่ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในอุทยานนกน้ำคูขุดด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาคสนาม การจัดสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย การจัดนิทรรศการ การพัฒนาแหล่งข้อมูลออนไลน์ ($\bar{X}=3.78$, S.D.=0.96) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีความรู้เกี่ยวกับชนิดของนกที่พบในอุทยานนกน้ำคูขุด ($\bar{X}=3.71$, S.D.=0.95)” ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

(n=371)

ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1) โรงเรียนและศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ที่มีการบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอน	3.77	0.96	มาก
2) องค์การบริหารส่วนตำบลคูขุดมีกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมให้นักเรียนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และอนุรักษ์ระบบนิเวศของอุทยาน	3.82	0.94	มาก
3) โรงเรียนและศูนย์เรียนรู้มีความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์	3.89	0.91	มาก
4) มีศูนย์เรียนรู้หรือแหล่งข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพเกี่ยวกับการอนุรักษ์และระบบนิเวศของอุทยาน	3.85	0.91	มาก
5) ควรมีการพัฒนาและขยายเครือข่ายโรงเรียนและศูนย์เรียนรู้ให้ครอบคลุมและมีบทบาทมากขึ้นในการส่งเสริมความรู้ด้านการอนุรักษ์	3.87	0.87	มาก
โดยรวม	3.84	0.84	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$, S.D.=0.84) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ โรงเรียนและศูนย์เรียนรู้มีความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ($\bar{X}=3.89$, S.D.=0.91) รองลงมาควรมีการพัฒนาและขยายเครือข่ายโรงเรียนและศูนย์เรียนรู้ให้ครอบคลุมและมีบทบาทมากขึ้นในการส่งเสริมความรู้ด้านการอนุรักษ์ ($\bar{X}=3.97$, S.D.=0.87) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนและศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่มีการ

บูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชุตเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอน ($\bar{X}=3.77$, S.D.=0.96)” ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุต โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ด้านหน่วยงานที่สนับสนุน

(n=371)

ด้านหน่วยงานที่สนับสนุน	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชุต	3.86	0.88	มาก
2) ได้รับความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และภาคประชาชนในการพัฒนาและดูแลระบบนิเวศของอุทยาน	3.83	0.93	มาก
3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแผนงานและนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่คุชุต	3.82	0.88	มาก
4) มีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอสำหรับกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาระบบนิเวศของอุทยาน	3.77	0.92	มาก
5) ควรมีการพัฒนาและขยายเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การอนุรักษ์อุทยานมีประสิทธิภาพมากขึ้น	3.81	0.91	มาก
โดยรวม	3.82	0.84	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุต โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ด้านหน่วยงานที่สนับสนุน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, S.D.=0.84) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชุต ($\bar{X}=3.86$, S.D.=0.88) รองลงมาได้แก่ ได้รับความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และ

ภาคประชาชนในการพัฒนาและดูแลระบบนิเวศของอุทยาน ($\bar{X}=3.83$, $S.D.=0.93$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอสำหรับกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาาระบบนิเวศของอุทยาน ($\bar{X}=3.77$, $S.D.=0.92$)” ตามลำดับ

4.2.2 การสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคุชูด ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และด้านหน่วยงานที่สนับสนุน สรุปแต่ละด้านได้ดังนี้

1. ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคุชูด

ประเด็นคำถาม “ท่านคิดว่าอุทยานนกน้ำคุชูดมีความสำคัญต่อชุมชนและธรรมชาติและ การเรียนรู้ ด้านใดบ้าง”

1) อุทยานนกน้ำคุชูดนั้นเป็นเหมือน ‘ธรรมชาติที่เป็นธรรมชาติ’ คือเปรียบเสมือนครูที่ ให้บทเรียนแก่คนเราโดยไม่ต้องพูดสักคำ สอนให้รู้จักความพอเพียง ความสงบ และการอยู่ร่วมกัน อย่างสมดุล ไม่เบียดเบียนกัน เมื่อชาวบ้านหรือญาติโยมมาเล่าให้ฟังถึงการร่วมดูแลอุทยาน หรือพานักเรียนมาศึกษาธรรมชาติ นั่นคือการทำบุญที่ไม่ต้องจุดธูปจุดเทียน แต่เป็นบุญแห่งความเมตตาและ หวงแหนสิ่งแวดล้อม⁹²

2) วัดและอุทยานเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนคนละด้าน วัดเป็นที่พึ่งทางใจ ส่วนอุทยานเป็นที่พึ่งของธรรมชาติ หากสองสิ่งนี้เกื้อหนุนกันได้ ก็จะเกิดพลังทางสังคมอย่างยิ่งใหญ่ อาตมามักแนะนำให้เด็ก ๆ ที่มาวัดได้ไปศึกษานกน้ำ รู้จักคุณค่าของระบบนิเวศ บางครั้งเราจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนก็จะพาไปเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เพื่อให้เขาเห็นความงามของชีวิตนอกตำรา เมื่อใจเชื่อมโยงกับธรรมชาติแล้ว ความอยากเบียดเบียนก็จะลดลงเอง⁹³

3) คิดว่าอุทยานนกน้ำคุชูดมีความสำคัญมากในเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ เพราะเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่ให้นักเรียนมาอาศัย ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ เห็นความหลากหลายของสายพันธุ์นก นอกจากนี้ยังถือเป็นสถานที่เรียนรู้ที่ดีมาก โดยเฉพาะสำหรับเด็ก ๆ หรือคนเมืองต่างพื้นที่ที่ไม่ค่อยได้เห็นนกแบบนี้ ที่นี่ให้โอกาสได้เรียนรู้ระบบนิเวศ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และยังส่งเสริมให้คนในชุมชนมีรายได้จากการบริการนักท่องเที่ยว เช่น การนำนั่งเรือ ช่วยให้เศรษฐกิจท้องถิ่นดีขึ้นอีกด้วย⁹⁴

4) อุทยานนกน้ำคุชูดเปรียบเสมือนป่าธรรมกลางบ้าน เป็นที่สงบที่มนุษย์และสัตว์ พึ่งพาอาศัยกันได้อย่างสันติสุข หลายปีที่ผ่านมา อาตมาเห็นชาวบ้านรวมกลุ่มกันปกป้องผืนป่านกน้ำ

⁹² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1 วันที่ 26 มกราคม 2568.

⁹³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2 วันที่ 26 มกราคม 2568.

⁹⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

จัดกิจกรรมให้ความรู้เด็ก ๆ และนักท่องเที่ยว ก็ถือเป็นการเจริญเมตตาภาวนาในรูปแบบหนึ่ง การดูแลสิ่งแวดล้อมไม่ใช่เรื่องของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของทุกชีวิตที่เกิดร่วมโลก การที่พระได้ออกมาสนับสนุนตรงนี้ ก็เพื่อยืนยันว่าธรรมะกับธรรมชาตินั้นไม่เคยแยกจากกัน⁹⁵

5) จากการทัศนศึกษาแล้วประทับใจมาก ที่ไม่ได้เป็นแค่สถานที่ท่องเที่ยว แต่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เด็ก ๆ ได้เห็นนกของจริงในธรรมชาติ ไม่ใช่แค่ในตำรา และยังมีข้อมูลให้ศึกษาเพิ่มเติมอีกมากมาย ทั้งเรื่องพืชน้ำ ระบบนิเวศ รวมถึงวัฒนธรรมของชาวบ้านในชุมชน ฉันเห็นว่าคนในพื้นที่มีบทบาทในการดูแลรักษาอุทยานและเป็นวิทยากรนำชม ซึ่งดีมาก เพราะชุมชนได้มีส่วนร่วมจริง ๆ การอนุรักษ์ต่อไป⁹⁶

6) ที่นี่เป็นสวรรค์ของคนรักนก เดินทางมาหลายทีในภาคใต้ แต่ที่คุซุดนี่นี่ยะจริง ๆ และสภาพแวดล้อมก็ยังคงอยู่ เห็นได้ว่าชุมชนร่วมมือกันอนุรักษ์ ไม่ให้นักถูกรบกวนหรือแหล่งน้ำเสีย ซึ่งทำให้คนที่สนใจด้านธรรมชาติได้เก็บภาพนกสวย ๆ และได้เรียนรู้เรื่องการอยู่ร่วมกันของคนกับธรรมชาติ อุทยานนี้ยังช่วยให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจเช่นการเช่าเรือ การทำของที่ระลึก และการให้บริการที่พัก ช่วยให้ชุมชนพัฒนาโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม⁹⁷

7) มาครั้งแรกแล้วประทับใจค่ะ บรรยากาศเงียบสงบ ธรรมชาติยังค่อนข้างสมบูรณ์ เหมาะกับการพักผ่อนและศึกษาหาความรู้ หนูได้รู้จักพันธุ์นกหลายชนิดที่ไม่เคยเห็นมาก่อน แล้วก็เห็นความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำว่าช่วยรักษาสมดุลธรรมชาติได้จริง ๆ ที่นี่มีศูนย์ให้ข้อมูลด้วยนะคะ และหนูคิดว่าถ้ารัฐหรือเอกชนช่วยพัฒนาตรงนี้ให้มีสื่อการเรียนรู้มากขึ้น ก็จะกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีสำหรับเยาวชนอีกแห่งหนึ่งของภาคใต้⁹⁸

8) เทียวเชิงอนุรักษ์ และชื่นชมความพยายามของชาวบ้านที่นี่มากครับ พื้นที่ชุ่มน้ำแบบนี้สำคัญต่อระบบนิเวศมาก ทั้งการกรองน้ำ การเป็นแหล่งอาศัยของสิ่งมีชีวิต รวมถึงช่วยชะลอน้ำท่วมด้วย ผมได้พูดคุยกับชาวบ้านหลายคน เห็นว่าเขาภูมิใจที่มีส่วนร่วมในการดูแลอุทยาน บางคนเป็นมัคคุเทศก์ บางคนขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น มันทำให้การอนุรักษ์กับการพัฒนาเดินไปด้วยกันได้ ที่สำคัญคือเราต้องให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวด้วยว่า การเที่ยวต้องเคารพธรรมชาติ⁹⁹

9) อุทยานนกน้ำคุซุดเป็นตัวอย่างของพื้นที่อนุรักษ์ที่มีคุณค่าทางสิ่งแวดล้อมสูงมาก เพราะเป็นที่อยู่อาศัยของนกหลากหลายชนิด โดยเฉพาะนกอพยพที่ใช้พื้นที่นี้เป็นจุดพัก ดิฉันคิดว่าการมีพื้นที่ธรรมชาติเช่นนี้อยู่ใกล้ชุมชน ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ให้กับเยาวชนและ

⁹⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

⁹⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

⁹⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 6 วันที่ 25 ธันวาคม 2567.

⁹⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 7 วันที่ 27 ธันวาคม 2567.

⁹⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 8 วันที่ 17 มกราคม 2568.

ชาวบ้านเป็นอย่างดี และอุทยานยังเป็นห้องเรียนธรรมชาติที่เปิดโอกาสให้เราได้เรียนรู้นอกตำรา ทั้งเรื่องระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ดิฉันเคยมาเข้าร่วมกิจกรรมดูนกกับอาจารย์และเพื่อน ๆ ได้ทั้งความรู้และความประทับใจ โดยเฉพาะเมื่อเห็นคนในชุมชนมีบทบาทเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นด้วย ถือเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ดิฉันหวังว่าในอนาคตจะมีการพัฒนาเนื้อหาการเรียนรู้เพิ่มเติม รวมถึงใช้เทคโนโลยีมาช่วยทำให้การศึกษาที่นี้ทันสมัยและดึงดูดเยาวชนรุ่นใหม่¹⁰⁰

10) อุทยานนกน้ำคุชูดไม่ใช่แค่พื้นที่ธรรมชาติ แต่ยังเป็นพื้นที่สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในเชิงการจัดการทรัพยากร ผมสนใจเรื่องนโยบายสิ่งแวดล้อม และรู้สึกที่นี้เป็นกรณีศึกษาที่ดีมาก ชาวบ้านมีบทบาทในฐานะผู้ดูแลพื้นที่ เป็นมัคคุเทศก์ เป็นผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งผมเห็นว่านี่คือ “ธรรมาภิบาลท้องถิ่น” ที่ควรส่งเสริม อุทยานแห่งนี้ยังช่วยเพิ่มรายได้เสริมให้กับคนในพื้นที่ ผ่านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ขายสินค้าท้องถิ่น และให้บริการนักท่องเที่ยว ผมเคยมาคุยงานกับเพื่อน ๆ ได้พูดคุยกับผู้นำชุมชน ทำให้เข้าใจว่า การอนุรักษ์ที่ได้ผลต้องมาจากความร่วมมือของคนในพื้นที่ด้วย ผมคิดว่าอุทยานคุชูดควรถูกสนับสนุนทั้งด้านวิชาการและงบประมาณ เพื่อให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้แบบมีชีวิต เป็นโมเดลของการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาคใต้¹⁰¹

11) ในฐานะนักศึกษาครู ดิฉันมองว่าอุทยานนกน้ำคุชูดมีศักยภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนที่ทรงพลังมากค่ะ เพราะเด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เห็นนกหลากหลายชนิดในถิ่นอาศัยจริง ได้ฟังคำอธิบายจากมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และเข้าใจว่านิเวศวิทยาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันอย่างไร ดิฉันเคยมีโอกาสพาน้อง ๆ จากโรงเรียนในอำเภอสติงพระมาทัศนศึกษา ทุกคนตื่นเต้นและได้ความรู้เยอะมาก ที่สำคัญคืออุทยานนี้อยู่ในความดูแลของชุมชน ทำให้เห็นถึงพลังของ “การศึกษาโดยชุมชน” ที่มีชีวิตชีวา ดิฉันอยากให้มีการเชื่อมโยงอุทยานนี้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน เพื่อให้การเรียนรู้เรื่องธรรมชาติไม่ใช่เรื่องไกลตัว แต่อยู่ในบ้านของเราเอง เด็ก ๆ จะภูมิใจและหวงแหนสิ่งแวดล้อมมากขึ้น¹⁰²

12) การสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์ และพบว่าอุทยานนกน้ำคุชูดมีเรื่องเล่าที่น่าสนใจมาก ทั้งในแง่ความหลากหลายของสัตว์ป่า ความผูกพันของชาวบ้านกับพื้นที่ และบทบาทของชุมชนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ผมเคยจัดกิจกรรมถ่ายทอดสดที่นี้ พบว่าคนในชุมชนให้ความร่วมมือดีมาก และมีความรู้ในพื้นที่ของตัวเองอย่างลึกซึ้ง ผมคิดว่าถ้ามีการนำเสนอเรื่องราวเหล่านี้ผ่านสื่อใหม่ เช่น TikTok, YouTube หรือเพจชุมชน จะช่วยให้คนรุ่นใหม่สนใจและเดินทางมาศึกษา

¹⁰⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 9 วันที่ 5 มกราคม 2568.

¹⁰¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 10 วันที่ 9 มกราคม 2568.

¹⁰² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 11 วันที่ 9 มกราคม 2568.

เรียนรู้มากขึ้น อุทยานแห่งนี้จึงไม่ใช่แค่สถานที่ แต่เป็นพื้นที่สื่อสารระหว่างคนกับธรรมชาติ ที่ช่วยปลูกความตระหนักรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม และกระตุ้นให้เกิดการลงมือทำอย่างสร้างสรรค์¹⁰³

13) อุทยานนกน้ำคุชูดมีข้อมูลให้ศึกษามากมาย ทั้งพันธุ์นก พันธุ์พืช น้ำ และระบบนิเวศชุ่มน้ำที่มีบทบาทสำคัญต่อการควบคุมสภาพอากาศและระบบน้ำ ดิฉันได้ร่วมโครงการเก็บข้อมูลนกน้ำกับอาจารย์เมื่อปีที่แล้ว ได้ประสบการณ์ภาคสนามที่หาไม่ได้จากในห้องเรียนเลยคะ และยังได้พูดคุยกับชาวบ้านที่ร่วมดูแลอุทยาน ทำให้รู้ว่าคุณค่าทางวิทยาศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน ดิฉันมองว่าอุทยานนี้ควรได้รับการสนับสนุนให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ในระดับภูมิภาค และอยากให้มีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเพื่อสร้างฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่อย่างเป็นระบบ¹⁰⁴

14) อุทยานนกน้ำคุชูดถือเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง โดยเฉพาะเรื่องนกน้ำที่อพยพมาช่วงฤดูหนาว และยังเป็นถิ่นอาศัยของสัตว์น้ำและพืชน้ำที่หายากหลายชนิดครับ บทบาทของเรานอกจากดูแลพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ยังต้องเป็นผู้ประสานงานกับชุมชนและนักท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวเกิดขึ้นอย่างยั่งยืน เรามีการจัดกิจกรรมดูนก เวิร์กช็อปเกี่ยวกับระบบนิเวศ และให้ชุมชนมีส่วนร่วม เช่น การฝึกมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และจัดตลาดของดีพื้นบ้าน ความสำคัญอีกด้านคือ การให้ความรู้กับนักเรียน นักศึกษา และนักท่องเที่ยว ให้เข้าใจว่าพื้นที่นี้ไม่ใช่แค่สถานที่เที่ยว แต่เป็นพื้นที่เรียนรู้ที่มีชีวิต เห็นรอยยิ้มของเด็ก ๆ ที่เห็นนกครั้งแรก หรือชาวบ้านที่ภูมิใจในบ้านเกิดตัวเอง มันทำให้รู้ความหมาย อยากให้ภาครัฐและเอกชนช่วยสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้อุทยานแห่งนี้ยังคงเป็นสมบัติของจังหวัดสงขลาต่อไป¹⁰⁵

15) จุดเด่นของอุทยานนกน้ำคุชูดคือการเป็น ‘ห้องเรียนธรรมชาติ’ ที่มีชีวิต การจัดกิจกรรมเรียนรู้นอกห้องเรียนให้กับโรงเรียนหลายแห่ง ทั้งในและนอกจังหวัดสงขลา เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง เช่น การส่องกล้องดูนก การรู้จักพืชน้ำและสัตว์น้ำ การฟังเสียงธรรมชาติ ฯลฯ เราเชื่อว่าเมื่อเด็กได้สัมผัสธรรมชาติด้วยใจ เด็กจะเกิดความรักและอยากอนุรักษ์โดยไม่ต้องสอนมาก ยังเห็นถึงการพัฒนารูปแบบท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การพายเรือคายัค การเดินศึกษาธรรมชาติรอบบึง และมีจุดถ่ายภาพวิถีธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้ใกล้ชิดนกน้ำอย่างไม่รบกวนมันมากเกินไป เราทำงานร่วมกับมัคคุเทศก์ชุมชนและกลุ่มแม่บ้านเพื่อให้คนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงไม่ได้หมายถึงแค่อนุรักษ์ธรรมชาติ แต่ต้องเกื้อหนุนกับวิถีชีวิตชุมชนควบคู่กัน¹⁰⁶

¹⁰³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 12 วันที่ 10 มกราคม 2568

¹⁰⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 13 วันที่ 10 มกราคม 2568.

¹⁰⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 14 วันที่ 16 มกราคม 2568.

¹⁰⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 15 วันที่ 16 มกราคม 2568.

16) หนึ่งในภารกิจสำคัญของเราคือการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือกับชุมชน เพราะอุทยานนกน้ำคุชชุดจะอยู่ได้ก็ด้วยพลังของคนในพื้นที่ เราจัดประชุมกลุ่มย่อย สร้างเวทีรับฟังความคิดเห็น และเชิญชวนชาวบ้านมาร่วมออกแบบกิจกรรม ตั้งแต่การจัดเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ การดูแลป่าให้ข้อมูล ไปจนถึงการอบรมเยาวชนในท้องถิ่นให้เป็น ‘เยาวชนพิทักษ์นกน้ำ’ ที่ผ่านมา เราได้เห็นพลังของชุมชนอย่างมาก เช่น กลุ่มประมงพื้นบ้านที่ช่วยดูแลระบบนิเวศทางน้ำ หรือกลุ่มผู้สูงอายุที่ถ่ายทอดเรื่องเล่านกน้ำให้เด็ก ๆ ฟัง สิ่งเหล่านี้คือทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ความร่วมมือของเรากับภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ เช่น อบต. โรงเรียน หรือกลุ่มนักวิจัย ก็ช่วยเติมเต็มความรู้และทรัพยากรให้การพัฒนาอุทยานเป็นไปอย่างราบรื่น เชื่อว่าอนาคตของอุทยานจะมั่นคงได้ หากเรายังรักษาความเป็นเจ้าของร่วมกันไว้อย่างเหนียวแน่น¹⁰⁷

17) อยู่ที่นี่มานาน ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของอุทยานนกน้ำคุชชุดมาตลอด คิดว่าควรมีศูนย์การเรียนรู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนกน้ำ ระบบนิเวศ และประวัติของพื้นที่นี้ ประชาชนในชุมชนก็ควรได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม เช่น ช่วยเป็นวิทยากรท้องถิ่น หรือจัดกิจกรรมพาเด็กๆ มาศึกษาธรรมชาติ ผมยินดีที่จะเล่าเรื่องราวของอุทยานให้คนรุ่นใหม่ฟัง เพราะเราอยู่กับธรรมชาตินี้มาตลอด และอยากให้คนรุ่นใหม่ช่วยกันดูแลต่อไป¹⁰⁸

18) การพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชชุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีต้องเริ่มจากการให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาท เช่น เปิดคอร์สฝึกอบรมให้ชาวบ้านเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือมีตลาดสินค้าชุมชนที่ขายของพื้นบ้านควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ พวกเราชาวบ้านสามารถสอนเด็กๆ เกี่ยวกับพืชสมุนไพรในพื้นที่ และการใช้ชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้¹⁰⁹

19) โรงเรียนพานักเรียนมาเรียนรู้นอกห้องเรียนที่อุทยานบ่อยๆ แต่คิดว่ายังสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีขึ้นได้ เช่น จัดโครงการ ‘เยาวชนรักษานกน้ำ’ โดยให้เด็กๆ มาช่วยดูแลพื้นที่และศึกษาเรื่องระบบนิเวศอย่างจริงจัง รวมถึงทำโครงการวิจัยเล็กๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของนกน้ำเพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการอนุรักษ์ในหมู่เยาวชน¹¹⁰

20) ทำอาชีพประมงมาตั้งแต่เด็กและเห็นความสำคัญของการรักษาระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างอุทยานนกน้ำคุชชุดช่วยให้สัตว์น้ำและนกมีแหล่งอาหาร อยากให้มีการให้ความรู้เรื่องความสัมพันธ์ของอาชีพประมงกับระบบนิเวศผ่านกิจกรรมเวิร์กช็อป หรือการนำเยาวชนลงพื้นที่จริงเพื่อเห็นว่าธรรมชาติส่งผลต่อวิถีชีวิตของเรายัง¹¹¹

¹⁰⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 16 วันที่ 17 มกราคม 2568.

¹⁰⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 17 วันที่ 20 มกราคม 2568.

¹⁰⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 18 วันที่ 25 มกราคม 2568.

¹¹⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 19 วันที่ 3 ธันวาคม 2567

¹¹¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 19 วันที่ 3 ธันวาคม 2567.

21) นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอุทยานกันเยอะขึ้น ฉันคิดว่าเราสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีขึ้นได้โดยการเพิ่มป้ายข้อมูลเกี่ยวกับนกชนิดต่างๆ และระบบนิเวศให้อ่านง่าย และใช้เทคโนโลยีมาช่วย เช่น แอปให้ข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางดูนกหรือบอกประวัติของอุทยาน การอนุรักษ์จะยั่งยืนขึ้นถ้าผู้คนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม¹¹²

สรุปได้ว่า อุทยานนกน้ำคุชุตในมิติสังคม วัฒนธรรม และการเรียนรู้ อุทยานเปรียบเสมือนครูที่สอนเรื่องความพอเพียง ความสงบ และความสมดุล การดูแลธรรมชาติถือเป็นการทำบุญแบบใหม่ ที่ไม่ต้องใช้รูปเทียน แต่ใช้หัวใจ อุทยานนกน้ำคุชุตเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นศูนย์รวมของธรรมชาติและระบบนิเวศ อุทยานนกน้ำคุชุตเป็นพื้นที่เรียนรู้แบบมีชีวิต เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงนอกห้องเรียน การเรียนรู้นี้ทำให้เข้าใจระบบนิเวศ ความหลากหลายของสายพันธุ์นก และวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรเชื่อมโยงอุทยานกับหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน

- พลังพลเมืองเพื่อการอนุรักษ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชาวบ้านมีบทบาทหลากหลาย เช่น มัคคุเทศก์ วิทยากร ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยว การอนุรักษ์ไม่ได้แยกจากการพัฒนาแต่เดินคู่กันผ่านกิจกรรมสร้างรายได้ เช่น การนั่งเรือ ขายเป็นที่ระลึก บริการที่พัก, ชุมชนเป็นเจ้าของพื้นที่และผู้ส่งต่อความรู้ด้วยตนเอง

- นโยบายท้องถิ่นและการสนับสนุนอย่างยั่งยืน อุทยานเป็นกรณีศึกษาของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม เสนอให้สนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ และเทคโนโลยีเพื่อยกระดับการเรียนรู้ให้ทันสมัย

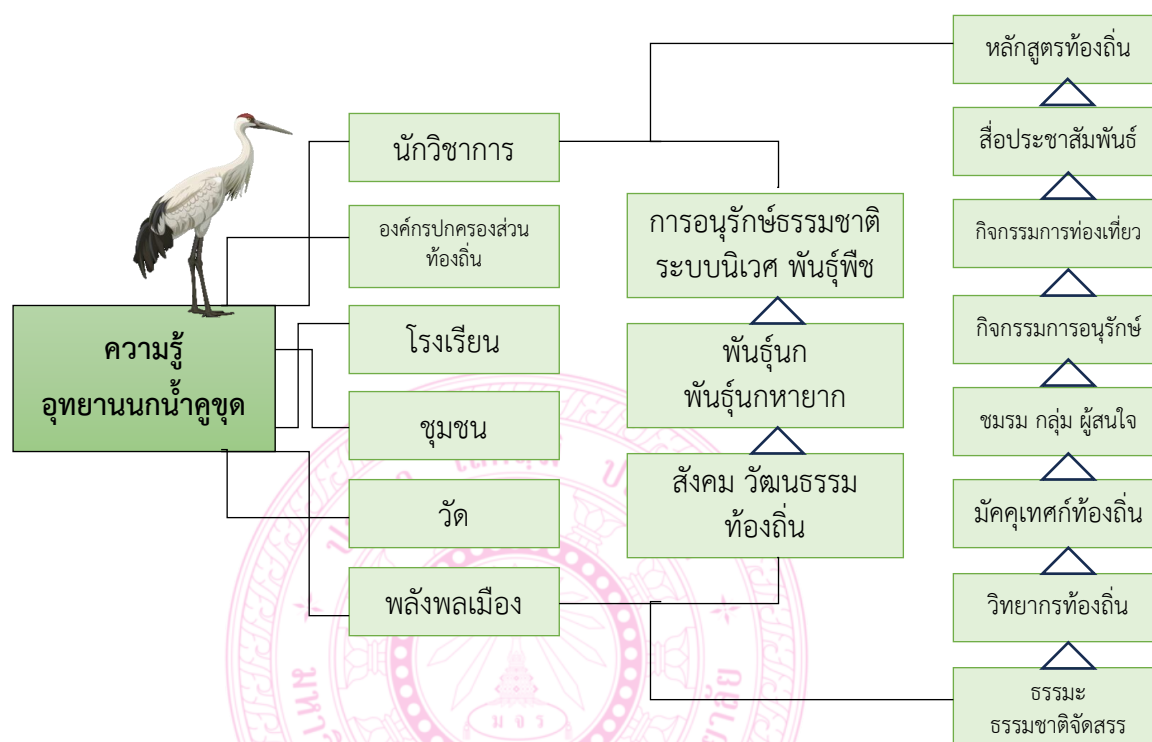
- สร้างจิตสำนึกใหม่ โดยเรื่องเล่าจากชาวบ้านสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ, การผลิตสื่อ เช่น สารคดีสั้น ช่วยสื่อสารคุณค่าบริบท วัฒนธรรมของพื้นที่

- พัฒนาอุทยานนกน้ำคุชุตให้เป็นโมเดลของ “ชุมชนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน” โดยสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียน – วัด – ชุมชน – นักวิชาการ เพื่อส่งเสริมการศึกษานอกห้องเรียน , จัดกิจกรรมบูรณาการธรรมะกับธรรมชาติ ให้เยาวชนได้ฝึกเมตตาและสำนึกในสิ่งแวดล้อมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วยแนวทางการจัดการโดยชุมชน

"เมื่อธรรมชาติพูดผ่านเสียงนก ประชาชนก็เป็นผู้ฟังที่ตั้งใจ" การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ อุทยานนกน้ำคุชุตในจังหวัดสงขลา มิได้เป็นเพียงโครงการเชิงกายภาพ แต่คือการปลูกความรู้สึกหวงแหนและอยากเรียนรู้ธรรมชาติให้เติบโตในใจคน เมื่อชาวบ้าน เยาวชน หน่วยงานรัฐ และนักวิชาการจับมือกัน พื้นที่แห่งนี้ก็ไม่ใช่แค่ "บึงน้ำและทุ่งนก" แต่กลายเป็น **"ห้องเรียนมีชีวิต"** ที่คนทุกวัยเรียนรู้ร่วมกันทั้งเรื่องพันธุ์นก ความหลากหลายทางชีวภาพ การฟื้นฟูธรรมชาติ และการดูแลบ้านของเราให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เพราะเมื่อเรารู้ เราก็คงจะรัก และเมื่อเรารัก เราก็คงจะรักษา...ด้วยหัวใจ อุทยานนกน้ำคุ

¹¹² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 20 วันที่ 3 ธันวาคม 2567.

ชุดจึงไม่เพียงเป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตหลากหลายชนิด แต่ยังเป็น **จุดเริ่มต้นของความรู้ ความรัก และความร่วมมือ** ที่จะส่งต่อแรงบันดาลใจจากถิ่นสู่รุ่น

ภาพที่ 4.1 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด

2. ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประเด็นคำถาม “ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการพัฒนาอุทยานนกน้ำคูขุด ควรเป็นอย่างไรบ้าง”

1) การพัฒนาอุทยานนกน้ำคูขุดต้องเริ่มจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การออกแบบ หรือการดำเนินการ การจัดตั้งกลุ่มทำงานร่วมระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานภาครัฐจะทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชุมชนเห็นคุณค่าของพื้นที่และร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การจัดการศึกษาหรืออบรมเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติจะเป็นการเสริมสร้างความรู้ให้กับประชาชนในการดูแลอุทยาน¹¹³

¹¹³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1 วันที่ 26 มกราคม 2568.

2) การพัฒนาอุทยานนกน้ำควรเริ่มจากการสร้างการรับรู้ให้กับชาวบ้านในชุมชนเกี่ยวกับความสำคัญของพื้นที่นี้ ไม่เพียงแค่นั้นของการอนุรักษ์นกน้ำและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวด้วย เราควรจัดการประชุมหรือเวทีสาธารณะ เพื่อให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาอุทยาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนสามารถดูแลได้เอง¹¹⁴

3) ต้องเริ่มจากการฟังเสียงคนในพื้นที่ก่อนเลยครับ คนที่อยู่กับอุทยานมาตลอดชีวิต เขารู้ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร ชาวบ้านควรได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มคิดโครงการ ไม่ใช่แค่ตอนลงมือทำ การมีเวทีพูดคุยทุกเดือน จะทำให้คนในพื้นที่รู้สึกว่าเขามีคุณค่า และได้แสดงความคิดเห็น อีกทั้งถ้าจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ก็ควรให้ชาวบ้านได้มีส่วนขายของหรือทำกิจกรรม ไม่ใช่ให้คนนอกมากอบโกยอย่างเดียว ช่วยกันดูแลธรรมชาติไปด้วยกัน¹¹⁵

4) การมีส่วนร่วมควรเริ่มจากการให้ความรู้ก่อนค่ะ คนจะรักและหวงแหน ถ้าเขาเข้าใจว่าทำไมสิ่งนี้สำคัญ การจัดอบรมเกี่ยวกับระบบนิเวศ และให้เด็กๆ ในชุมชนมีเวทีนำเสนอความคิด จะช่วยสร้างคนรุ่นใหม่ที่หวงแหนทรัพยากร นอกจากนี้ควรมีกลไกให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ เช่น โหวตแบบประชาธิปไตยในประเด็นสำคัญ การใช้โซเชียลมีเดีย หรือแอปพลิเคชันในการรวบรวมเสียงประชาชนก็ทันสมัยและเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้มากขึ้น¹¹⁶

5) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรเน้นการสร้างความตระหนักใน ความสำคัญของการอนุรักษ์และการจัดการที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับการตัดสินใจ เช่น การวางแผนการพัฒนาอุทยาน รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์จะทำให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาพื้นที่ สร้างความยั่งยืนในการพัฒนา นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็จะช่วยเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชน¹¹⁷

6) การพัฒนาอุทยานนกน้ำควรใช้กระบวนการที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการบริหารจัดการ โดยการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับความสำคัญของพื้นที่และการอนุรักษ์ธรรมชาติ การฝึกอบรมและให้ความรู้ในด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากอุทยานได้¹¹⁸

7) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอุทยานนกน้ำควรมุ่งเน้นไปที่การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน, หน่วยงานท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชน

¹¹⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2 วันที่ 26 มกราคม 2568.

¹¹⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

¹¹⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

¹¹⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

¹¹⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 6 วันที่ 25 ธันวาคม 2567.

กระบวนการนี้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาอุทยานโดยคำนึงถึงความต้องการของชุมชนและการรักษาสมดุลทางธรรมชาติ การฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะช่วยเสริมความรู้และทักษะในการจัดการพื้นที่¹¹⁹

8) การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาอุทยานต้องสร้างกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีเสียง การประชุมประชาคมเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่สำคัญในการรับฟังความคิดเห็นจากชาวบ้าน ทำให้โครงการสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้จะทำให้การพัฒนาอุทยานนกน้ำเป็นไปอย่างยั่งยืน และสามารถนำไปสู่การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานต่างๆ เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ¹²⁰

9) กระบวนการมีส่วนร่วมที่ดี ต้องเป็นแบบต่อเนื่องครับ ไม่ใช่ทำทีเดียวแล้วจบ ชาวบ้านต้องมีตัวแทนเข้าร่วมในคณะทำงานทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน ออกแบบ ไปจนถึงการติดตามประเมินผล อีกอย่างคือควรจัดให้มีกลุ่มย่อย เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้หญิง กลุ่มเยาวชน เพราะแต่ละกลุ่มมีมุมมองไม่เหมือนกัน ถ้าเราฟังครบ จะได้แผนพัฒนาที่ตอบโจทย์ทุกคนจริงๆ¹²¹

10) ถ้าจะพัฒนาให้ดี ต้องให้ชาวบ้านรู้สึกว่าเขาเป็นเจ้าของค่ะ ไม่ใช่แค่มาร่วมประชุมเฉยๆ ต้องมีโอกาสมือทำด้วย เช่น ให้กลุ่มแม่บ้านทำอาหารต้อนรับนักท่องเที่ยว หรือสอนการทำของฝากจากวัสดุธรรมชาติ อะไรแบบนี้จะทำให้คนในชุมชนมีรายได้ และภูมิใจในสิ่งที่ตัวเองมี ที่สำคัญต้องให้ข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา อย่าให้รู้ข่าวจากคนอื่นก่อน ถึงจะไวใจกันได้¹²²

11) ต้องสร้าง ‘กระบวนการร่วมคิด-ร่วมทำ’ ครับ ไม่ใช่แค่ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมตามคำเชิญ แต่ต้องร่วมออกแบบแนวคิด ตั้งเป้าหมาย และมีบทบาทในการดำเนินงานจริง การพัฒนาอุทยานนกน้ำควรยึดหลักอนุรักษ์ควบคู่เศรษฐกิจชุมชน เช่น สร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่นำโดยคนในชุมชน หรือจัดเทศกาลดูนกโดยให้คนในพื้นที่เป็นเจ้าภาพหลัก นี้อือ ‘การพัฒนาโดยประชาชน เพื่อประชาชน และธรรมชาติ’ อย่างแท้จริง¹²³

12) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรเริ่มต้นจากการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการพัฒนาอุทยาน การมีส่วนร่วมไม่ใช่แค่การพูดคุย แต่ต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการจริง เช่น การดูแลรักษาพื้นที่ การจัดกิจกรรม

¹¹⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 7 วันที่ 27 ธันวาคม 2567.

¹²⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 8 วันที่ 17 มกราคม 2568.

¹²¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 9 วันที่ 5 มกราคม 2568.

¹²² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 10 วันที่ 9 มกราคม 2568.

¹²³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 11 วันที่ 9 มกราคม 2568.

ปลูกต้นไม้หรือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การร่วมมือกันในเรื่องนี้จะช่วยให้โครงการมีความยั่งยืนและได้ประโยชน์มากขึ้น¹²⁴

13) การพัฒนาอุทยานต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น หรือหน่วยงานภาครัฐ เราควรมีการจัดกิจกรรมชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านมีความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์พื้นที่ เราสามารถร่วมมือกันจัดการกับปัญหาต่างๆ เช่น การป้องกันการบุกรุกหรือการใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างยั่งยืน¹²⁵

14) ในการพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชชุด การมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นปัจจัยสำคัญ เราควรให้ชาวบ้านมีบทบาทในการวางแผนการพัฒนาและการดำเนินการจริง โดยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานท้องถิ่น การทำงานร่วมกันจะช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพ และทำให้ชุมชนมีความภาคภูมิใจในพื้นที่ของตนเอง¹²⁶

15) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชชุดนั้นจะต้องเริ่มจากการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากชาวบ้านอย่างจริงจัง เพราะพวกเขาคือคนที่มีประสบการณ์และความรู้ในพื้นที่ การร่วมมือกันในการวางแผนและการดำเนินงานจะช่วยให้เกิดความยั่งยืน และทำให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ตรงกับความต้องการของชุมชน พร้อมกับการสร้างรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีคุณภาพ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทำให้ชุมชนมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ชุมชนมีการจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น การทำทัวร์ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นโอกาสในการสร้างรายได้และพัฒนาความรู้ให้กับชาวบ้าน¹²⁷

16) การมีส่วนร่วมของประชาชนในอุทยานนกน้ำคุชชุดควรเน้นการจัดกิจกรรมที่ให้ความรู้ เช่น การอบรมเกี่ยวกับการดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำ หรือการฝึกให้คนในชุมชนสามารถเป็นวิทยากรได้ ผมเชื่อว่าถ้าเรามีเครือข่ายอาสาสมัครที่เข้มแข็ง เราจะช่วยกันดูแลอุทยานได้ดีขึ้นและส่งต่อความรู้ไปยังคนรุ่นใหม่¹²⁸

17) นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมอุทยานมักจะสนใจวัฒนธรรมท้องถิ่น ถ้ามีการเชื่อมโยงเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม เช่น การสอนทำอาหารพื้นบ้านที่ใช้

¹²⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 12 วันที่ 10 มกราคม 2568

¹²⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 13 วันที่ 10 มกราคม 2568.

¹²⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 14 วันที่ 16 มกราคม 2568.

¹²⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 15 วันที่ 16 มกราคม 2568.

¹²⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 16 วันที่ 17 มกราคม 2568.

วัตถุดิบจากธรรมชาติ ก็จะทำให้แหล่งเรียนรู้แห่งนี้มีมิติมากขึ้นและดึงดูดคนให้เข้ามามีส่วนร่วมได้ง่ายขึ้น¹²⁹

18) ความสำคัญต่อระบบนิเวศของอุทยาน อยากให้มีการสอนเรื่องความสัมพันธ์ของพืชและสัตว์ในระบบนิเวศมากขึ้น เช่น การปลูกต้นไม้พื้นเมืองที่ช่วยฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ และการเลี้ยงผึ้งเพื่อส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพ¹³⁰

19) พยายามส่งเสริมการเรียนรู้โดยจัดนิทรรศการและกิจกรรมภาคสนาม แต่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น การตั้งชมรมคนรักนกน้ำ หรือการให้ชุมชนเป็นเจ้าภาพจัดงาน ‘วันคุณนกน้ำ’ ประจำปี ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านรู้สึกเป็นเจ้าของและช่วยกันดูแลอุทยานให้ยั่งยืน¹³¹

20) การทำให้นักท่องเที่ยวร่วมมือกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องใช้ทั้งความสนใจ เทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมกับชุมชน การสร้างสรรค์ประสบการณ์ที่น่าจดจำและให้รางวัลกับพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลายเป็นวัฒนธรรม¹³²

21) การเยี่ยมชมอุทยานนกน้ำคุชตุครั้งนี้ทำให้รู้สึกถึงความหลากหลายของพันธุ์นกที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ ที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้นี้ ทำให้การอนุรักษ์ธรรมชาติและการเรียนรู้เรื่องนกน้ำเป็นไปอย่างยั่งยืน ชุมชนท้องถิ่นมีการจัดกิจกรรมที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนกและธรรมชาติในพื้นที่ และมีการนำเสนอข้อมูลผ่านสื่อที่เข้าใจง่าย ซึ่งทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องสนุกและน่าสนใจ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในครั้งนี้จะช่วยเสริมสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ธรรมชาติในระยะยาวได้เป็นอย่างดี และหวังว่าจะมีการพัฒนาพื้นที่ให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้นในอนาคต¹³³

22) การเยี่ยมชมอุทยานนกน้ำคุชตุครั้งนี้ไม่เพียงแคได้ชมความงามของธรรมชาติ แต่ยังได้เห็นถึงความพยายามของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับนกน้ำและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งสร้างความตระหนักให้กับผู้เยี่ยมชมเกี่ยวกับความสำคัญของการอนุรักษ์ ฉะนั้นขอรับกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการสังเกตนก การทำป้ายข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งทำให้การเยี่ยมชม

¹²⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 17 วันที่ 20 มกราคม 2568.

¹³⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 18 วันที่ 25 มกราคม 2568.

¹³¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 19 วันที่ 3 ธันวาคม 2567

¹³² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 19 วันที่ 3 ธันวาคม 2567.

¹³³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 21 วันที่ 3 ธันวาคม 2567.

ชมเป็นประสบการณ์ที่มีความหมายมากขึ้น การร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชนทำให้โครงการนี้มีความยั่งยืนและสามารถช่วยให้คนในพื้นที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวในอนาคต¹³⁴

23) คุณกิตติ (เยาวชนในพื้นที่) สนใจเรื่องสัตว์ป่าและอยากเรียนรู้เกี่ยวกับนกน้ำให้มากขึ้น ถ้าอุทยานมีโครงการที่เปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วม เช่น ค่ายเยาวชนอนุรักษ์การเก็บข้อมูลนกน้ำ ผมคิดว่ามันจะช่วยให้พวกเราเข้าใจและอยากช่วยปกป้องธรรมชาติมากขึ้น¹³⁵

สรุปได้ว่า อุทยานนกน้ำคูขุด ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นถิ่นอาศัยของนกน้ำหลากหลายสายพันธุ์ ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าทั้งในเชิงระบบนิเวศ การท่องเที่ยว และการเรียนรู้ เสี่ยงจากประชาชน ที่มีความภูมิใจในทรัพยากรท้องถิ่น ต้องการมีบทบาทในการดูแล สร้างรายได้ผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และอยากให้แหล่งเรียนรู้แห่งนี้เป็นมรดกส่งต่อถึงลูกหลาน ได้สรุปแนวทางการพัฒนาดังนี้

- ส่งเสริมบทบาทของชุมชน ตั้งคณะกรรมการบริหารพื้นที่จากประชาชนในท้องถิ่น สนับสนุนการอบรมความรู้เรื่องนกและระบบนิเวศให้คนในพื้นที่ ส่งเสริมให้คนท้องถิ่นเป็น “มัคคุเทศก์ท้องถิ่น” หรือ “ครูภูมิปัญญา”

- การสร้างการรับรู้และความรู้ให้กับชุมชน การพัฒนาอุทยานนกน้ำคูขุดควรเริ่มจากการสร้างการรับรู้ให้กับชาวบ้านเกี่ยวกับความสำคัญของพื้นที่ รวมถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติและผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการพัฒนา เช่น การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดการประชุมหรือเวทีสาธารณะเพื่อให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ

- การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการดำเนินการ การให้ชุมชนมีบทบาทในทุกขั้นตอนของการพัฒนาอุทยาน ตั้งแต่การวางแผน การออกแบบ ไปจนถึงการติดตามผลเป็นสิ่งสำคัญ การจัดตั้งกลุ่มทำงานร่วมระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานภาครัฐจะทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

- การฝึกอบรมและการสร้างทักษะ การฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะช่วยเพิ่มทักษะให้กับชุมชนในการดูแลรักษาพื้นที่ เช่น การจัดการกิจกรรมปลูกต้นไม้หรือการสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่นำโดยคนในชุมชน การอบรมนี้จะเสริมสร้างความรู้ให้กับประชาชนและกระตุ้นให้เกิดความรักและการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ

- การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การพัฒนาอุทยานควรเน้นไปที่การสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการและได้ประโยชน์จากการ

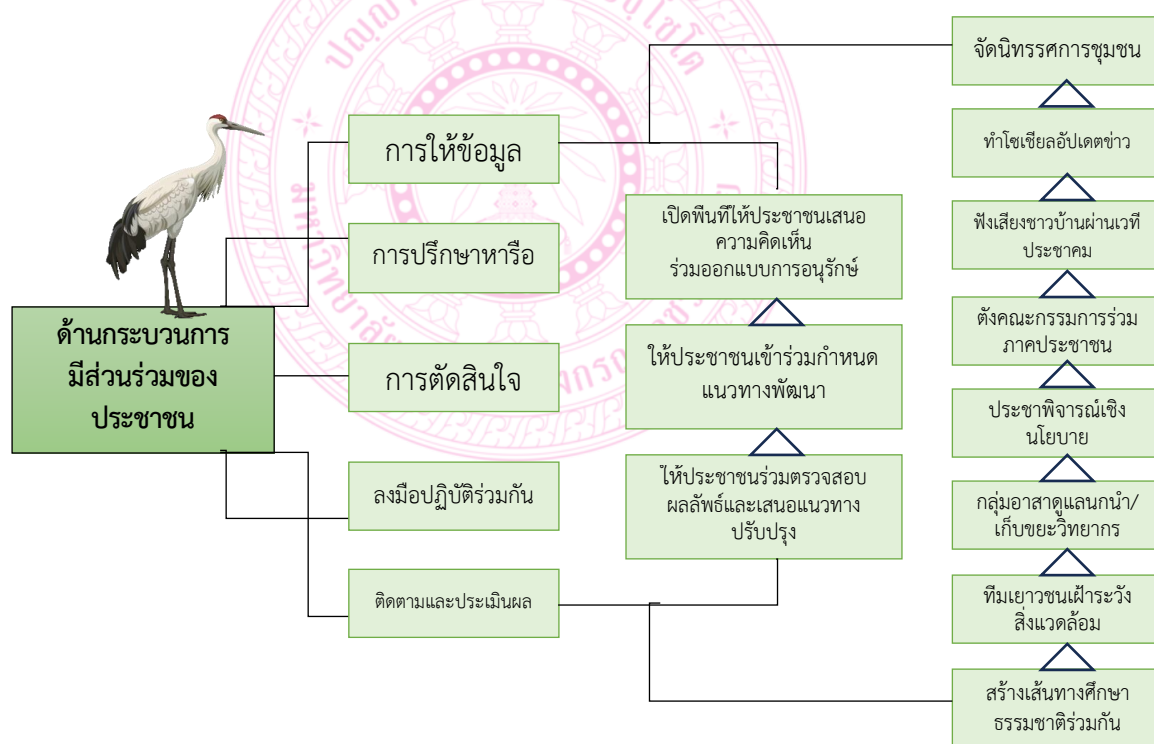
¹³⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 22 วันที่ 4 ธันวาคม 2567.

¹³⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 23 วันที่ 4 ธันวาคม 2567.

ท่องเที่ยว เช่น การให้ชาวบ้านขายสินค้าท้องถิ่นหรือจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่นำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่น การสร้างรายได้จากกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยเสริมความยั่งยืนในการพัฒนา

- การสร้างกระบวนการร่วมคิดและร่วมทำอย่างต่อเนื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมควรเป็นแบบต่อเนื่อง โดยต้องมีการฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากชุมชนอย่างจริงจัง การมีเวทีพูดคุยและการทำงานร่วมกันระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานท้องถิ่นจะช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลพื้นที่ การมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้จะทำให้การพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชูดเป็นไปอย่างยั่งยืนและตอบโจทย์ความต้องการของชุมชน

“อุทยานจะยั่งยืนได้ ต้องมีหัวใจของประชาชนร่วมเดินไปพร้อมกัน” กระบวนการมีส่วนร่วมไม่ใช่แค่เครื่องมือเชิงนโยบาย แต่มันคือสะพานเชื่อมโยง ระหว่างธรรมชาติ รัฐ และชุมชนถ้าทุกฝ่ายร่วมแรงแข่งขัน... นกก็สุข คนก็แฮปปี้ และคุชูดก็จะกลายเป็นพื้นที่สีเขียวแห่งอนาคตที่เราชาวสงขลาทุกคนภาคภูมิใจ

ภาพที่ 4.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูด ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. ด้านหน่วยงานที่สนับสนุน

ประเด็นคำถาม “ท่านคิดว่าอุทยานนกน้ำคูขุดมีความสำคัญต่อชุมชนและธรรมชาติและการเรียนรู้ ควรมีหน่วยงานใดบ้างในการร่วมพัฒนา และแต่ละหน่วยงานจะพัฒนาอย่างไร”

1) การพัฒนาอุทยานนกน้ำคูขุดถือเป็นภารกิจที่สำคัญ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ การร่วมมือกับหน่วยงานราชการอื่นๆ เช่น กรมอุทยานแห่งชาติ และกรมป่าไม้ จะช่วยในการดูแลและอนุรักษ์พื้นที่ให้คงความสมบูรณ์ โดยเฉพาะการฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ส่วนการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในอุทยานจะต้องมีการประสานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และกรมการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การจัดกิจกรรมศึกษาธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยสร้างความตระหนักรู้ให้กับชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลพื้นที่ ซึ่งจะ使得การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืนและเกิดผลดีต่อเศรษฐกิจท้องถิ่น¹³⁶

2) การพัฒนาอุทยานนกน้ำคูขุดถือเป็นโอกาสสำคัญในการเสริมสร้างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับชุมชนในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนไปจนถึงการดำเนินการจะช่วยให้โครงการมีความยั่งยืน และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง ควรเชื่อมโยงการพัฒนาอุทยานกับการพัฒนาพื้นที่ เช่น การสร้างแหล่งรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การฝึกอบรมชุมชนให้สามารถดูแลและจัดการพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ และความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนจะช่วยเพิ่มความตระหนักและทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของตนเอง สุดท้ายนี้ การมีส่วนร่วมอย่างจริงจังจากทุกฝ่ายจะทำให้อุทยานนกน้ำคูขุดเติบโตไปพร้อมกับการพัฒนาชุมชน¹³⁷

3) อุทยานนกน้ำคูขุดมีความสำคัญทั้งในแง่ของการอนุรักษ์ธรรมชาติและการเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชน จึงควรหาความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เช่น อุทยานแห่งชาติและกรมทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะเป็หน่วยงานหลักในการดูแลด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศ ในส่วนของการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เราควรทำงานร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และองค์กรภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยการฝึกอบรมทักษะด้านการบริการและการจัดกิจกรรมในอุทยาน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาธรรมชาติให้กับเยาวชนและชุมชน

¹³⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1 วันที่ 26 มกราคม 2568.

¹³⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2 วันที่ 26 มกราคม 2568.

ท้องถิ่นก็เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะช่วยให้ชุมชนรับรู้ถึงคุณค่าของธรรมชาติและสร้างการอนุรักษ์¹³⁸

4) การพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชูดต้องเริ่มจากการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชนท้องถิ่น โดยกรมอุทยานแห่งชาติจะเป็นหน่วยงานหลักในการดูแลและอนุรักษ์พื้นที่ รวมถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เหมาะสมกับนกน้ำและสัตว์ป่า ส่วนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เราจะต้องร่วมมือกับกรมการท่องเที่ยวและองค์กรชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เช่น การจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ควรมีการส่งเสริมการศึกษาเรื่องการอนุรักษ์ในชุมชนโดยการจัดอบรมหรือกิจกรรมให้ความรู้กับเยาวชน เพื่อสร้างสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ¹³⁹

5) อุทยานนกน้ำคุชูดมีความสำคัญทางนิเวศวิทยามาก เพราะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกน้ำและสัตว์ป่าหลายชนิด หน่วยงานของเรามีบทบาทในการอนุรักษ์และจัดการพื้นที่ป่าไม้ การพัฒนาจะต้องมีการร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมอุทยานแห่งชาติในการจัดการพื้นที่คุ้มครอง เราจำเป็นต้องร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความเข้าใจและร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่นี้จะช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนและรักษาความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ไว้ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและศูนย์การเรียนรู้ จะทำให้พื้นที่นี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ¹⁴⁰

6) อุทยานนกน้ำคุชูดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ซึ่งการพัฒนาในทิศทางที่ยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะกรมป่าไม้และกรมทรัพยากรธรรมชาติ ที่จะเป็นตัวแทนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ขณะเดียวกัน การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวต้องมีความร่วมมือจากภาคเอกชนและภาครัฐ เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และองค์กรชุมชนท้องถิ่น ที่จะช่วยจัดกิจกรรมท่องเที่ยวและฝึกอบรมทักษะให้กับชาวบ้าน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนจะทำให้การพัฒนาอุทยานมีความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น¹⁴¹

7) อุทยานนกน้ำคุชูดไม่เพียงแต่สำคัญในแง่ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ยังเป็นแหล่งการเรียนรู้สำคัญในชุมชนด้วย การพัฒนาอุทยานจึงควรมีการร่วมมือจากหลายหน่วยงาน ได้แก่ กรมอุทยานฯ ที่ดูแลด้านการอนุรักษ์และการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ, กระทรวงการท่องเที่ยวฯ ที่จะ

¹³⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

¹³⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

¹⁴⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

¹⁴¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 6 วันที่ 25 ธันวาคม 2567.

ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และกรมพัฒนาชุมชน ที่จะสนับสนุนการสร้างงานและรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ การทำงานร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติ เช่น การนำเยาวชนไปศึกษานิเวศวิทยาจะช่วยสร้างความตระหนักรู้และความรักในธรรมชาติ การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ร่วมกันจะส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ¹⁴²

8) อุทยานนกน้ำคุชูดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีศักยภาพสูงในการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจธรรมชาติ การพัฒนาพื้นที่นี้จำเป็นต้องใช้ความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะกรมอุทยานแห่งชาติในการดูแลรักษาพื้นที่ป่าและสัตว์ป่า สำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ททท. จะช่วยในการส่งเสริมการตลาดและกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การจัดทัวร์ศึกษาธรรมชาติ การนำเสนอแพ็คเกจท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้และอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น พร้อมกันนี้ การอบรมเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในด้านการบริการนักท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนก็เป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้การพัฒนาพื้นที่เป็นไปตามมาตรฐานและรักษาความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น¹⁴³

9) อุทยานนกน้ำคุชูดมีความสำคัญทั้งในแง่ของการอนุรักษ์และการเรียนรู้ การพัฒนาจะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะดูแลในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการฟื้นฟูพื้นที่ รวมถึงกรมป่าไม้ที่ช่วยในการจัดการพื้นที่ป่า ในขณะเดียวกัน ต้องมีการร่วมมือกับองค์กรชุมชนและกรมพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น การท่องเที่ยวจะต้องมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อให้การท่องเที่ยวในอุทยานไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ โดยจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดค่ายเรียนรู้ธรรมชาติสำหรับเยาวชนและการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวที่รักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการสร้างรายได้ให้กับชุมชน¹⁴⁴

10) การพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชูดไม่เพียงแต่จะส่งผลดีในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ แต่ยังช่วยส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นและสร้างงานให้กับชุมชนท้องถิ่นได้ด้วย หน่วยงานของเรามุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและสร้างอาชีพให้กับชาวบ้าน เช่น การจัดฝึกอบรมให้กับชุมชนในการเป็นไกด์ท้องถิ่น หรือการฝึกทักษะในการผลิตสินค้าท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีส่วนร่วมของชุมชนจะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและส่งเสริมการอนุรักษ์พื้นที่ เราจะทำงานร่วมกับกรมอุทยานฯ และททท. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้เป็นไป

¹⁴² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 7 วันที่ 27 ธันวาคม 2567.

¹⁴³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 8 วันที่ 17 มกราคม 2568.

¹⁴⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 9 วันที่ 5 มกราคม 2568.

อย่างยั่งยืน โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างตลาดชุมชน และการทำการตลาดสินค้าในพื้นที่¹⁴⁵

11) อุทยานนกน้ำคุชูดมีความสำคัญต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในพื้นที่ การพัฒนาอุทยานในเชิงอนุรักษ์ต้องการการร่วมมือจากหน่วยงานหลายฝ่าย รวมถึงการประสานงานกับกรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้การพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดขึ้นได้ การจัดการกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติในพื้นที่นี้เป็นสิ่งที่ควรได้รับการสนับสนุน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการอนุรักษ์ระบบนิเวศ รวมถึงการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและระบบการจัดการน้ำในพื้นที่ เพื่อให้พื้นที่นี้มีความยั่งยืนและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการทำงานร่วมกับชุมชนในการปลูกฝังแนวคิดการอนุรักษ์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถสร้างประโยชน์ร่วมกันได้¹⁴⁶

12) อุทยานนกน้ำคุชูดเป็นแหล่งที่สำคัญทั้งในด้านธรรมชาติและเศรษฐกิจท้องถิ่น การพัฒนาอุทยานนี้จำเป็นต้องร่วมมือกับหลายหน่วยงาน เช่น กรมอุทยานฯ และกรมป่าไม้ เพื่อให้การอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นไปอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญ เช่น การร่วมกิจกรรมศึกษาและดูแลระบบนิเวศ เพื่อสร้างความตระหนักรู้และการอนุรักษ์จากภายในชุมชนเอง นอกจากนี้การส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติจะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนในระยะยาว และยังสามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและหน่วยงานราชการ¹⁴⁷

13) อุทยานนกน้ำคุชูดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับชุมชน การพัฒนาอุทยานให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่และจัดกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การเป็นไกด์ท้องถิ่น การฝึกอบรมชุมชนในด้านการดูแลและการให้บริการนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ การมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างกรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาช่วยเสริมสร้างการอนุรักษ์ในพื้นที่ก็จะช่วยให้การพัฒนาดำเนินต่อไป¹⁴⁸

14) อุทยานนกน้ำคุชูดมีความสำคัญต่อทั้งการอนุรักษ์ธรรมชาติและการพัฒนาชุมชน เราควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลพื้นที่ เช่น การสร้างศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับนกน้ำและระบบนิเวศ การร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมอุทยานแห่งชาติและกรมป่า

¹⁴⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 10 วันที่ 9 มกราคม 2568.

¹⁴⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 14 วันที่ 16 มกราคม 2568.

¹⁴⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 11 วันที่ 9 มกราคม 2568.

¹⁴⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 12 วันที่ 10 มกราคม 2568

ไม่เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติจะช่วยให้พื้นที่นี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน¹⁴⁹

15) การพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชูดเป็นโอกาสที่ดีในการส่งเสริมการศึกษาให้กับนักเรียนและชุมชน เพราะสามารถนำเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ การจัดกิจกรรมภายในโรงเรียน เช่น การจัดทัศนศึกษาหรือการให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและการอนุรักษ์ จะช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรในพื้นที่จะช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนมีความหลากหลายและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน¹⁵⁰

16) อุทยานนกน้ำคุชูดถือเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญ และสามารถใช้เป็นพื้นที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืน โรงเรียนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดเวิร์กช็อปหรือกิจกรรมศึกษาธรรมชาติให้กับนักเรียน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในด้านการอนุรักษ์ และร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาอุทยานให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประโยชน์แกทั้งนักเรียนและชุมชน¹⁵¹

17) การพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชูดเป็นโอกาสที่ดีในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ธรรมชาติในพื้นที่ของเรา ชุมชนได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่และให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะเรื่องนกน้ำและสิ่งแวดล้อม ชุมชนยังได้ประโยชน์จากการสร้างรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การร่วมมือกับภาครัฐช่วยให้เกิดการพัฒนอย่างยั่งยืนและสมดุลระหว่างการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ¹⁵²

18) เรามีโอกาสในการร่วมมือกับภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชูดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ชุมชนมีบทบาทในการให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติและนกน้ำ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ รวมถึงส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ทุกคนในพื้นที่มีความรับผิดชอบในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่¹⁵³

19) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในอุทยานนกน้ำคุชูดเป็นการสร้างพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้กับคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ธรรมชาติและทำให้การท่องเที่ยวเป็นไปอย่างยั่งยืน ฉันรู้สึกว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดทัวร์ท่องเที่ยวในพื้นที่ หรือการอธิบายข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์นกน้ำทำให้การเยี่ยมชมอุทยานมีความหมายมากขึ้น นักท่องเที่ยวได้

¹⁴⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 13 วันที่ 10 มกราคม 2568.

¹⁵⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 15 วันที่ 16 มกราคม 2568.

¹⁵¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 16 วันที่ 17 มกราคม 2568.

¹⁵² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 17 วันที่ 20 มกราคม 2568.

¹⁵³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 18 วันที่ 25 มกราคม 2568.

เรียนรู้ในเชิงลึกเกี่ยวกับธรรมชาติและบทบาทของชุมชนในการรักษาสีงแวดล้อม ฉันคิดว่าการร่วมมือของประชาชนจะช่วยให้โครงการนี้มีการพัฒนาต่อเนื่องและสามารถรักษาความสมดุลของธรรมชาติ¹⁵⁴

20) จากประสบการณ์ อุทยานนกน้ำคุชุตทำให้เห็นว่าโครงการนี้มีความพยายามในการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชนท้องถิ่นไม่เพียงแต่เป็นผู้ให้บริการในแง่ของการท่องเที่ยว แต่ยังเป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้เยี่ยมชมเกี่ยวกับนกน้ำและสิ่งแวดล้อม โดยการจัดกิจกรรมที่สนุกและมีประโยชน์ เช่น การเรียนรู้วิธีการปกป้องนกน้ำจากมลพิษและการคุกคามจากมนุษย์ ฉันคิดว่าการร่วมมือแบบนี้ทำให้ทั้งนักท่องเที่ยวและชุมชนได้รับประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งถือเป็นการพัฒนา¹⁵⁵

สรุปแนวทาง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุต โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ในจังหวัดสงขลา ควรมีหน่วยงานที่เข้าร่วมพัฒนาดังนี้ กรมอุทยานแห่งชาติ ดูแลการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่, กรมป่าไม้ มีบทบาทในการดูแลพื้นที่ป่าไม้และสัตว์ป่า, กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดูแลการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการฟื้นฟูระบบนิเวศ, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการตลาด, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรมการท่องเที่ยว ส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ กรมพัฒนาชุมชน สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและการสร้างงานให้กับชุมชน, องค์การชุมชนท้องถิ่น ร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดการพื้นที่ การศึกษาธรรมชาติ และการส่งเสริมการอนุรักษ์, ภาคเอกชน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ดังแผนภาพ และมีกิจกรรมประกอบ

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุตให้มีประสิทธิภาพสามารถทำได้หลายวิธี โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียน อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้ทั้งนั้นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้จะสร้างประโยชน์ทั้งในด้านการศึกษาและการอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทุกภาคส่วน ซึ่งสามารถดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- การวางแผนร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในพื้นที่ โดย โรงเรียน อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนควรประชุมหารือและวางแผนร่วมกัน เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชุต และการระดมความคิด ในการเปิดรับความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนจะช่วยสร้างความหลากหลายในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

¹⁵⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 19 วันที่ 3 ธันวาคม 2567

¹⁵⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 24 วันที่ 4 ธันวาคม 2567.

- การพัฒนาเนื้อหาการเรียนรู้ โดยใช้โรงเรียนแหล่งเรียนรู้เป็นเครื่องมือการศึกษา สามารถจัดกิจกรรมการศึกษาภาคสนาม เช่น ทัศนศึกษานอกสถานที่ การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของนกน้ำในพื้นที่, การจัดทำสื่อการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบของหนังสือ ป้ายบอกข้อมูล หรือสื่อดิจิทัลที่จะช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับนกน้ำและระบบนิเวศของแหล่งน้ำ

- การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการพัฒนาเส้นทางเดินชมธรรมชาติ สร้างเส้นทางเดินชมธรรมชาติในอุทยาน เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมได้ศึกษาและสัมผัสกับนกน้ำในสภาพแวดล้อมจริง, การฝึกอบรมคนในท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในท้องถิ่นให้เป็นไกด์นำเที่ยว หรือผู้ช่วยในการจัดกิจกรรมการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติและนกน้ำ

- การส่งเสริมกิจกรรมร่วมมือ โดยการการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน เช่น ระหว่างโรงเรียน อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การปลูกต้นไม้ การจัดทำป้ายข้อมูลการศึกษา และกิจกรรมการรักษาความสะอาดในอุทยาน, การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การแข่งขันการถ่ายภาพนกน้ำ การจัดทำงานศิลปะหรือเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ

- การสร้างความตระหนักรู้และการประชาสัมพันธ์ โดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น โรงเรียน และ อบต. สามารถใช้สื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและข้อมูลเกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคุชูด เพื่อดึงดูดผู้ที่สนใจจากภายนอก, การจัดกิจกรรมชุมชนเพื่อดึงดูดและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น งานวันนกน้ำ งานแสดงผลงานศิลปะเกี่ยวกับธรรมชาติ และกิจกรรมการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

- การให้ความรู้แก่ประชาชน นักอนุรักษ์ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมให้ความรู้ เช่น การจัดอบรมหรือกิจกรรมภาคสนาม เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์นกน้ำและระบบนิเวศที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ รวมถึงการสร้างความตระหนักถึงผลกระทบจากการทำลายสิ่งแวดล้อมและวิธีการปกป้องพื้นที่ดังกล่าว

- การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ เช่น การร่วมกันปลูกต้นไม้ ฟื้นฟูแหล่งน้ำหรือการติดตามการเจริญเติบโตของสัตว์ป่า สามารถเพิ่มความรับผิดชอบและภูมิใจให้กับชุมชนในการรักษาสีเขียวที่ปลอดภัยและเป็นประโยชน์ต่อทุกคน

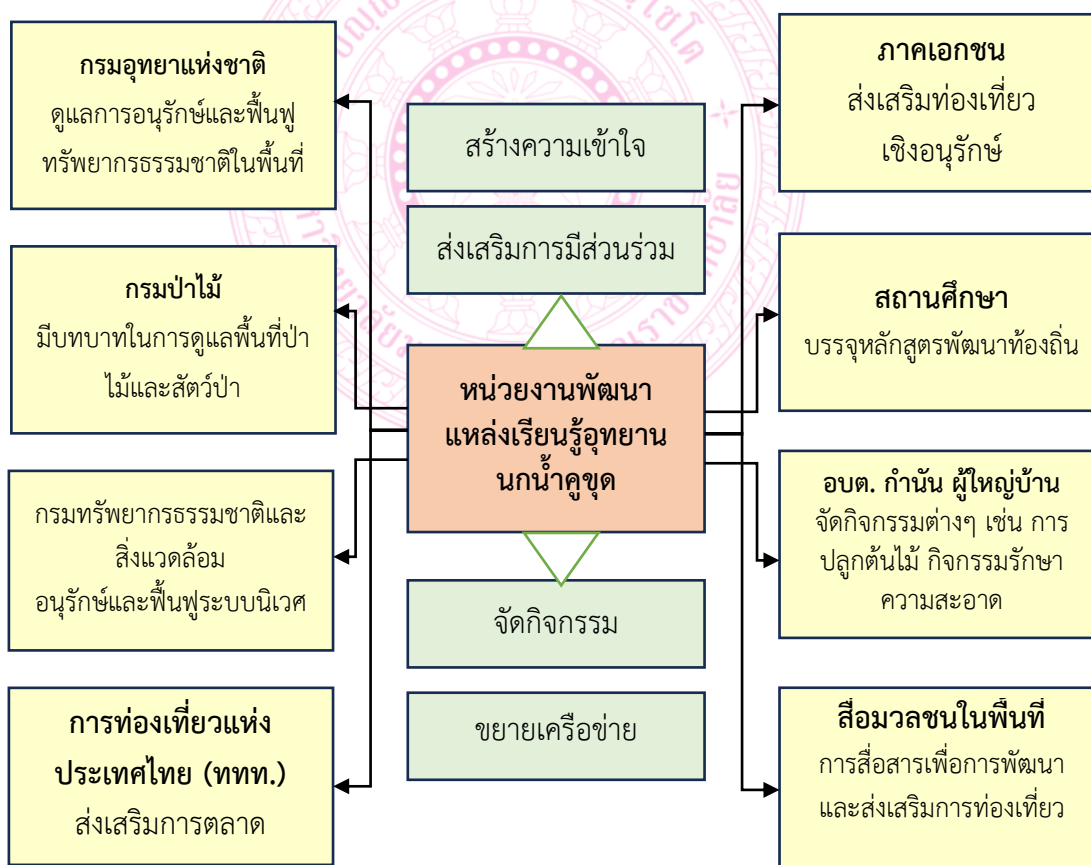
- การพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน นักอนุรักษ์กล่าวถึงการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการเกษตรที่ยั่งยืน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างรับผิดชอบ

- การป้องกันการบุกรุกและการทำลายสิ่งแวดล้อม การมีระบบเฝ้าระวังและให้ชุมชนมีบทบาทในการแจ้งเตือนหรือป้องกันกิจกรรมที่อาจทำให้พื้นที่อุทยานนกน้ำได้รับความเสียหาย เช่น การทำเกษตรกรรมในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมหรือการก่อสร้างที่รบกวนพื้นที่นิเวศ

- การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรต่างๆ เน้นถึงความสำคัญของการสนับสนุนจากภาครัฐหรือองค์กรอนุรักษ์ที่สามารถให้ทุนหรือทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ในระยะยาว รวมทั้งการออกกฎหมายหรือมาตรการที่ช่วยปกป้องพื้นที่ดังกล่าว

การส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์จะทำให้เกิดความร่วมมือในการดูแลรักษาและพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชูดให้ยั่งยืนในอนาคต การประเมินผลและปรับปรุง มีการตรวจสอบและประเมินผลของกิจกรรมต่างๆ เพื่อดูว่ามีความสำเร็จในด้านใดบ้าง และมีพื้นที่ในการพัฒนาเพิ่มเติมหรือไม่ โดยนำผลการประเมินในการปรับปรุงแผนการพัฒนาและกิจกรรมในอนาคต เพื่อให้มีความยั่งยืนและมีผลกระทบที่ดีต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชูดไม่ใช่เรื่องของใครคนเดียว ดังนั้น เมื่อ ท้องถิ่นจับมือกับวิชาการ เมื่อ รัฐฟังเสียงประชาชน และเมื่อ ทุกภาคส่วนรวมใจกัน นกน้ำจะมีบ้านที่อบอุ่น และชุมชนจะมีทรัพยากรที่ยั่งยืนไปชั่วลูกหลาน สรุปรูหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ดังนี้

ภาพที่ 4.3 หน่วยงานเพื่อการพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชูด

4.3 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดย การมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

4.3.1 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

จากการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยเครือข่าย หน่วยงานต่างๆ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ผู้วิจัยนำมาพัฒนาเป็นแบบสอบถามเพื่อสอบถามประชาชนในพื้นที่ จำนวน 371 คน เพื่อร่วมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ดังนี้

ตารางที่ 4.12 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวม

(n=371)

การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบ นิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1) ด้านเครือข่ายกิจกรรม	3.71	0.87	มาก
2) ด้านเครือข่ายโรงเรียนศูนย์เรียนรู้	3.73	0.88	มาก
3) ด้านเครือข่ายองค์กรปกครองในพื้นที่	3.80	0.80	มาก
4) ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว	3.82	0.82	มาก
โดยรวม	3.76	0.81	มาก

จากตารางที่ 4.12 พบว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$, S.D.=0.83) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.82$, S.D.=0.82) รองลงมาได้แก่ ด้านเครือข่ายองค์กรปกครองในพื้นที่ ($\bar{X}=3.80$, S.D.=0.80), ด้านเครือข่ายโรงเรียนศูนย์เรียนรู้

($\bar{X}=3.73$, $S.D.=0.88$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านเครือข่ายกิจกรรม ($\bar{X}=3.71$, $S.D.=0.87$)” ตามลำดับ

ตารางที่ 4.13 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนใน จังหวัดสงขลา ด้านเครือข่ายกิจกรรม

($n=371$)

ด้านเครือข่ายกิจกรรม	$\bar{X}$	$S.D.$	แปลค่า
6) มีเครือข่ายหรือความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน องค์กร และชุมชนในการส่งเสริมการเรียนรู้ เกี่ยวกับการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุด	3.68	0.99	มาก
7) กิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยให้ประชาชนและ เยาวชนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและ การอนุรักษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.71	0.88	มาก
8) มีการจัดอบรม สัมมนา หรือกิจกรรมเชิง ปฏิบัติการที่ช่วยพัฒนาความรู้และทักษะด้าน การอนุรักษ์ให้แก่ผู้สนใจ	3.66	0.96	มาก
9) เครือข่ายการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์มีความ ต่อเนื่องและสามารถพัฒนาให้เกิดผลอย่างเป็น รูปธรรม	3.70	0.96	มาก
10) การขยายเครือข่ายและเพิ่มกิจกรรมที่ช่วย กระตุ้นให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และอนุรักษ์อุทยานมากขึ้น	3.77	1.01	มาก
โดยรวม	3.71	0.87	มาก

จากตารางที่ 4.13 พบว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศ อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ด้านเครือข่ายกิจกรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.71$, $S.D.=0.87$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การขยายเครือข่ายและเพิ่มกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการเรียนรู้และอนุรักษ์อุทยานมากขึ้น ($\bar{X}=3.77$, $S.D.=1.01$) รองลงมาได้แก่ กิจกรรมหรือ

โครงการที่ช่วยให้ประชาชนและเยาวชนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและการอนุรักษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}=3.71$, S.D.=0.88) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีการจัดอบรม สัมมนา หรือกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่ช่วยพัฒนาความรู้และทักษะด้านการอนุรักษ์ให้แก่ผู้ที่สนใจ ($\bar{X}=3.66$, S.D.=0.96)” ตามลำดับ

ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคุชูด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนใน จังหวัดสงขลา เครือข่ายโรงเรียนศูนย์เรียนรู้

(n=371)

ด้านเครือข่ายโรงเรียนศูนย์เรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1) โรงเรียนและศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ที่มีการบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชูดเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอน	3.77	0.93	มาก
2) องค์การบริหารส่วนตำบลคุชูดมีกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมให้นักเรียนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และอนุรักษ์ระบบนิเวศของอุทยาน	3.77	0.93	มาก
3) โรงเรียนและศูนย์เรียนรู้มีความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์	3.69	0.96	มาก
4) มีศูนย์เรียนรู้หรือแหล่งข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพเกี่ยวกับการอนุรักษ์และระบบนิเวศของอุทยาน	3.73	0.92	มาก
5) ควรมีการพัฒนาและขยายเครือข่ายโรงเรียนและศูนย์เรียนรู้ให้ครอบคลุมและมีบทบาทมากขึ้นในการส่งเสริมความรู้ด้านการอนุรักษ์	3.69	0.97	มาก
โดยรวม	3.73	0.88	มาก

จากตารางที่ 4.14 พบว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคุชูด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา เครือข่ายโรงเรียนศูนย์เรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.77$, S.D.=0.88) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การขยายเครือข่ายและเพิ่มกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นมี

ส่วนร่วมในการเรียนรู้และอนุรักษ์อุทยานมากขึ้น ($\bar{X}=3.82$, $S.D.=0.89$) รองลงมาได้แก่ เครือข่ายการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์มีความต่อเนื่องและสามารถพัฒนาให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ($\bar{X}=3.78$, $S.D.=0.96$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีกิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยให้ประชาชนและเยาวชนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและการอนุรักษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}=3.71$, $S.D.=0.95$)” ตามลำดับ

ตารางที่ 4.15 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคุชชุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา เครือข่ายองค์กรปกครองในพื้นที่

(n=371)

ด้านเครือข่ายองค์กรปกครองในพื้นที่	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1) ชุมชนมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของอุทยานนกน้ำคุชชุดเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว	3.86	0.88	มาก
2) มีการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น อาหารพื้นบ้าน หัตถกรรม หรือของที่ระลึก ให้เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	3.79	0.87	มาก
3) มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท้องถิ่นให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว	3.75	0.89	มาก
4) มีช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น ร้านค้าชุมชน ตลาดท้องถิ่น หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน	3.78	0.86	มาก
5) มีการพัฒนาและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนให้สอดคล้องกับแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่	3.82	0.86	มาก
โดยรวม	3.80	0.80	มาก

จากตารางที่ 4.15 พบว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคุชชุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา เครือข่ายองค์กรปกครองในพื้นที่

โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.80$, $S.D.=0.80$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ชุมชนมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของอุทยานนกน้ำคุชชุตเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.86$, $S.D.=0.88$) รองลงมาได้แก่ มีการพัฒนาและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนให้สอดคล้องกับแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ($\bar{X}=3.82$, $S.D.=0.86$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท้องถิ่นให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.75$, $S.D.=0.89$)” ตามลำดับ

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคุชชุต โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว

(n=371)

ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1) ชุมชนมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของอุทยานนกน้ำคุชชุตเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว	3.89	0.84	มาก
2) มีการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น อาหารพื้นบ้าน หัตถกรรม หรือของที่ระลึก ให้เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	3.81	0.86	มาก
3) มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท้องถิ่นให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว	3.85	0.89	มาก
4) มีช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น ร้านค้าชุมชน ตลาดท้องถิ่น หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน	3.79	0.90	มาก
5) มีการพัฒนาและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนให้สอดคล้องกับแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่	3.75	0.94	มาก
โดยรวม	3.82	0.82	มาก

จากตารางที่ 4.16 พบว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ผลผลิตชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, $S.D.=0.82$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ชุมชนมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของอุทยานนกน้ำคูขุดเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.89$, $S.D.=0.84$) รองลงมาได้แก่ มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท้องถิ่นให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.85$, $S.D.=0.89$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการพัฒนาและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนให้สอดคล้องกับแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ($\bar{X}=3.75$, $S.D.=0.94$)” ตามลำดับ

4.3.2 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

จากการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยเครือข่าย หน่วยงานต่างๆ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ผู้วิจัยนำมาพัฒนาเป็นแบบสอบถามเพื่อสอบถามประชาชนในพื้นที่ จำนวน 371 คน เพื่อร่วมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด

การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา” 4 ประเด็น คือ เครือข่ายกิจกรรม เครือข่ายโรงเรียนศูนย์เรียนรู้ เครือข่ายองค์กรปกครองในพื้นที่ และด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว

ผลการจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 25 รูปหรือคน สรุปดังนี้

1) การสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ต้องเริ่มจากการรวมกลุ่มคนที่มีความสนใจ ทั้งชาวบ้าน นักวิชาการ และภาครัฐ ให้มาทำงานร่วมกัน เราสามารถตั้งกลุ่มอนุรักษ์ระดับชุมชน และใช้เครือข่ายโซเชียลมีเดียเป็นช่องทางสื่อสาร เพื่อให้ความรู้และแจ้งเตือนเรื่องสิ่งแวดล้อม การเชื่อมโยงกับโรงเรียนและมหาวิทยาลัยในพื้นที่เป็นอีกแนวทางที่ช่วยให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของอุทยานนกน้ำ และสามารถเป็นผู้นำรุ่นใหม่ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ¹⁵⁶

2) การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ กิจกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม เราสามารถจัดโครงการศึกษาธรรมชาติ เช่น การดูนก การสำรวจระบบนิเวศ หรือการฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของนกน้ำ นอกจากนี้ กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น การประกวดวาดภาพเกี่ยวกับสัตว์ป่า

¹⁵⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 1 วันที่ 26 มกราคม 2568.

หรือการจัดค่ายอนุรักษ์ธรรมชาติสำหรับเด็กและเยาวชน ก็เป็นอีกวิธีที่ช่วยให้คนรุ่นใหม่สนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น^{๑๕๗}

3) ความรู้ท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์ เราควรส่งเสริมให้ชาวบ้านที่อยู่ใกล้อุทยานนกน้ำคุชูดมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของนกน้ำ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และวิธีปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ เช่น การใช้พืชพื้นเมืองพื้นฟูแหล่งน้ำ หรือการใช้เครื่องมือหาปลาแบบอนุรักษ์ ก็ช่วยลดผลกระทบต่อระบบนิเวศได้^{๑๕๘}

4) ภาครัฐควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านนโยบายที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ เช่น การให้ชุมชนเป็นผู้ดูแลพื้นที่บางส่วนของอุทยาน หรือการส่งเสริมอาชีพที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชาวบ้านสามารถทำหน้าที่เป็นไกด์นำเที่ยว ให้ความรู้เกี่ยวกับนกน้ำและระบบนิเวศแก่ผู้มาเยือน นอกจากนี้ ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณและจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง^{๑๕๙}

5) เยาวชนเป็นกำลังสำคัญในการอนุรักษ์ระยะยาว เราต้องเปิดโอกาสให้พวกเขาได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น โครงการอาสาสมัครสิ่งแวดล้อม หรือการสร้างคอนเทนต์ออนไลน์ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและนกน้ำ นอกจากนี้ การบูรณาการการเรียนรู้เรื่องอนุรักษ์เข้าไปในหลักสูตรการศึกษา จะช่วยปลูกฝังแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เด็ก ส่งเสริมให้เยาวชนเป็นแกนนำในการขยายเครือข่ายอนุรักษ์ต่อไปในอนาคต^{๑๖๐}

6) เครือข่ายกิจกรรมด้านการศึกษาและความรู้ การให้ความรู้กับประชาชนเป็นรากฐานของการอนุรักษ์ เราได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับเยาวชนและชาวบ้านเกี่ยวกับความสำคัญของระบบนิเวศและนกน้ำคุชูด ผ่านการบรรยาย การเดินสำรวจ และเวิร์กช็อปทำรังนกเทียม สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนตระหนักและเกิดความผูกพันกับพื้นที่ ทำให้พวกเขารู้สึกเป็นเจ้าของและพร้อมจะช่วยดูแล^{๑๖๑}

7) เครือข่ายกิจกรรมด้านการอนุรักษ์เชิงปฏิบัติ "เราส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น การปลูกป่าชายเลน การกำจัดวัชพืชน้ำ และการสร้างแหล่งอาหารให้นก

¹⁵⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 2 วันที่ 26 มกราคม 2568.

¹⁵⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

¹⁵⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 4 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

¹⁶⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 5 วันที่ 23 ธันวาคม 2567.

¹⁶¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 6 วันที่ 25 ธันวาคม 2567.

น้ำ ประชาชนและกลุ่มเยาวชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ได้ เพื่อให้พวกเขาเข้าใจการอนุรักษ์ผ่านการลงมือทำจริง^{๑๖๒}

8) เครือข่ายกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ "เราพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยให้ชุมชนเป็นผู้นำในการพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมอุทยานนกน้ำ ชาวบ้านสามารถเป็นมัคคุเทศก์ ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับนกน้ำและระบบนิเวศ พร้อมทั้งจัดทำของที่ระลึกจากวัสดุธรรมชาติ รายได้จากกิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้คนในพื้นที่เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์"^{๑๖๓}

9) เครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ มหาวิทยาลัย และองค์กรอนุรักษ์ เป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันการอนุรักษ์ให้เป็นรูปธรรม เรามีโครงการร่วมกับอุทยานศึกษาและองค์กรภาคประชาชนเพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้และติดตามสถานการณ์นกน้ำ รวมถึงการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบนิเวศของพื้นที่^{๑๖๔}

10) การสร้างเครือข่ายเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนสามารถร่วมมือกันดูแลอุทยานนกน้ำคุชูดอย่างยั่งยืน โดยประชาชนมีบทบาทสำคัญทั้งในการเรียนรู้ การปฏิบัติ การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้พื้นที่อุทยานแห่งนี้คงอยู่สำหรับคนรุ่นต่อไป^{๑๖๕}

11) บทบาทของนักเรียนในการเป็นสื่อกลางเผยแพร่ความรู้ นักเรียนสามารถเป็นผู้สื่อสารและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์นกน้ำและระบบนิเวศของอุทยานคุชูดผ่านสื่อออนไลน์และกิจกรรมภายในโรงเรียน พวกเขาสามารถทำคลิปวิดีโอให้ความรู้ สร้างบล็อก หรือเขียนบทความเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและแนวทางแก้ไข รวมถึงจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการอนุรักษ์นกน้ำ เพื่อให้เพื่อนๆ ในโรงเรียนและชุมชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง นอกจากนี้ นักเรียนยังสามารถใช้โซเชียลมีเดียเพื่อกระจายข่าวสารและรณรงค์เรื่องการอนุรักษ์ได้อีกด้วย^{๑๖๖}

12) การบูรณาการความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น การเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ไม่ควรจำกัดอยู่แค่ในห้องเรียน แต่ควรบูรณาการเข้ากับหลักสูตรการศึกษา เช่น วิชาวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับระบบนิเวศ วิชาสังคมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ และวิชาภาษาไทยที่สามารถให้เด็กๆ เขียนเรียงความหรือเรื่องสั้นเกี่ยวกับธรรมชาติได้ นอกจากนี้ โรงเรียนสามารถจัดโครงการเรียนรู้นอกสถานที่ เช่น การพานักเรียนไปศึกษาธรรมชาติที่อุทยานนกน้ำคุชูด เพื่อให้พวกเขาได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อมจริงและเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์^{๑๖๗}

¹⁶² สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 7 วันที่ 27 ธันวาคม 2567.

¹⁶³ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 8 วันที่ 17 มกราคม 2568.

¹⁶⁴ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 9 วันที่ 5 มกราคม 2568.

¹⁶⁵ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 10 วันที่ 9 มกราคม 2568.

¹⁶⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 11 วันที่ 9 มกราคม 2568.

¹⁶⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 12 วันที่ 10 มกราคม 2568

13) การสร้างชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติในโรงเรียนสามารถตั้งชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติที่เปิดโอกาสให้นักเรียนที่สนใจได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น กิจกรรมสังเกตการณ์นกน้ำ การปลูกป่าชายเลน หรือการทำโครงการวิจัยเล็กๆ เกี่ยวกับระบบนิเวศของอุทยานคุชูด นักเรียนที่เป็นสมาชิกชมรมสามารถทำงานร่วมกับนักวิชาการและชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของนกน้ำและวิธีการอนุรักษ์ นอกจากนี้ การร่วมมือกับโรงเรียนอื่นๆ ในจังหวัดสงขลาจะช่วยให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ที่กว้างขวางและเข้มแข็งมากขึ้น^{๑๖๘}

14) การจัดโครงการจิตอาสาและการมีส่วนร่วมกับชุมชน นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชูดผ่านกิจกรรมจิตอาสา เช่น การเก็บขยะบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ การช่วยฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของนกน้ำ หรือการเป็นอาสาสมัครให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ โรงเรียนสามารถทำโครงการร่วมกับชุมชน เช่น การสัมภาษณ์ชาวบ้านเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ หรือการร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่นในการศึกษาภูมิปัญญาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โครงการเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้งและสามารถนำความรู้ไปใช้ในอนาคต^{๑๖๙}

15) การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการอนุรักษ์ นักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชูดได้ เช่น การใช้แอปพลิเคชันเพื่อบันทึกข้อมูลนกน้ำที่พบในพื้นที่ การพัฒนาเว็บไซต์ให้ความรู้เกี่ยวกับอุทยาน หรือการสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ นักเรียนยังสามารถทำโครงการเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม เช่น การวิเคราะห์คุณภาพน้ำหรือศึกษาพฤติกรรมของนกน้ำในช่วงฤดูกาลต่างๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนามาตรการอนุรักษ์ที่เหมาะสม^{๑๗๐}

16) บทบาทของ อบต. ในการสนับสนุนการอนุรักษ์ อบต. มีบทบาทสำคัญในการให้การสนับสนุนโครงการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชูด ทั้งในด้านงบประมาณและการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เราได้จัดทำโครงการปลูกป่าชายเลน การรณรงค์ลดขยะพลาสติก และกิจกรรมจิตอาสาเพื่อดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำ นอกจากนี้ อบต. ยังทำงานร่วมกับโรงเรียนในท้องถิ่นเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับความสำคัญของระบบนิเวศผ่านการศึกษานอกห้องเรียน ที่สำคัญคือการสร้างความร่วมมือกับชุมชนให้มีส่วนร่วม เช่น การสนับสนุนให้ชาวบ้านใช้วิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งช่วยให้ชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและร่วมกันปกป้องพื้นที่นี้ให้คงอยู่ต่อไป^{๑๗๑}

¹⁶⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 13 วันที่ 10 มกราคม 2568.

¹⁶⁹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 14 วันที่ 16 มกราคม 2568.

¹⁷⁰ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 15 วันที่ 16 มกราคม 2568.

¹⁷¹ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 16 วันที่ 17 มกราคม 2568.

17) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลอุทยานนกน้ำคุชการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชไม่สามารถทำได้โดยภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว ต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ ชาวบ้านมีบทบาทสำคัญในการเฝ้าระวังการบุกรุกพื้นที่ การล่าสัตว์ และการทิ้งขยะในพื้นที่ชุ่มน้ำ เราจึงมีการตั้งกลุ่มอาสาสมัครชุมชนที่ทำงานร่วมกับ อบต. เพื่อคอยตรวจสอบและรายงานปัญหาต่างๆ นอกจากนี้เรายังสนับสนุนให้ชาวบ้านทำเกษตรอินทรีย์ ลดการใช้สารเคมีที่อาจปนเปื้อนลงสู่แหล่งน้ำ รวมถึงส่งเสริมอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและการทำผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างจิตสำนึกและทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการอนุรักษ์โดยตรง^{๑๗๒}

18) การพัฒนานโยบายเพื่อความยั่งยืนของอุทยานนกน้ำคุช อบต. มีหน้าที่กำหนดนโยบายเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เราได้ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำ เช่น ห้ามการถมที่หรือปลูกสิ่งก่อสร้างรุกล้ำพื้นที่อนุรักษ์ นอกจากนี้ เราส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยร่วมมือกับผู้ประกอบการท้องถิ่นในการจัดกิจกรรม เช่น การล่องเรือชมวิถีชีวิตนกน้ำและการเดินป่าชายเลน ที่สำคัญคือทำให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมและผลกระทบของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เราเชื่อว่าหากทุกฝ่ายมีความเข้าใจตรงกันและร่วมมือกันอย่างจริงจัง อุทยานนกน้ำคุชจะยังคงเป็นแหล่งอนุรักษ์ที่สำคัญของจังหวัดสงขลา^{๑๗๓}

19) การเรียนรู้จากธรรมชาติ ผมคิดว่าเราได้มาเรียนรู้นอกห้องเรียนที่อุทยานนกน้ำคุชเป็นประสบการณ์ที่ดีมาก เราได้เห็นนกน้ำหลากหลายชนิดและเข้าใจว่าพวกมันต้องการสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์เพื่ออยู่รอด ผมและเพื่อนๆ ช่วยกันเก็บขยะรอบๆ อุทยานเพื่อลดผลกระทบต่อสัตว์ป่า นอกจากนี้ คุณครูยังสอนให้เรารู้จักชนิดของนกและระบบนิเวศของพื้นที่ชุ่มน้ำ ผมอยากให้มีการจัดกิจกรรมแบบนี้บ่อยๆ เพื่อให้เด็กๆ อย่างพวกเราได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ธรรมชาติ^{๑๗๔}

20) กิจกรรมอนุรักษ์ที่โรงเรียน ที่โรงเรียนคุณครูจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การทำโปสเตอร์รณรงค์ การปลูกต้นไม้ และการลดขยะพลาสติก เราได้ไปเยี่ยมชมอุทยานนกน้ำคุชและเรียนรู้เกี่ยวกับสัตว์ป่าและระบบนิเวศ ตอนนี้มีเวลามีคนพูดถึงการอนุรักษ์ ผมเข้าใจมากขึ้นและอยากเป็นส่วนหนึ่งของการช่วยดูแลธรรมชาติ ผมคิดว่าถ้าเด็กๆ ได้รับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เล็กๆ เราจะสามารถช่วยรักษาธรรมชาติให้อยู่กับเราไปนานๆ ได้^{๑๗๕}

21) การเป็นจิตอาสาเยาวชนหนูเป็นสมาชิกกลุ่มเยาวชนจิตอาสาที่ช่วยกันดูแลอุทยานนกน้ำคุช เราทำกิจกรรมเก็บขยะ ปลูกต้นไม้ และให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความสำคัญของ

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 17 วันที่ 20 มกราคม 2568.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 18 วันที่ 25 มกราคม 2568.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 19 วันที่ 3 ธันวาคม 2567

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 20 วันที่ 3 ธันวาคม 2567.

พื้นที่ชุ่มน้ำ หนูรู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ธรรมชาติ เพราะทุกวันนี้สัตว์ป่าหลายชนิดเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ ถ้าเราไม่ช่วยกันดูแล ตั้งแต่เล็กจนโต เราอาจจะไม่มีโอกาสเห็นพวกมันอีกเลย หนูอยากให้มีการสนับสนุนกลุ่มเยาวชนให้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม¹⁷⁶

22) การใช้โซเชียลมีเดียช่วยอนุรักษ์ ทุกวันนี้หนูใช้โซเชียลมีเดียเพื่อช่วยเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชุต หนูโพสต์รูปถ่ายนกสวยๆ พร้อมข้อมูลเกี่ยวกับนกแต่ละชนิด และรณรงค์ให้เพื่อนๆ ลดการใช้พลาสติกเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อม บางครั้งเราทำคลิปวิดีโอสั้นๆ เกี่ยวกับผลกระทบของขยะที่มีต่อนกน้ำ หนูเชื่อว่าโซเชียลมีเดียพลังในการเปลี่ยนแปลง ถ้าเราเชื่อมั่นให้ถูกวิธี มันสามารถช่วยสร้างจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่ได้ หนูหวังว่าเพื่อนๆ จะช่วยกันใช้โซเชียลมีเดียไปในทางที่ดีเพื่อรักษาธรรมชาติของเรา¹⁷⁷

23) ความสำคัญของธรรมชาติที่มีต่อเยาวชนการได้มาเยี่ยมชมอุทยานนกน้ำคุชุตทำให้หนูเข้าใจว่าธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญต่อพวกเราอย่างไร อุทยานนี้เป็นที่อยู่ของสัตว์ป่าและยังช่วยรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม หนูอยากให้มีการสอนเกี่ยวกับธรรมชาติมากขึ้นในโรงเรียน และให้เด็กๆ ได้มีโอกาสออกมาสัมผัสธรรมชาติโดยตรง เพราะถ้าเราไม่เห็นด้วยตาตัวเอง เราอาจไม่เข้าใจว่าทำไมต้องอนุรักษ์ หนูคิดว่าเราทุกคนสามารถเริ่มต้นช่วยธรรมชาติได้ง่ายๆ เช่น การไม่ทิ้งขยะ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และการบอกต่อให้คนรอบตัวรู้ว่าธรรมชาติมีความสำคัญมากแค่ไหน¹⁷⁸

สรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชุตต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ตั้งแต่การรวมกลุ่มคนที่สนใจ การจัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ การนำองค์ความรู้ท้องถิ่นมาใช้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ไปจนถึงการสร้างบทบาทของเยาวชน เครือข่ายที่เข้มแข็งจะช่วยให้การอนุรักษ์เป็นไปอย่างยั่งยืนและเกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว บทบาทของนักเรียนในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชุตสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่

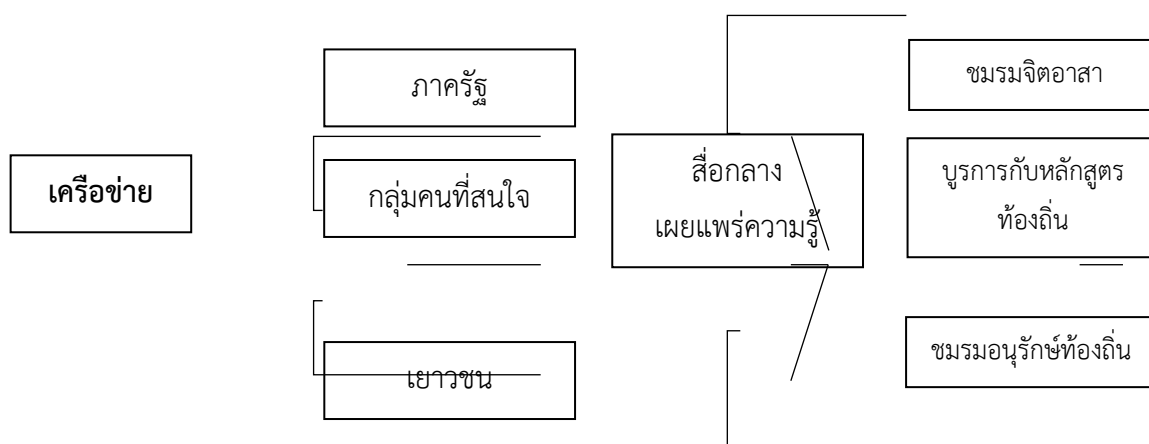
- การเป็นสื่อกลางเผยแพร่ความรู้ ผ่านโซเชียลมีเดียและกิจกรรมในโรงเรียน
- การบูรณาการความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในหลักสูตรการศึกษา
- การจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อให้นักเรียนได้ทำงานเชิงรุกในการอนุรักษ์
- การทำโครงการจิตอาสาและการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อเรียนรู้จากคนในพื้นที่
- การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเก็บข้อมูลและเผยแพร่ความรู้

การให้โอกาสนักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์จะช่วยสร้างความตระหนักรู้และสร้างเครือข่ายเยาวชนที่แข็งแกร่งในการปกป้องสิ่งแวดล้อมในอนาคต

¹⁷⁶ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 21 วันที่ 3 ธันวาคม 2567.

¹⁷⁷ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 22 วันที่ 4 ธันวาคม 2567.

¹⁷⁸ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ 24 วันที่ 4 ธันวาคม 2567.

ภาพที่ 4.4 เครือข่ายการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด

4.3.3 การสนทนากลุ่ม

จากการสัมภาษณ์และการสอบถาม พระสงฆ์ในพื้นที่ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่อุทยานฯ นักท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ประกอบการกลุ่มอาชีพต่างๆ ในพื้นที่ และกลุ่มเยาวชน

ทีมผู้วิจัยจึงนำเสนอสรุปแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่ และผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาทางออก ส่งเสริมกิจกรรมให้กับการอนุรักษ์เพื่อธรรมชาติที่ยั่งยืนและร่วมกัน ต่อผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ จำนวน 12 รูปหรือคน ผู้วิจัยสรุปเป็นแนวทางเพื่อนำเสนอกลยุทธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ต่อผู้เข้าร่วมสนทนา/สานเสวนา ณ องค์กรบริหารส่วนตำบลคูขุด ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

กลยุทธ์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ร่วมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นกน้ำคูขุด

อุทยานนกน้ำคูขุดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศและการอนุรักษ์นกน้ำ หากต้องการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ควรดำเนินการตามแนวทางดังนี้

- สร้างกิจกรรมที่ดึงดูดใจและสนุกสนาน เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมและเป็นการประชาสัมพันธ์ ดูนกแบบมีเป้าหมาย เช่น "ค้นหานกหายาก" พร้อมมอบใบประกาศให้ผู้พบครบ, ถ่ายภาพนกเชิงอนุรักษ์ ให้รางวัลสำหรับภาพถ่ายนกที่สื่อถึงความงามของ

ระบบนิเวศเพื่อกระตุ้นให้คนตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาธรรมชาติ, เดินป่าศึกษาธรรมชาติ นำเที่ยวเส้นทางธรรมชาติ พร้อมมัคคุเทศก์ให้ความรู้เกี่ยวกับนิเวศวิทยาและการใช้ชีวิตของนกน้ำ

- ให้แรงจูงใจในการเข้าร่วมการอนุรักษ์ ส่งเสริมนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมเก็บขยะรอบอุทยาน หรือปลูกต้นไม้ ได้สะสมแต้มแลกของที่ระลึกจากวัดธรรมชาติ เช่น ธรรมรงค์ให้นักท่องเที่ยวที่นำขวดน้ำมาใช้เองหรือลดการใช้พลาสติกจะได้รับส่วนลดค่าเรือชมวิวหรือค่าที่พักโฮมสเตย์, มอบประกาศเกียรติคุณให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ เช่น ปลูกป่าชายเลนหรือเข้าร่วมอบรมเรื่องการอนุรักษ์นก

- ใช้เทคโนโลยีเพิ่มความน่าสนใจ แอปพลิเคชันดูนก พัฒนาแอปที่ให้ข้อมูลสายพันธุ์นกในอุทยาน พร้อมเสียงร้องและจุดสังเกต, ใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง ให้นักท่องเที่ยวสามารถสแกน QR Code แล้วเห็นข้อมูลของนกผ่านสมาร์ทโฟน, จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวแชร์ภาพถ่ายนกพร้อมติดแฮชแท็ก

- การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น ธรรมรงค์กลุ่มโฮมสเตย์เชิงอนุรักษ์ ให้นักท่องเที่ยวพักร่วมกับชุมชน เรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้าน และร่วมทำกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ, อาหารพื้นบ้านรักษาสืบสาน ส่งเสริมเมนูอาหารที่ใช้วัตถุดิบท้องถิ่นที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ข้าวอินทรีย์ ปลาเลี้ยงธรรมชาติ กิจกรรมทำผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ เช่น สอนทำสมุดจากกระดาษรีไซเคิล หรือ ถักตาข่ายกันขยะในแหล่งน้ำ

- การใช้มาตรการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น งดใช้พลาสติกในพื้นที่อุทยาน ตั้งจุดรับคืนขวดพลาสติกและให้ส่วนลดสำหรับคนที่ใช้ขวดน้ำส่วนตัว เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศและเพิ่มคุณภาพของประสบการณ์ท่องเที่ยว, สร้างความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวเรื่อง "เที่ยวแล้วต้องรักษา" ให้ข้อมูลผ่านป้ายประชาสัมพันธ์และมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

- เล่าให้ฟัง ดังได้ใจ ใช้เรื่องเล่าท้องถิ่น เรื่องนก เรื่องวิถีชุมชน มาเป็นคอนเทนต์ทำคลิป TikTok เล่าเรื่องนกน้ำแบบมีเสน่ห์ เทใจให้ชาวบ้าน ให้ชาวบ้านเป็นเจ้าของทริป พาเที่ยว ทำของฝาก ทำอาหารท้องถิ่น ขายของร่วมกับนักท่องเที่ยวแบบอบอุ่น

การให้ความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคุชูด

"ธรรมชาติพูดผ่านเสียงนก ประชาชนก็เป็นผู้ฟังที่ตั้งใจ" การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูดในจังหวัดสงขลา เพื่อการปลูกความรู้สึกหวงแหนและอยากเรียนรู้ธรรมชาติให้เติบโตในใจคน เมื่อชาวบ้าน เยาวชน หน่วยงานรัฐ และนักวิชาการจับมือกัน พื้นที่แห่งนี้ก็ไม่ใช่แค่ "บึงน้ำและฝูงนก" แต่กลายเป็น "ห้องเรียนมีชีวิต" ที่คนทุกวัยเรียนรู้ร่วมกันทั้งเรื่องพันธุ์นก ความหลากหลายทางชีวภาพ การฟื้นฟูธรรมชาติ และการดูแลบ้านของเราให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เพราะเมื่อ

เรา รู้ เรา ก็จะรัก และเมื่อเรารัก เราก็จะรักษา...ด้วยหัวใจ อุทยานนกน้ำคุซุดจึงไม่เพียงเป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตหลากหลายชนิด แต่ยังเป็น **จุดเริ่มต้นของความรู้ ความรัก และความร่วมมือ** ที่จะส่งต่อแรงบันดาลใจจากรุ่นสู่รุ่น

อุทยานนกน้ำคุซุด เกิดจาก **ความห่วงใย ความผูกพัน และพลังร่วมใจของคนในชุมชน** ที่เห็นคุณค่าของธรรมชาติและอยากเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำท้องถิ่น ครู นักเรียน ผู้เฒ่าเล่าเรื่อง ผู้แก่สอนหลาน ไปจนถึงนักดนตรีมืออาชีพหรือสมัครเล่น อุทยานแห่งนี้ได้แปรเปลี่ยนจากเพียง “พื้นที่ธรรมชาติ” ให้กลายเป็น “แหล่งเรียนรู้ทางใจ” ให้ทุกคนได้ตระหนักและเรียนรู้ว่า นกน้ำไม่ใช่แค่นก คือ ตัวชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ ต้นไม้รอบบึงคือแหล่งอาหารและที่พักพิงของสัตว์ การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน คือพลังแห่งความยั่งยืนที่แท้จริง ความรู้ที่บอกเอยจากแผ่นน้ำและผืนดิน จากชาวบ้านที่เดินเคียงข้างธรรมชาติทุกวัน

กิจกรรมตัวอย่างที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

กิจกรรม	รายละเอียด
เดินศึกษาเส้นทางนกน้ำ	ให้ชาวบ้านและนักเรียนร่วมเดินสำรวจ พร้อมวิทยากรท้องถิ่นบรรยายเรื่องนกและระบบนิเวศ
นกอะไรอยู่แถวบ้านเรา	เรียนรู้การจำแนกชนิดนกเบื้องต้น พร้อมวาดภาพนก/ทำการ์ดนกแจกนักท่องเที่ยว
นิทรรศการภาพถ่ายธรรมชาติ & นกน้ำ	เปิดให้คนในพื้นที่ร่วมส่งภาพถ่ายมาจัดแสดง เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ
กิจกรรมปลูกต้นไม้รอบอุทยาน / ฟันฟูฟีนน้ำ	มีส่วนร่วมทั้งเยาวชนและผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมสร้างสัมพันธ์ระหว่างวัยและฟื้นฟูธรรมชาติ
เล่าเรื่องนกน้ำกับตายาย	เปิดพื้นที่ให้ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าเรื่องราวอดีตเกี่ยวกับอุทยานฯ สร้างมิติความรู้จากท้องถิ่น
ค่ายเยาวชนรักษ์นก รักอุทยาน	เรียนรู้ผ่านเกม กิจกรรมศิลปะ ทำสื่อสร้างสรรค์เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำ
ท่องเที่ยวโดยชุมชน	ชาวบ้านนำเที่ยวพร้อมให้ความรู้ ทำของที่ระลึก/ของฝากจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประชาชนคือเจ้าของพื้นที่ ไม่ใช่แค่ผู้ชม การมีส่วนร่วม ไม่ใช่แค่แวะมาถ่ายรูป แต่คือการเป็นเจ้าบ้านที่หวงแหนและอยากให้บ้านเราน่าอยู่ ในแบบที่เป็นเราและเราอยากให้ เป็น การมีส่วนร่วม ไม่ใช่แค่ตบมือ แต่คือลงมืออย่างมีใจ ฟังแล้วลงมือ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ เข้าใจ-ออกใจ-ลงมือจริง-ดูแลยาว ๆ สรุปกระบวนการ อุทยานนกน้ำคุชชุดก็จะเป็นทั้งบ้านของนก และแหล่งเรียนรู้ของคนไปพร้อมกัน และให้กระบวนการมีส่วนร่วมไม่ได้จบลงแค่ในกิจกรรม แต่กลายเป็น วัฒนธรรมของชุมชน ที่เคารพธรรมชาติและเห็นคุณค่าของการทำงานร่วมกัน ความร่วมแรงร่วมใจของคนในพื้นที่นี้เองที่ทำให้ “อุทยานนกน้ำคุชชุด” ไม่ได้เป็นแค่สถานที่ดูนก แต่เป็น “โมเดลการอนุรักษ์ที่คนทั้งประเทศเรียนรู้ได้” ดังนี้

ขั้นตอน	รายละเอียด
การรับรู้	ปลูกไฟ กระตุ้นให้ชาวบ้านรู้ว่าบ้านเรามีอะไรดี มีอะไรจะหายไปถ้าเราไม่แคร์
แลกเปลี่ยน	จัดวงสนทนา เวทีชาวบ้าน คาเฟ่ประชาธิปไตย ให้ทุกเสียงมีที่ยืน
คิดร่วม	ระดมไอเดีย ออกแบบอนาคตของพื้นที่ไปด้วยกัน
ลงมือทำ	ลงพื้นที่ ปลูกป่า จัดกิจกรรม ทำสื่อ ทำของ ชุมชนขายได้จริง
ติดตาม-พัฒนา	ประเมินผลจากคนในพื้นที่ ปรับปรุงต่อไป ไม่หยุดแค่วันเดียว

หน่วยงานหลักที่ร่วมพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชชุด

การพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชชุดไม่ใช่เรื่องของใครคนเดียว ดังนั้น เมื่อ ท้องถิ่นจับมือกับวิชาการ เมื่อ รัฐฟังเสียงประชาชน และเมื่อ ทุกภาคส่วนรวมใจกัน นกน้ำจะมีบ้านที่อบอุ่น และชุมชนจะมีทรัพยากรที่ยั่งยืนไปชั่วลูกหลาน

หน่วยงาน	บทบาท / หน้าที่
องค์กรบริหารส่วนตำบลคุชชุด (อบต. คุชชุด)	เป็นเจ้าภาพหลักในการดูแลพื้นที่ สนับสนุนงบประมาณ จัดกิจกรรม และประสานงานกับชุมชน

หน่วยงาน	บทบาท / หน้าที่
สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดสงขลา	ให้คำปรึกษาด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สนับสนุนวิชาการ และวางแผนการฟื้นฟูระบบ นิเวศ
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.)	หนุนเสริมการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ผ่านงบ พัฒนาและโครงการสนับสนุนต่าง ๆ
กรมป่าไม้ / กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และ พันธุ์พืช	สนับสนุนด้านการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และดูแลความ หลากหลายของนกน้ำ
สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา	ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ร่วมประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมส่งเสริมการ ท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยท้องถิ่น / นักวิชาการ / กลุ่ม อนุรักษ์	สนับสนุนงานวิจัย การเก็บข้อมูลนกน้ำ และจัด อบรมความรู้ให้แก่เยาวชนและชุมชน
โรงเรียนในพื้นที่ / ชุมชน / เยาวชนอาสา	เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญ ร่วมกิจกรรมฟื้นฟู พื้นที่ ป่าดงดิบ คุ้มครองเส้นทางธรรมชาติ
ภาคเอกชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยว	สนับสนุนทุนหรือร่วมจัดกิจกรรม CSR สร้าง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน

สรุป การดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ร่วมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่อุทยานนกน้ำคูขุดต้องใช้
แนวทางที่สนุก มีแรงจูงใจ ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย และเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น ที่สำคัญต้อง
ปลูกฝังแนวคิด “มาเที่ยวแล้วต้องช่วยรักษา” เพื่อให้การอนุรักษ์ดำเนินไปอย่างยั่งยืน

4.4 องค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา” เพื่อการอนุรักษ์และระบบนิเวศ เพื่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และเพื่อการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา สรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 4.5 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดย
การมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

อธิบายองค์ความรู้

ด้านการให้ความรู้ อธิบายได้ว่า อุทยานนกน้ำคุซุด จังหวัดสงขลา ไม่ได้เป็นเพียงแค่แหล่งดูนก แต่คือ “มหาวิทยาลัยธรรมชาติกลางแจ้ง” ที่เปี่ยมด้วยองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ และพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ โดยมีการถ่ายทอดความรู้ครอบคลุมทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และการสร้างจิตสำนึกของผู้มาเยือนทุกช่วงวัย หนึ่งในหัวใจหลักของการให้ความรู้คือ การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและพันธุ์นก ผ่านกิจกรรมดูนก ศึกษาถิ่นอาศัยของนกน้ำหายาก เช่น นกยางกรอก นกอีโก้ง หรือแม้แต่ต้นกอยพวยจากแดนไกล โดยมุ่งสร้างความเข้าใจในความเปราะบางของระบบนิเวศ และความจำเป็นของการปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำให้สมดุลกับธรรมชาติ การรักษาสิ่งแวดล้อมไม่ให้รบกวนนก หลักการสำคัญ เช่น การออกแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่เว้นระยะจากรังนก การจำกัดเสียงรบกวน และการควบคุมจำนวนผู้เข้าเยี่ยมชมแต่ละรอบ เพื่อไม่ให้พฤติกรรมนกเปลี่ยนแปลง ส่งผลเสียต่อการวางไข่หรือการอพยพ ขณะเดียวกัน อุทยานฯ ยังส่งเสริม การประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ อย่างกลมกลืนกับระบบนิเวศ เช่น กลุ่มผลิตของฝากจากวัสดุธรรมชาติ กลุ่มจักสาน และการทำโฮมสเตย์ที่ไม่สร้างผลกระทบต่อธรรมชาติ แต่สร้างรายได้อย่างยั่งยืน

การให้ความรู้ไม่ใช่แค่เรื่องข้อมูล แต่คือการ ปลุกฝังจิตสำนึก ให้ผู้มาเยือนรู้สึกถึงคุณค่าของสิ่งที่อยู่ตรงหน้า ผ่านการเล่าเรื่องแบบมีชีวิต สร้างอารมณ์ร่วมทั้งจากวิทยากรท้องถิ่น และกิจกรรมปฏิบัติจริง เช่น “1 คน 1 ต้นไม้ให้ร่มเงา” หรือ “วาดนก เล่าเรื่อง” เพื่อให้เด็กเกิดความรักก่อนจะเข้าใจ ในด้านสื่อการเรียนรู้ อุทยานฯ ใช้หลากหลายรูปแบบ เช่น แผ่นพับดิจิทัล, บอร์ดความรู้แบบ Interactive, ป้าย QR Code ที่สแกนแล้วได้ยินเสียงนก หรือแม้แต่เกม “Bird Bingo” สำหรับเด็ก ๆ โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการเล่นมากกว่าการท่องจำ และการทำงานร่วมกับกลุ่มประมงพื้นบ้าน ที่ช่วยดูแลคุณภาพน้ำ ปลุกหญ้าทะเล คัดแยกขยะ และสอดส่องผู้บุกรุกพื้นที่ เพื่อให้ระบบนิเวศทางน้ำคงอยู่ และเป็นแหล่งอาหารของนกน้ำที่อาศัยอยู่และมาเยือน และการสร้างเครือข่ายวิทยากรท้องถิ่น ซึ่งเป็นพลังสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยภาษาง่าย ๆ เข้าใจธรรมชาติแบบคนพื้นที่ และตอบคำถามได้อย่างมีชีวิตชีวา นักท่องเที่ยวจึงไม่ได้แค่เดินชมธรรมชาติ แต่ได้รู้สึก รู้จริงจากเสียงคนท้องถิ่น

ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอุทยานนกน้ำคุซุด

การพัฒนาอุทยานนกน้ำคุซุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของประชาชนในพื้นที่ ที่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรักษา และร่วมสื่อสารคุณค่าของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติแห่งนี้ กระบวนการมีส่วนร่วมเริ่มต้นจาก การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ผ่านเวทีรับฟังความคิดเห็น การประชุมกลุ่มย่อย และการเดินสำรวจร่วมกัน (Participatory Walk) เพื่อให้ชาวบ้านได้มีโอกาสชี้จุดที่มีคุณค่าทางนิเวศ หรือปัญหาที่ต้องแก้ไข เช่น การบุกรุกพื้นที่ชุ่มน้ำ การทิ้งขยะ หรือปัญหาเสียงรบกวนนก ขั้นตอนต่อมา คือ การระดมสมองร่วม

วางแผน ทั้งจากภาคประชาชน หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ครู นักเรียน กลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่น และนักวิชาการ เพื่อออกแบบแนวทางการพัฒนา เช่น การสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การจัดโซนท่องเที่ยวที่ไม่กระทบนก การออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ และการสื่อสารคุณค่าทางธรรมชาติ หลังจากมีแผนร่วมกันแล้ว จึงเข้าสู่ขั้นตอน “การลงมือทำร่วมกัน” เช่น กลุ่มแม่บ้านร่วมกันผลิตของที่ระลึกจากวัสดุธรรมชาติ กลุ่มเยาวชนช่วยวาดแผนที่นกในท้องถิ่น กลุ่มประมงพื้นบ้านเข้ามาร่วมดูแลแหล่งอาหารของนก และคนในชุมชนช่วยกันจัดทำสื่อ เช่น ป้ายแนะนำพันธุ์นก หรือ QR Code ความรู้ หัวใจสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม คือการสร้าง “ความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ” ซึ่งเกิดจากการที่ประชาชนรู้ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง ยังมีบทบาทมากเท่าไร ความรักและห่วงใยยิ่งเพิ่มขึ้นเท่านั้น การมีส่วนร่วมยังเชื่อมโยงไปถึง การเป็นวิทยากรท้องถิ่น ที่ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เล่าจากประสบการณ์ตรง และแฝงไว้ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้การเรียนรู้ในพื้นที่มีชีวิตชีวา และกลายเป็นบทเรียนธรรมชาติ ที่มีมนุษย์สัมพันธ์และจิตวิญญาณร่วมอยู่ด้วย และให้กระบวนการมีส่วนร่วมไม่ได้จบลงแค่ในกิจกรรม แต่กลายเป็น วัฒนธรรมของชุมชน ที่เคารพธรรมชาติและเห็นคุณค่าของการทำงานร่วมกัน ความร่วมแรงร่วมใจของคนในพื้นที่นี้เองที่ทำให้ “อุทยานนกน้ำคุชูด” ไม่ได้เป็นแค่สถานที่ดูนก แต่เป็น “โมเดลการอนุรักษ์ที่คนทั้งประเทศเรียนรู้ได้”

ด้านหน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชูด ตำบลคุชูด อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความยั่งยืนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ และยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่ การทำงานร่วมกันของหน่วยงานเหล่านี้จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว การประสานความร่วมมือของหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ จะช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนในการอนุรักษ์และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่อุทยานนกน้ำคุชูด ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในพื้นที่ แต่ยังช่วยสร้างความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนและนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ดังนี้

- องค์กรบริหารส่วนตำบลคุชูด (อบต. คุชูด) มีบทบาทสำคัญในการประสานงานและบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น รวมถึงการสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมอนุรักษ์และท่องเที่ยวในพื้นที่

- สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลา มีหน้าที่ในการดูแลและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ โดยเฉพาะการอนุรักษ์พันธุ์นกและระบบนิเวศที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการจัดทำโครงการและนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.) มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นและการเสริมสร้างศักยภาพของท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยการให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและการฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น
- ภาคประชาชน ร่วมอนุรักษ์ ความร่วมมือจากภาคประชาชนเป็นส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการร่วมมือในการดูแลรักษาน้ำและระบบนิเวศในพื้นที่ เช่น การจัดกิจกรรมการทำความสะอาด การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ และการมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ
- โรงเรียนในพื้นที่ / ชุมชน / เยาวชนอาสา การสร้างความตระหนักรู้และการศึกษาด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชนในพื้นที่เป็นการลงทุนที่สำคัญในอนาคต โดยมีโรงเรียนในพื้นที่และเยาวชนอาสาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนกิจกรรมการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน
- กลุ่มที่สนใจเกี่ยวกับนก ศึกษาติดตามพฤติกรรมนกและอนุรักษ์นกในพื้นที่สามารถมีบทบาทในการสนับสนุนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การจัดทัวร์ศึกษาธรรมชาติ และการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์นกในคูซูด
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชในพื้นที่ กรมอุทยานฯ มีบทบาทในการดูแลและจัดการพื้นที่อุทยานนกน้ำในด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า การกำหนดขอบเขตพื้นที่คุ้มครอง และการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
- ภาคเอกชนและผู้ประกอบการท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชน เช่น บริษัททัวร์และผู้ประกอบการท่องเที่ยว ที่สามารถจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม โดยการนำเสนอแหล่งเรียนรู้ในอุทยานนกน้ำคูซูดให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างเครือข่ายกับองค์กรต่าง ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา” มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา 2) เพื่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา และ 3) เพื่อการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ดังนี้

ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำนวน 18 รูปหรือคน และจากเก็บข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ จำนวน 371 คน โดยมีประเด็นเนื้อหาในการสัมภาษณ์ โดยแยกประเด็นในการวิเคราะห์ออกตามวัตถุประสงค์ นำเสนอผลการวิจัยตามขั้นตอนเพื่อตอบโจทย์การวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย สรุปผลการวิจัย และอภิปรายได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

5.1 สรุปผลการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา” สรุปในแต่ละประเด็นดังนี้

5.1.1 สภาพการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

สภาพการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา 5 ประเด็น สรุปได้ดังนี้คือ

1. ด้านสภาพพื้นที่ สรุปได้ว่า อุทยานนกน้ำคูขุดในฐานะพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งทำมาหากินของชุมชน พื้นที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ การบุกรุกที่ดิน และผลกระทบจากกิจกรรมมนุษย์ การอนุรักษ์จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชน และนักท่องเที่ยวเพื่อรักษาพื้นที่นี้ให้คงอยู่ต่อไป

2. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวที่อุทยานนกน้ำคูขุดมีการจัดการที่ดีในการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การดูนกและการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าในการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ แต่ก็ยังต้องมีการควบคุมจำนวนผู้เข้าชมและการปฏิบัติตามกฎระเบียบการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและทรัพยากรในพื้นที่

3. ด้านการอนุรักษ์และรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ทั้งสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในอุทยานนกน้ำคูขุดมีความสำคัญต่อการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและการรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนในพื้นที่ ทุกภาคส่วนในชุมชนและการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้และร่วมมือกันในการอนุรักษ์พื้นที่ การอนุรักษ์ทั้งสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในอุทยานนกน้ำคูขุดเป็นความร่วมมือระหว่างชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืน เพื่อให้พื้นที่นี้สามารถคงอยู่และเจริญเติบโตได้ในอนาคต การอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยการจัดการที่ดีจะช่วยรักษาธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น

4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการรวมพลังของทุกภาคส่วนทั้งในด้านการวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ช่วยให้โครงการอนุรักษ์ประสบความสำเร็จและสามารถยั่งยืนได้ในระยะยาว

5. ด้านการบริหารและการจัดการ สรุปได้ว่า การบริหารจัดการการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ความสำคัญของอุทยานนกน้ำคูขุดในฐานะพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งทำมาหากินของชุมชน ที่กำลังเผชิญกับความท้าทาย เช่น การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ การบุกรุกที่ดิน และผลกระทบจากกิจกรรมมนุษย์ การอนุรักษ์จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชน และนักท่องเที่ยวเพื่อรักษาพื้นที่นี้ให้คงอยู่ต่อไป การบริหารอุทยานนกน้ำคูขุดต้องเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การแก้ปัญหาต้องอาศัยการบูรณาการทั้งด้านนโยบาย

การจัดการท่องเที่ยว การจัดการขยะ และการปลูกฝังจิตสำนึก เพื่อให้อุทยานแห่งนี้เป็นแหล่งธรรมชาติที่ยั่งยืนสำหรับคนรุ่นต่อไป

ปัญหาการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชุต ตำบลคุชุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา 5 ประเด็น สรุปได้ดังนี้คือ

1. ด้านสภาพพื้นที่ สรุปได้ว่า เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพพื้นที่ เช่น น้ำเค็มรุกล้ำและพืชน้ำบางชนิดลดลง การบุกรุกพื้นที่เพื่อการเกษตรและประมง ทำให้บางส่วนของพื้นที่เสื่อมโทรมและลดความสามารถในการรองรับสัตว์ป่า มลพิษจากชุมชนและภาคเกษตรกรรม น้ำเสีย ขยะ และสารเคมีจากการเกษตรส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำและสัตว์น้ำ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ น้ำขึ้นสูงผิดปกติในบางฤดู กระทบต่อการจับสัตว์น้ำของชาวประมงพื้นบ้าน การท่องเที่ยวที่ขาดการจัดการ ขยะและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวบางส่วนส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของพื้นที่

2. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว สรุปได้ว่า ปริมาณนักท่องเที่ยวมากเกินไปในบางช่วง อาจทำให้ระบบนิเวศได้รับผลกระทบและรบกวนสัตว์ป่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวบางส่วน เช่น การทิ้งขยะ การเดินเข้าไปในเขตหวงห้าม หรือสร้างความเสียหายต่อพืชพันธุ์ ขาดการจัดการที่เหมาะสมในการควบคุมผลกระทบจากการท่องเที่ยว เช่น การกำหนดเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติที่ชัดเจน ความขัดแย้งระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ ผู้ประกอบการต้องการดึงดูดนักท่องเที่ยว ในขณะที่นักอนุรักษ์ต้องการลดผลกระทบต่อธรรมชาติ การขาดแคลนบุคลากรและเจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ทำให้การบังคับใช้กฎระเบียบอาจไม่ทั่วถึง

3. ด้านการอนุรักษ์และรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม สรุปได้ว่า หากไม่มีการควบคุม การท่องเที่ยวอาจนำไปสู่ปัญหามลพิษ การบุกรุกพื้นที่ธรรมชาติ และการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน การให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แก่ชุมชนและนักท่องเที่ยวเป็นกุญแจสำคัญในการทำให้เกิดการอนุรักษ์ การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวในบางช่วงทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การรบกวนสัตว์ป่าและการทำลายแหล่งที่อยู่อาศัย การอนุรักษ์มักขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน เนื่องจากบางคนมองว่าการอนุรักษ์เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมเริ่มเลือนหาย ไม่มีการควบคุม การท่องเที่ยวอาจนำไปสู่ปัญหามลพิษ การบุกรุกพื้นที่ธรรมชาติ และการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน ขาดแผนการศึกษาที่เข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งเด็ก เยาวชน และนักท่องเที่ยว

4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น สรุปได้ว่า การขาดความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ การบริหารพื้นที่ยังมีความทับซ้อนของหน่วยงานรัฐและชุมชน การสื่อสารและการประสานงานยังไม่ทั่วถึง ผลกระทบจากการท่องเที่ยว การเข้าถึงพื้นที่อย่างไม่เป็นระเบียบ ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จำนวนนักท่องเที่ยวบางช่วงมากเกินไป ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ปัญหาขยะ

และมลพิษทางสิ่งแวดล้อม ขยะจากนักท่องเที่ยวและชุมชนยังคงเป็นปัญหาใหญ่ การใช้เรือยนต์อาจส่งผลกระทบต่อน้ำและสัตว์น้ำในพื้นที่ การขาดแคลนงบประมาณและทรัพยากรบุคคล งบประมาณในการดูแลพื้นที่และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมีจำกัด บุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านการบริหารพื้นที่และการอนุรักษ์ยังมีไม่เพียงพอขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ประชาชนบางส่วนยังขาดความตระหนักถึงความสำคัญของอุทยาน การบุกรุกพื้นที่และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่เหมาะสมยังคงเกิดขึ้น

5. ด้านการบริหารและการจัดการ สรุปได้ว่า การบริหารจัดการการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ความสำคัญของอุทยานนกน้ำคูขุดในฐานะพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและเป็นแหล่งทำมาหากินของชุมชน อย่างไรก็ตาม พื้นที่กำลังเผชิญกับความท้าทาย เช่น การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ การบุกรุกที่ดิน และผลกระทบจากกิจกรรมมนุษย์ การอนุรักษ์จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชน และนักท่องเที่ยวเพื่อรักษาพื้นที่นี้ให้คงอยู่ต่อไป การบริหารอุทยานนกน้ำคูขุดต้องเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การแก้ปัญหาต้องอาศัยการบูรณาการทั้งด้านนโยบาย การจัดการท่องเที่ยว การจัดการขยะ และการปลูกฝังจิตสำนึก เพื่อให้อุทยานแห่งนี้ยังคงเป็นแหล่งธรรมชาติที่ยั่งยืนสำหรับคนรุ่นต่อไป

5.1.2 การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา

พบว่า การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.53$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อยู่ในระดับมากทุกด้านดังนี้ ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ($\bar{X}=3.83$) ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคูณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ($\bar{X}=3.69$) ด้านสภาพพื้นที่ ($\bar{X}=3.63$) ด้านการบริหาร และการจัดการ ($\bar{X}=3.63$) และด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.53$) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบดังนี้

ด้านสภาพพื้นที่ พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุดตำบลคูขุด อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ข้อที่ว่า “สภาพพื้นที่ของอุทยานนกน้ำคูขุดมีความอุดมสมบูรณ์และเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งอาศัยของนกน้ำและสัตว์ป่า” ($\bar{X}=3.67$) รองลงมาได้แก่ข้อที่ว่า “ท่านเห็นว่าควรมีการเพิ่มมาตรการหรือโครงการเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศของอุทยานนกน้ำคูขุด” ($\bar{X}=3.64$), และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “คุณภาพของน้ำในอุทยานนกน้ำคูขุดอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของนกน้ำและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ” ($\bar{X}=3.60$) ตามลำดับ

ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุตตำบลคุชตุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.53$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ข้อที่ว่า “กิจกรรมท่องเที่ยวภายในอุทยานนกน้ำคุชตุตมีความหลากหลายและส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ($\bar{X}=3.62$)” รองลงมาได้แก่ข้อที่ว่า “สภาพแวดล้อมของอุทยานได้รับการดูแลและรักษาความสะอาดอย่างเหมาะสม ($\bar{X}=3.60$)” และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “มีการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอุทยาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.27$)” ตามลำดับ

ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่า พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุตตำบลคุชตุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.68$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ข้อที่ว่า “ชุมชนและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของอุทยาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.21$)” รองลงมา ข้อที่ว่า “มาตรการในการรักษาคุณค่าทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และระบบนิเวศของอุทยาน ($\bar{X}=4.00$)” และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “มีมาตรการที่เพียงพอในการปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายในอุทยานนกน้ำคุชตุต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.13$)” ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุตตำบลคุชตุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.83$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ข้อที่ว่า “ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศของอุทยานนกน้ำคุชตุต ($\bar{X}=3.96$)” รองลงมา ข้อที่ว่า “มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการดูแลและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติภายในอุทยาน ($\bar{X}=3.90$)” และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุชตุตและมีจิตสำนึกในการดูแลรักษาพื้นที่ ($\bar{X}=3.68$)” ตามลำดับ

ด้านการบริหารและการจัดการ พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุตตำบลคุชตุต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.72$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ข้อที่ว่า “มีมาตรการและแผนงานที่ชัดเจนในการดูแลรักษาระบบนิเวศของอุทยานให้คงอยู่ในสภาพที่ดี ($\bar{X}=3.72$)” รองลงมาข้อที่ว่า “การบริหารจัดการอุทยานนกน้ำคุชตุตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ($\bar{X}=3.75$)” และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่า “หน่วยงานที่

เกี่ยวข้องมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}=3.66$)” ตามลำดับ

5.1.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

ตอนที่ 1 จากการสำรวจประชาชนในพื้นที่ จำนวน 371 คน สรุปได้ดังนี้

พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ($\bar{X}=3.84$) รองลงมาได้แก่ ด้านหน่วยงานที่สนับสนุน ($\bar{X}=3.82$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด ($\bar{X}=3.77$)” ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้านดังนี้

ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคูขุด พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.77$, S.D.=0.8) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในอุทยานนกน้ำคูขุดสามารถกระตุ้นให้ชุมชนมีความตระหนักในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ($\bar{X}=3.82$) รองลงมาได้แก่ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในอุทยานนกน้ำคูขุดด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาคสนาม การจัดสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย การจัดนิทรรศการ การพัฒนาแหล่งข้อมูลออนไลน์ ($\bar{X}=3.78$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีความรู้เกี่ยวกับชนิดของนกที่พบในอุทยานนกน้ำคูขุด ($\bar{X}=3.71$)” ตามลำดับ

ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ โรงเรียนและศูนย์เรียนรู้มีความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ($\bar{X}=3.89$) รองลงมาควรมีการพัฒนาและขยายเครือข่ายโรงเรียนและศูนย์เรียนรู้ให้ครอบคลุมและมีบทบาทมากขึ้นในการส่งเสริมความรู้ด้านการอนุรักษ์ ($\bar{X}=3.97$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนและศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่มีการบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอน ($\bar{X}=3.77$)” ตามลำดับ

ด้านหน่วยงานที่สนับสนุน พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุด ($\bar{X}=3.86$) รองลงมาได้แก่ ได้รับความร่วมมือระหว่างองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และภาคประชาชนในการพัฒนาและดูแลระบบนิเวศของอุทยาน ($\bar{X}=3.83$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอสำหรับ กิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาระบบนิเวศของอุทยาน ($\bar{X}=3.77$)” ตามลำดับ

ตอนที่ 2 จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ จำนวน 25 รูป/คน

ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานน่าน้ำकुขุด สรุปได้ว่า อุทยานน่าน้ำकुขุดในมิติสังคม วัฒนธรรม และการเรียนรู้ อุทยานเปรียบเสมือนครูที่สอนเรื่องความพอเพียง ความสงบ และความสมดุล การดูแลธรรมชาติถือเป็นการทำบุญแบบใหม่ ที่ไม่ต้องใช้รูปเทียน แต่ใช้หัวใจ, อุทยานน่าน้ำकुขุดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นศูนย์รวมของธรรมชาติและระบบนิเวศ, อุทยานน่าน้ำकुขุดเป็นพื้นที่เรียนรู้แบบมีชีวิต เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงนอกห้องเรียน การเรียนรู้นี้ทำให้เข้าใจระบบนิเวศ ความหลากหลายของสายพันธุ์นก และวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรเชื่อมโยงอุทยานกับหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน

- พลัฒเมืองเพื่อการอนุรักษ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชาวบ้านมีบทบาทหลากหลาย เช่น มัคคุเทศก์ วิทยากร ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยว, การอนุรักษ์ไม่ได้แยกจากการพัฒนา แต่เดินคู่กันผ่านกิจกรรมสร้างรายได้ เช่น การนั่งเรือ ขายของที่ระลึก บริการที่พัก, ชุมชนเป็นเจ้าของพื้นที่และผู้ส่งต่อความรู้ด้วยตนเอง

- นโยบายท้องถิ่นและการสนับสนุนอย่างยั่งยืน อุทยานเป็นกรณีศึกษาของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม เสนอให้สนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ และเทคโนโลยี เพื่อยกระดับการเรียนรู้ให้ทันสมัย

- สร้างจิตสำนึกใหม่ โดยเรื่องเล่าจากชาวบ้านสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ, การผลิตสื่อ เช่น สารคดีสั้น ช่วยสื่อสารคุณค่าบริบท วัฒนธรรมของพื้นที่

- พัฒนาอุทยานน่าน้ำकुขุดให้เป็นโมเดลของ “ชุมชนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน” โดยสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียน – วัด – ชุมชน – นักวิชาการ เพื่อส่งเสริมการศึกษานอกห้องเรียน , จัดกิจกรรมบูรณาการธรรมะกับธรรมชาติ ให้เยาวชนได้ฝึกเมตตาและสำนึกในสิ่งแวดล้อมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วยแนวทางการจัดการโดยชุมชน

ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

อุทยานน่าน้ำकुขุด ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นถิ่นอาศัยของนกน้ำหลากหลายสายพันธุ์ ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่า ทั้งในเชิงระบบนิเวศ การท่องเที่ยว และการเรียนรู้ เสียงจากประชาชน ที่มีความภูมิใจในทรัพยากรท้องถิ่น ต้องการมีบทบาทในการดูแล สร้างรายได้ผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และอยากให้แหล่งเรียนรู้แห่งนี้เป็นมรดกส่งต่อถึงลูกหลาน

- ส่งเสริมบทบาทของชุมชน ตั้งคณะกรรมการบริหารพื้นที่จากประชาชนในท้องถิ่น สนับสนุนการอบรมความรู้เรื่องนกและระบบนิเวศให้คนในพื้นที่ ส่งเสริมให้คนท้องถิ่นเป็น “มัคคุเทศก์ท้องถิ่น” หรือ “ครูภูมิปัญญา”
- การสร้างการรับรู้และความรู้ให้กับชุมชน การพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชตุควรเริ่มจากการสร้างการรับรู้ให้กับชาวบ้านเกี่ยวกับความสำคัญของพื้นที่ รวมถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติและผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการพัฒนา เช่น การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดการประชุมหรือเวทีสาธารณะเพื่อให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ
- การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการดำเนินการ การให้ชุมชนมีบทบาทในทุกขั้นตอนของการพัฒนาอุทยาน ตั้งแต่การวางแผน การออกแบบ ไปจนถึงการติดตามผลเป็นสิ่งสำคัญ การจัดตั้งกลุ่มทำงานร่วมระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานภาครัฐจะทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- การฝึกอบรมและการสร้างทักษะ การฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะช่วยเพิ่มทักษะให้กับชุมชนในการดูแลรักษาพื้นที่ เช่น การจัดกิจกรรมการปลูกต้นไม้หรือการสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่นำโดยคนในชุมชน การอบรมนี้จะเสริมสร้างความรู้ให้กับประชาชนและกระตุ้นให้เกิดความรักและการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ
- การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การพัฒนาอุทยานควรเน้นไปที่การสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว เช่น การให้ชาวบ้านขายสินค้าท้องถิ่นหรือจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่นำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่น การสร้างรายได้จากกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยเสริมความยั่งยืนในการพัฒนา
- การสร้างกระบวนการร่วมคิดและร่วมทำอย่างต่อเนื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมควรเป็นแบบต่อเนื่อง โดยต้องมีการฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากชุมชนอย่างจริงจัง การมีเวทีพูดคุยและการทำงานร่วมกันระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานท้องถิ่นจะช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลพื้นที่ การมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้จะทำให้การพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชตุเป็นไปอย่างยั่งยืนและตอบโจทย์ความต้องการของชุมชน

ด้านหน่วยงานร่วมพัฒนา สรุปรูหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา ควรมีหน่วยงานที่เข้ามาร่วมพัฒนาดังนี้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมป่าไม้ มีบทบาทในการดูแลพื้นที่ป่าไม้และสัตว์ป่า, กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการฟื้นฟูระบบนิเวศ, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สนับสนุน

ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการตลาด, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรมการท่องเที่ยว ส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ กรมพัฒนาชุมชน สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและการสร้างงานให้กับชุมชน, องค์การชุมชนท้องถิ่น ร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดการพื้นที่ การศึกษาธรรมชาติ และการส่งเสริมการอนุรักษ์, ภาคเอกชน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ดังแผนภาพ และมีกิจกรรมประกอบ

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุดให้มีประสิทธิภาพสามารถทำได้หลายวิธี โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียน อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้าง การรับรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้ทั้งนั้นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้จะสร้างประโยชน์ทั้งในด้าน การศึกษาและการอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทุกภาคส่วน ซึ่งสามารถ ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- การวางแผนร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในพื้นที่ โดย โรงเรียน อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนควรประชุมหารือและวางแผนร่วมกัน เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายใน การพัฒนาอุทยานนกน้ำคูขุด และการระดมความคิด ในการเปิดรับความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนจะ ช่วยสร้างความหลากหลายในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

- การพัฒนาเนื้อหาการเรียนรู้ โดยใช้โรงเรียนแหล่งเรียนรู้เป็นเครื่องมือการศึกษา สามารถจัดกิจกรรมการศึกษาภาคสนาม เช่น ทักษะศึกษานอกสถานที่ การศึกษาความหลากหลายทาง ชีวภาพของนกน้ำในพื้นที่, การจัดทำสื่อการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบของหนังสือ ป้ายบอกข้อมูล หรือสื่อดิจิทัลที่จะช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับนกน้ำและระบบนิเวศของแหล่งน้ำ

- การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการพัฒนาเส้นทางเดินชมธรรมชาติ สร้าง เส้นทางเดินชมธรรมชาติในอุทยาน เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมได้ศึกษาและสัมผัสกับนกน้ำในสภาพแวดล้อม จริง, การฝึกอบรมคนในท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในท้องถิ่นให้เป็นไกด์นำเที่ยว หรือ ผู้ช่วยในการจัดกิจกรรมการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติและนกน้ำ

- การส่งเสริมกิจกรรมร่วมมือ โดยการการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน เช่น ระหว่างโรงเรียน อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การปลูกต้นไม้ การจัดทำป้ายข้อมูลการศึกษา และกิจกรรมการรักษาความสะอาดในอุทยาน, การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การแข่งขันการถ่ายภาพนกน้ำ การจัดทำงานศิลปะหรือเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง กับธรรมชาติ

- การสร้างความตระหนักรู้และการประชาสัมพันธ์ โดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น โรงเรียน และ อบต. สามารถใช้สื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและข้อมูลเกี่ยวกับอุทยาน นกน้ำคูขุด เพื่อดึงดูดผู้ที่สนใจจากภายนอก, การจัดกิจกรรมชุมชนเพื่อดึงดูดและประชาสัมพันธ์แหล่ง

ท่องเที่ยว เช่น งานวันนกน้ำ งานแสดงผลงานศิลปะเกี่ยวกับธรรมชาติ และกิจกรรมการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

- การให้ความรู้แก่ประชาชน นักอนุรักษ์ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมให้ความรู้ เช่น การจัดอบรมหรือกิจกรรมภาคสนาม เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์นกน้ำและระบบนิเวศที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ รวมถึงการสร้างความตระหนักถึงผลกระทบจากการทำลายสิ่งแวดล้อมและวิธีการปกป้องพื้นที่ดังกล่าว

- การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ เช่น การร่วมกันปลูกต้นไม้ ฟื้นฟูแหล่งน้ำหรือการติดตามการเจริญเติบโตของสัตว์ป่าสามารถเพิ่มความรับผิดชอบและภูมิใจให้กับชุมชนในการรักษาสิ่งแวดล้อมที่เป็นประโยชน์ต่อทุกคน

- การพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน นักอนุรักษ์กล่าวถึงการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการเกษตรที่ยั่งยืน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างรับผิดชอบ

- การป้องกันการบุกรุกและการทำลายสิ่งแวดล้อม การมีระบบเฝ้าระวังและให้ชุมชนมีบทบาทในการแจ้งเตือนหรือป้องกันกิจกรรมที่อาจทำให้พื้นที่อุทยานนกน้ำได้รับความเสียหาย เช่น การทำเกษตรกรรมในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมหรือการก่อสร้างที่รบกวนพื้นที่นิเวศ

- การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรต่างๆ เน้นถึงความสำคัญของการสนับสนุนจากภาครัฐหรือองค์กรอนุรักษ์ที่สามารถให้ทุนหรือทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์ในระยะยาว รวมทั้งการออกกฎหมายหรือมาตรการที่ช่วยปกป้องพื้นที่ดังกล่าว

การส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์จะทำให้เกิดความร่วมมือในการดูแลรักษาและพัฒนาอุทยานนกน้ำคูขุดให้ยั่งยืนในอนาคต การประเมินผลและปรับปรุง มีการตรวจสอบและประเมินผลของกิจกรรมต่างๆ เพื่อดูว่ามีความสำเร็จในด้านใดบ้าง และมีพื้นที่ในการพัฒนาเพิ่มเติมหรือไม่ โดยนำผลการประเมินในการปรับปรุงแผนการพัฒนาและกิจกรรมในอนาคตเพื่อให้มีความยั่งยืนและมีผลกระทบที่ดีต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม

5.1.3 สรุปการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุดโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

สรุปจากการสำรวจประชาชนในพื้นที่ จำนวน 371 คน สรุปได้ดังนี้

พบว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.82$) รองลงมาได้แก่ ด้านเครือข่ายองค์กรปกครองในพื้นที่ ($\bar{X}=3.80$),

ด้านเครือข่ายโรงเรียนศูนย์เรียนรู้ ($\bar{X}=3.73$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านเครือข่ายกิจกรรม ($\bar{X}=3.71$)” ตามลำดับ

สรุปจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ จำนวน 25 รูป/คน

พบว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ตั้งแต่การรวมกลุ่มคนที่สนใจ การจัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ การนำองค์ความรู้ท้องถิ่นมาใช้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ไปจนถึงการสร้างบทบาทของเยาวชน เครือข่ายที่เข้มแข็งจะช่วยให้การอนุรักษ์เป็นไปอย่างยั่งยืนและเกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว บทบาทของนักเรียนในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุดสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การเป็นสื่อกลางเผยแพร่ความรู้ ผ่านโซเชียลมีเดียและกิจกรรมในโรงเรียน การบูรณาการความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในหลักสูตรการศึกษา การจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อให้นักเรียนได้ทำงานเชิงรุกในการอนุรักษ์ การทำโครงการจิตอาสาและการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อเรียนรู้จากคนในพื้นที่ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเก็บข้อมูลและเผยแพร่ความรู้ การให้โอกาสนักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์จะช่วยสร้างความตระหนักรู้และสร้างเครือข่ายเยาวชนที่แข็งแกร่งในการปกป้องสิ่งแวดล้อมในอนาคต

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 สภาพการอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

พบว่า การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนี้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ด้านสภาพพื้นที่ ด้านการบริหารและการจัดการ และด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ตามลำดับ อภิปรายได้ว่า ชุมชนท้องถิ่นรอบอุทยานนกน้ำคูขุดได้แสดงให้เห็นถึงพลังแห่งความเป็นหนึ่งเดียวในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศที่สำคัญอย่างแท้จริง ด้วยหัวใจที่มุ่งมั่นและความเชื่อในอนาคตที่ยั่งยืน ผู้คนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการสร้างกิจกรรมหลากหลายรูปแบบเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ชุมชนในตำบลคูขุดไม่เพียงแต่รับฟังคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น แต่ยังได้ริเริ่มโครงการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทำความสะอาดชายฝั่ง การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครเพื่อติดตามสภาพนกน้ำ หรือการจัดงานประชุมเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการดูแลระบบนิเวศ ซึ่งกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ นอกจากนั้นแล้ว ความร่วมมือกับโรงเรียนในท้องถิ่นและเยาวชนอาสาถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การอนุรักษ์นี้ก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง เยาวชนได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

และได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและความรับผิดชอบร่วมกันในทุกช่วงวัย การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันไม่เพียงแต่ช่วยสร้างสรรค์แนวคิดและนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ แต่ยังเป็นแรงบันดาลใจให้กับองค์กรภายนอกและหน่วยงานรัฐบาลที่ต้องร่วมมือกันทำงานในภารกิจสำคัญนี้อย่างเต็มที่ ความมุ่งมั่นและความกล้าหาญของชุมชนคุชตุจึงเป็นแสงสว่างที่ชี้ทางสู่นาคตที่มีความยั่งยืนและความสุขในทุกชีวิต ไม่เพียงแต่อนุรักษ์ระบบนิเวศให้คงอยู่ แต่ยังปลูกฝังจิตสำนึกและความรักต่อธรรมชาติอย่างลึกซึ้งในหัวใจของคนทุกคนในท้องถิ่นนี้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทินวัฒน์ แสงศิลา และคณะ (2563)** ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหิน บ้านดงคำโพธิ์ ตำบลปลาไหล อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหินทั้ง 14 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ยังต้องพัฒนาในหลายด้าน เช่น สาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และการประชาสัมพันธ์ อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการที่ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน ทั้งด้านงบประมาณ การพัฒนาสาธารณูปโภค และการอบรมให้ความรู้ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยมีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนการดำเนินงาน ส่งผลให้ชุมชนสามารถจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนี้ ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคุชตุ ตามลำดับ อภิปรายได้ว่าการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคุชตุในจังหวัดสงขลาได้รับการสนับสนุนอย่างมากจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น การสำรวจพบว่าด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามด้วยด้านความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคุชตุ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนานี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากช่วยเสริมสร้างความตระหนักรู้และความรับผิดชอบร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาอุทยานนกน้ำคุชตุมีหลายรูปแบบ เช่น การเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น การร่วมจัดกิจกรรมอนุรักษ์ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กระบวนการเหล่านี้ช่วยให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์พื้นที่ดังกล่าว ความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคุชตุ การเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับอุทยานนกน้ำคุชตุเป็นอีกหนึ่งด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างมาก การจัดอบรม สัมมนา และกิจกรรมศึกษาดูงานช่วยให้ประชาชน

เข้าใจถึงความสำคัญของพื้นที่ ชนิดของนกที่อาศัยอยู่ และระบบนิเวศที่เกี่ยวข้อง ความรู้เหล่านี้เป็นพื้นฐานในการร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านกระบวนการและความรู้ดังกล่าวส่งผลต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และการอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุด การร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทำให้เกิดความยั่งยืนและความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่นี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุรดา แก้วศรีหา ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานของทุนวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น”** พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเน้นการบูรณาการความรู้กับชีวิตในชุมชน โดยการให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงจากกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการปฏิบัติและการสร้างความสัมพันธ์ในสังคม ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ผ่านการปรับตัวและการรู้จักพึ่งตนเอง ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืน บทบาทของห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษาในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขนิษฐา กาตั้ง (2561) เรื่อง “การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านแม่แดดน้อย อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่” พบว่าโรงเรียนมีการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายในโรงเรียนประกอบด้วยศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดมีชีวิต และพิพิธภัณฑ์ผ้าทอปกากะญอ ส่วนแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนมีปราชญ์ชาวบ้าน และแหล่งน้ำธรรมชาติ การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ถูกนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในทุกด้าน เช่น การบริหารงานบุคคล การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาผู้เรียน และการพัฒนาชุมชน การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมจากชุมชนและองค์กรต่างๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ในหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างยั่งยืน

5.2.3 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา

พบว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบนิเวศอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ด้านเครือข่ายองค์กรปกครองในพื้นที่ ด้านเครือข่ายโรงเรียนศูนย์เรียนรู้ และด้านเครือข่ายกิจกรรม ตามลำดับ อภิปรายได้ว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การอนุรักษ์และระบบ

นิเวศในอุทยานนกน้ำคุซุด จังหวัดสงขลา มีความสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีการบูรณาการองค์ความรู้และการร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ เริ่มจากการส่งเสริมด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรในพื้นที่ เช่น งานฝีมือ ผลิตภัณฑ์จากพืชและสัตว์ในพื้นที่ อาจเป็นแหล่งรายได้ที่ช่วยเสริมการอนุรักษ์นกน้ำและธรรมชาติในท้องถิ่นได้ ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้กับชุมชน แต่ยังสามารถเป็นเครื่องมือในการสร้างความตระหนักถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติไปพร้อมกัน ด้านเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมการอนุรักษ์ผ่านการสนับสนุนทรัพยากรทั้งในด้านการเงินและบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลคุซุด (อบต. คุซุด) ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนากิจกรรมอนุรักษ์นกน้ำผ่านการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เครือข่ายโรงเรียนศูนย์เรียนรู้เป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านอนุรักษ์ธรรมชาติในอุทยานนกน้ำ โดยการนำความรู้ด้านการอนุรักษ์มาเผยแพร่ในโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ทำให้นักเรียนและเยาวชนได้รับการศึกษาและการฝึกฝนในเรื่องการอนุรักษ์ตั้งแต่ระดับพื้นฐาน การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมภาคสนามในอุทยานนกน้ำจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในความสำคัญของการอนุรักษ์และกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในอนาคต และเครือข่ายกิจกรรม เช่น การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ในท้องถิ่น เช่น การทำความสะอาด การติดตั้งป้ายข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์ หรือกิจกรรมสาธารณะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการรวมพลังของทุกฝ่ายในชุมชนทั้งในด้านความรู้และการปฏิบัติจริง ผลลัพธ์ที่ได้จะช่วยเพิ่มความตระหนักและความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ในระดับชุมชน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การร่วมมือและการสร้างเครือข่ายเหล่านี้จึงเป็นการส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคุซุดอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สร้างสรรค์ชุมชนที่เข้มแข็งและมีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของตนเองได้อย่างสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา คำจุติ ยุทธนา ปรานี และเติมศักดิ์ ทองอินทร์ (2567) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถ้าเลเขากอบ จังหวัดตรัง” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยเพิ่มกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยว รวบรวมกิจกรรมพื้นบ้านจากกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ วัดร่วมกิจกรรมอบรมให้ความรู้เที่ยวอย่างมีธรรมล่อถ้าอย่างมีศีล โรงเรียนเพิ่มรายวิชาเพื่อท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติถ้าเลเขากอบ จังหวัดตรัง โดยการอบรมเพื่อสร้างความสามัคคี ให้อยากมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมร่วมกัน ของกลุ่มต่างๆ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลวดี ละม้ายเงิน และคณะ (2559) เรื่อง “ศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยว

โดยชุมชนในเขตพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี” พบว่าชุมชนมีความรู้และทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ขาดความรู้ในด้านการจัดพื้นที่การท่องเที่ยว ทักษะในการสื่อสารภาษาต่างประเทศ การบริการ การเป็นมัคคุเทศก์ และการปฐมพยาบาล ด้านการเป็นผู้นำชุมชนสามารถทำงานร่วมกันได้ดี แต่ขาดทักษะในการวางแผนการท่องเที่ยวและการริเริ่มโครงการ รวมถึงขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิจัยพบว่า “การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อุทยานนกน้ำคูขุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ด้านสภาพพื้นที่ รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรมีนโยบาย การดูแลและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของอุทยานนกน้ำคูขุด โดยการจัดทำแผนการบริหารพื้นที่สีเขียวและพื้นที่อนุรักษ์อย่างยั่งยืน เช่น การฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ ป้องกันการบุกรุกพื้นที่ และการควบคุมการทิ้งขยะที่ไม่เหมาะสมในพื้นที่

ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรมีนโยบายสนับสนุนกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีการสอดแทรกการเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การจัดทริปท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่เน้นการสังเกตนกน้ำและพรรณไม้ในพื้นที่ รวมถึงการจัดกิจกรรมสอนเกี่ยวกับการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ ส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรการศึกษาและหน่วยงานท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือการส่งเสริมให้โรงเรียนในพื้นที่นำเด็กและเยาวชนมาศึกษาธรรมชาติและระบบนิเวศเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์

ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรมีนโยบายกำหนดมาตรการที่ชัดเจนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยาน เช่น การควบคุมการปล่อยของเสียในพื้นที่ท่องเที่ยว การส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน และการลดการใช้วัสดุที่ทำลายสิ่งแวดล้อม การควบคุมจำนวนผู้เข้าชมให้เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดการรบกวนระบบนิเวศ

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรมีนโยบายสนับสนุนให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยสามารถเข้าร่วมในการวางแผน การจัดกิจกรรม การฝึกอบรม หรือการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชนที่ประกอบด้วยตัวแทนจากชุมชนเพื่อร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนา

ด้านการบริหารและการจัดการ รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรมีนโยบายการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและชุมชน เพื่อให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นไปอย่างยั่งยืน โดยมีการตั้งเป้าหมายชัดเจนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม พร้อมทั้งกำหนดมาตรการที่สามารถประเมินผลการดำเนินการได้

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ด้านสภาพพื้นที่ รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและการอนุรักษ์ โดยเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น เช่น การจัดทัวร์ศึกษาธรรมชาติ การสังเกตนกน้ำ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตท้องถิ่นเพื่อเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยว

ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการเรียนรู้และการอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่น การทัวร์เดินป่าศึกษาธรรมชาติ การดูนกในช่วงเวลาที่เหมาะสม หรือการจัดกิจกรรมทำความสะอาดพื้นที่และปลูกต้นไม้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าชมมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเด็กและครอบครัว เช่น การทำงานฝีมือท้องถิ่น เพื่อให้เด็กๆ ได้สัมผัสประสบการณ์ในการเรียนรู้และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ด้านการอนุรักษ์ การรักษาคุณค่าสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น การปลูกป่าฟื้นฟู การทำความสะอาดแหล่งน้ำ การควบคุมการใช้วัสดุทดแทนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บขยะหรือปลูกต้นไม้ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรจัดกิจกรรมและเวทีประชุมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น การจัดเวทีเสวนา การประชุมชุมชน หรือการมีส่วนร่วมในคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และและสนับสนุนการพัฒนาอาชีพท้องถิ่นให้สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การสนับสนุนการผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน การทำอาหารท้องถิ่น การฝึกทักษะการเป็นไกด์ท้องถิ่น หรือการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตจริงของชุมชน

ด้านการบริหารและการจัดการ รัฐบาล หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ควรมีการออกแบบระบบการบริหารจัดการที่แบ่งหน้าที่ชัดเจนในด้าน

ต่างๆ เช่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยว การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานไม่ซับซ้อนและมีความคล่องตัว การอบรมบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการท่องเที่ยว เช่น เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ภาครัฐ และกลุ่มชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านการจัดการการตลาด การบริการนักท่องเที่ยว การจัดการทรัพยากร และการรักษาความยั่งยืน

5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไปนี้

1. การวิจัยเกี่ยวกับ “การประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานนกน้ำคูขุด” เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวต่อสภาพแวดล้อม เช่น การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ และการจัดการน้ำในพื้นที่อุทยาน การศึกษานี้จะช่วยให้สามารถวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมท่องเที่ยว

2. การวิจัยเกี่ยวกับ “การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการอนุรักษ์ธรรมชาติในอุทยานนกน้ำคูขุด” เพื่อพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การสังเกตนก การท่องเที่ยวชุมชนที่ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการรักษาสิ่งแวดล้อม ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปลูกต้นไม้ การทำความสะอาดพื้นที่ หรือการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับพันธุ์นกและระบบนิเวศในพื้นที่

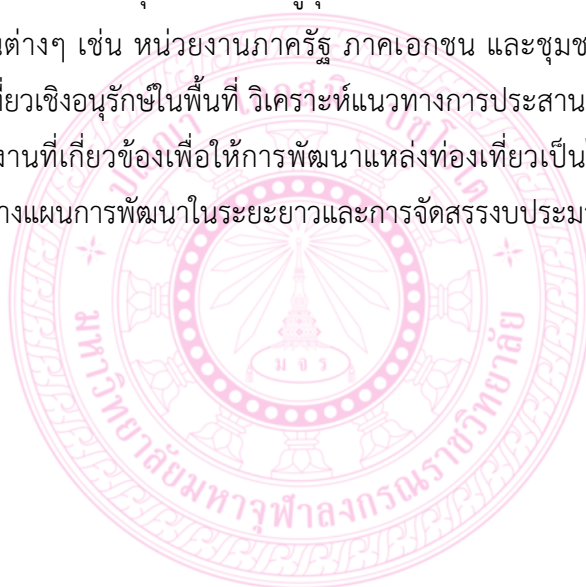
3. การวิจัยเกี่ยวกับ “การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ส่งเสริมการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและประเพณีในพื้นที่อุทยานนกน้ำคูขุด จังหวัดสงขลา” เพื่อสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดแสดงศิลปะและหัตถกรรมท้องถิ่น การส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชน การวิจัยนี้จะช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวที่สร้างความตระหนักรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและชุมชน

4. การวิจัยเกี่ยวกับ “บทบาทของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อุทยานนกน้ำคูขุด จังหวัดสงขลา” ศึกษาบทบาทของชุมชนในกระบวนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาความสะอาดและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การให้บริการและการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการให้บริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น การวิจัยนี้จะช่วยให้เห็นถึงความสำคัญ

ของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. การวิจัยเกี่ยวกับ “ความพึงพอใจของชุมชนในท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวอุทยานนกน้ำคูขุด จังหวัดสงขลา” สํารวจความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การสร้างรายได้ การส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการศึกษาความท้าทายที่ชุมชนเผชิญในการมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้ การวิจัยนี้จะช่วยให้สามารถหาทางปรับปรุงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. การวิจัยเกี่ยวกับ “การบูรณาการและการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอุทยานนกน้ำคูขุด จังหวัดสงขลา” เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่นในการจัดการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ วิเคราะห์แนวทางการประสานงานและการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน รวมถึงการวางแผนการพัฒนาในระยะยาวและการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสม

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

1. หนังสือ

กรมการท่องเที่ยว. (2561). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (5) ประเด็น การท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติ พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2554). คำศัพท์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ชนิษฐา กาดัง. (2561). “การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านแม่แดดน้อย อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัด เชียงใหม่”

ฉันทัช วรรณถนอม. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา, 2552.

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ. (2545). ชุดวิชาการวิจัยชุมชน ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง หลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและประเมินโครงการ. นนทบุรี : เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์.

ชนัญ วงษ์วิภาค และ อมรชัย คหกิจโกศล. (2551). การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการ ท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนบนฐานแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : สักพิมพ์ คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

นатыา ปลัณธนานนท์และคณะ. (2542). การศึกษาตามมาตรฐานแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แม่ค.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพรส แอนด์ดีไซน์จำกัด.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2556). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ส.ส.น.ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. (2550). ทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย. เอกสารการสอนชุดวิชา ทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยสาขาวิชาวิทยาการจัดการ. นนทบุรี : มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550. สันธู สโรบล. “การท่องเที่ยวโดยชุมชนแนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ”. โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวและชุมชน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว. สำนักงานภาค. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่ : วนิดาเพรส, 2546.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2562). ทฤษฎีสังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาส. ท่องเที่ยวแบบ “นิเวศสัญจร” ทางรอดแหล่งท่องเที่ยวไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2541.
- อรทัย กักพล. (2552). คู่คิด คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2562). วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน: พลวัตและศักยภาพของชุมชน ในการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อุดม เขยภัยวงศ์ และคนอื่นๆ. (2548). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว.

2. รายงานการวิจัย

- กนกวรรณ รุกขชาติ. (2541). แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษานอกโรงเรียน สาย อาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 21. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

กฤต พิริยธกุล (2559), “การอนุรักษ์และการพัฒนาแหล่งโบราณสถานชุมชนบ้านร่องไฮ จังหวัดพะเยา อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม”. **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยเชียงใหม่.

กฤษณ์ โคตรสมบัติ. (2553). การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเขตสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

กฤษณ์ โคตรสมบัติ. (2553). การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเขตสามพันโบก อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ปภาวี รัตนธรรม. (2557). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนไพร โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน. สถาบันวิจัยและพัฒนา : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ประนอม การชนะนันท. (2562). “ศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช”.

รัฐกรณ์ แสงโชติ. (2554). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเทศบาลตำบลปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุภาพร คำภีระ, (2554). การศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประวัติศาสตร์หมู่บ้านสันติสุขขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนควร อำเภอปง จังหวัดพะเยา พุทธศักราช 2551. **สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอกราช โฆสิตพิมานเวช. (2560). รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาก่อนเขต 1. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

3. วารสาร

กาญจนา คำจตุติ. ยุทธนา ปราณีต และเติมศักดิ์ ทองอินทร์. (2567). การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอำเภอเมือง จังหวัดตรัง. **วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์**. ปีที่ 7 ฉบับที่ 5 (กันยายน - ตุลาคม 2567) : 285-298.

บรรณานุกรม (ต่อ)

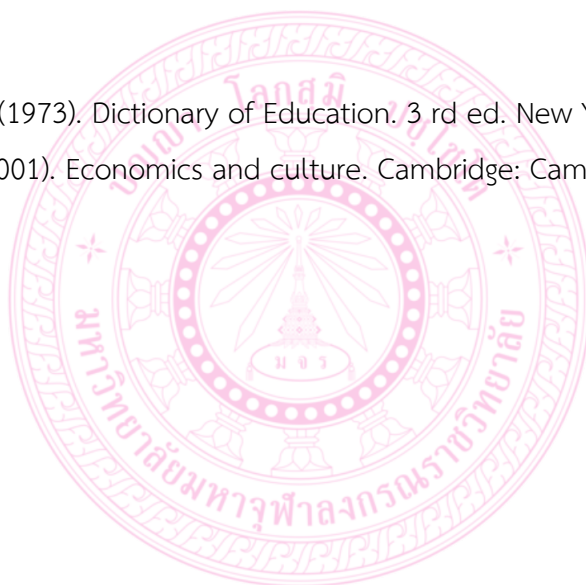
- กุลวดี ละม้ายเงิน และคณะ. (2559). ศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในเขตพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุททองจังหวัดสุพรรณบุรี. *Life Sciences and Environment Journal*. ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2559)
- จิรวรรณ เอ่งฉ้วน (2556). “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทำปอมคลองสองน้ำโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลเขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่”. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2556) : 133-151.
- ฐิติรดา เปรมปรี (2563). “การศึกษาแนวทางพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ”. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2563) : 42-55.
- ทินวัฒน์ แสงศิลา และคณะ (2563). “แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหิน บ้านดงคำโพธิ์ ตำบลปลาไหล อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร”. *วารสารปัญญาปนิธาน*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2563) : 189-202.
- นวกัทร แสงห้าว. (2563). แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, ปีที่ 14 ฉบับที่ 2, 121-130.
- พระครูจริยาภิราม. (2564). แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ในจังหวัดลพบุรี. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. 7(1), 121- 140.
- พระอธิการนิรันดร์ พรหมจันทร์ และคณะ. (2563). บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมแหล่ง เรียนรู้ชุมชน: กรณีศึกษาวัดพระธาตุเรืองรอง จังหวัดศรีสะเกษ, *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 5(1), 124-138.
- มัลลิกา ทองเอม และคณะ. (2566). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์ จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2566) : 116.
- เรณู เหมือนจันทร์เชย. (2556). ทิวทัศน์ธรรมชาติไทยทรงดำ กับการเปลี่ยนผ่านยุคสมัยของชุมชน, *วารสารดำรงวิชาการ*. ปีที่ 12 ฉบับที่ 2, 175-202.
- วรพงศ์ ผูกภู. (2563). องค์ประกอบการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้. สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2565 จาก <https://www.randdcreation.com/content/2992/องค์ประกอบการเรียนรู้>.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุขุม คงดิษฐ์ และคณะ. “รูปแบบและกิจกรรมที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยววิถีเกษตรอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนสามเรือน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, 2560.
- สุจริต บัวพิมพ์. (2545). ปัจจัยพื้นฐาน: บทบาทต่อศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาพื้นถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวัฒนธรรมไทย, 39(2), 27-32.
- สุรดา แก้วศรีหา. (2565). “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานของทุนวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น”. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กันยายน-ตุลาคม 2565) : 237-251.

๒. ภาษาอังกฤษ

- Good, Carter V. (1973). Dictionary of Education. 3 rd ed. New York: Mc.Graw -Hill Book.
- Throsby, C.D. (2001). Economics and culture. Cambridge: Cambridge University Press.

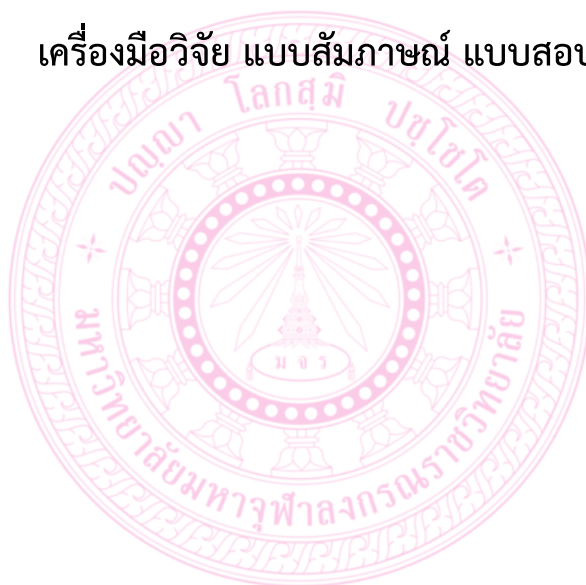
ภาคผนวก ก

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ภาคผนวก ข

เครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม

ภาคผนวก ค

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูล

ภาคผนวก ง

ภาพถ่ายการลงพื้นที่ ภาพกิจกรรม

ภาคผนวก จ

หนังสือรับรองการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก ฉ

บทความวิจัย

ประวัติ

ส่วนที่ ๑ ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต

ชื่อ ผศ.ดร.ยุทธนา นามสกุล ปราณีต อายุ ๕๕ ปี

เกิดวันอังคารที่

รหัสบัตรประจำตัวประชาชน

ส่วนที่ ๒ วุฒิการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๐ จบมัธยมศึกษาชั้นเอก จากสำนักเรียนวัดจะทิ้งพระ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

พ.ศ. ๒๕๓๙ ปริญญาตรี สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๔๗ ปริญญาตรี สาขาวิชา ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. ๒๕๔๒ ปริญญาโท สาขาวิชา Politics University of Pune, India

พ.ศ. ๒๕๔๕ ปริญญาเอก สาขาวิชา Political Science Dr. B.A. Marathwada University, India

ส่วนที่ ๓ ประสบการณ์ทำงาน/ตำแหน่ง

พ.ศ. ๒๕๔๗ – ๒๕๔๙ เป็นผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายบริหาร มหาจุฬาบรรณาการ มจร

พ.ศ. ๒๕๔๙ – ๒๕๕๐ เป็นผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายบริหาร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๐ – ถึงปัจจุบัน เป็นอาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มจร

พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๕๔ เป็นผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มจร จังหวัดชลบุรี

พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๐ เป็น ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้รับการแต่งตั้งเป็น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มจร

พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็น ผู้อำนวยการกองกิจการพิเศษ (รักษาการ) มจร

พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็น เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์ มจร

ส่วนที่ ๔ ผลงานทางวิชาการ(งานวิจัย / บทความทางวิชาการ/หนังสือ /ตำรา)

๔.๑ บทความวิจัย

ยุทธนา ปราณีต .ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ตีพิมพ์ใน วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ ๒๕๖๐ : ๑๖๙-๑๘๒.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารงานบุคลากรด้านการบินด้วย หลักพุทธธรรมของสถาบันการบินพลเรือน. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ ๒๕๖๐ : ๑๗๓-๑๘๙.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับ ที่ ๒ ๒๕๖๐ : ๑-๑๔.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัด นครสวรรค์. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ ๒๕๖๐ : ๒๙-๔๒.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. กลยุทธ์การพัฒนาทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานครตามหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ ๒๕๖๐ : ๑๔๓-๑๖๐.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อป้องกัน สถานการณ์อุทกภัยในเขตพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ ๒๕๖๐ : ๒๒๙-๒๓๘.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ ๒๕๖๑ : ๘๔-๙๔.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. กลยุทธ์การสร้างความร่วมมือของภาคประชาชนกับตำรวจในการ ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ ๒๕๖๑ : ๖๔-๗๕.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัด ปัตตานี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ ๒๕๖๒ : ๔๒-๕๘.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. พฤติกรรมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปของผู้มีสิทธิเลือกตั้งใน ตำบลไทยาวาส อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน) ๒๕๖๓ : ๑๒๙-๑๓๙.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษเทศบาลนครแม่สอด จังหวัดตาก. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม) ๒๕๖๔ : ๖๖-๗๗.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม) ๒๕๖๔ : ๒๖๗-๒๗๖.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจังหวัดสระแก้วในการเลือกตั้งทั่วไป ปีพ.ศ. ๒๕๖๒. วารสาร สิริธรปริทรรศน์. ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน) ๒๕๖๔ : ๑๕๕-๑๖๔.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารมหาจุฬานาครทรรค์. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม) ๒๕๖๔ : ๙๐-๑๐๓.

ยุทธนา ปราณีต. นวัตกรรมวิถีรักถิ่น : การสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น. วารสารมหาจุฬานาครทรรค์. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม) ๒๕๖๔ : ๑๐๔-๑๑๗.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบและการตัดสินใจทางการเมืองตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารมหาจุฬานาครทรรค์. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม) ๒๕๖๔ : ๑๓๒-๑๔๒.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ของคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน) ๒๕๖๔ : ๑๐๗-๑๒๑.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปของไทย. วารสาร รัชต์ภาคย์. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๔๔ (มกราคม-กุมภาพันธ์) ๒๕๖๕ : ๑๐๓-๑๑๘.

ยุทธนา ปราณีต. พฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในจังหวัดนนทบุรี. วารสารวิจัยวิชาการ. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม-มิถุนายน) ๒๕๖๕ : ๒๒๕-๒๓๓.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. ส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองในแบบประชาธิปไตยของประชาชน. วารสาร การประชุมวิชาการระดับนานาชาติ ครั้งที่ ๑ มจร วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (สิงหาคม) ๒๕๖๕ : ๑-๘.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. นโยบายของพรรคการเมืองที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชนจังหวัดสงขลาในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. ๒๕๖๒. วารสาร สหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม-เมษายน) ๒๕๖๖ : ๑๒-๒๒.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
ในเขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร. วารสาร สหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร. ปีที่ ๖
ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม-สิงหาคม) ๒๕๖๖ : ๑-๑๒.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. วารสาร สหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร. ปี
ที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์) ๒๕๖๖ : ๔๘-๕๘.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิ
เลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. วารสาร สหวิทยาการ
นวัตกรรมการบริหาร. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์) ๒๕๖๖ : ๗๔-๘๖.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การพัฒนาทางการเมืองที่มีผลต่อการบริหารงานขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่
๔ (กรกฎาคม-สิงหาคม) ๒๕๖๖ : ๒๗๑-๒๘๑.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อสร้างเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์ธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมอำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดตรัง. วารสาร สหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร. ปีที่
๗ ฉบับที่ ๕ (กันยายน - ตุลาคม ๒๕๖๗): ๒๘๕-๒๙๘.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การพัฒนาการสื่อสารสังคมไร้คอร์รัปชันขององค์กรปกครอง
ส่วน ท้องถิ่นในอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง*. วารสาร สหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร. ปี
ที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘): ๘๙-๑๐๑.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. การส่งเสริมความตระหนักรู้แบบสัมผัสมาชีฟปลอดภัยของครัวเรือน กลุ่ม
อ่างเก็บน้ำแม่สะลม อำเภอพราหมณ์ จังหวัดเชียงใหม่. วารสาร สหวิทยาการนวัตกรรมการ
บริหาร. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม-มิถุนายน) ๒๕๖๘ : ๑๒๔-๑๓๖.

๔.๒ บทความทางวิชาการ

Yuttana Praneet. “Thai Political Culture And Buddhism Approach to Democracy
Development”. Journal of MCU Social Sciences Review Vol.๗ No.๒ (Special
Issue) April - Jun ๒๐๑๘, pp. ๓๙๕-๔๑๐.

ยุทธนา ปราณีต. “ขบวนการทางการเมือง: แนวทางการพัฒนาประชาธิปไตย”. การประชุมวิชาการ
ระดับชาติ ครั้งที่ ๓. เรื่อง “นวัตกรรมทางการเมืองการปกครองและทางการบริหารจัดการในยุคไทย
แลนด์ ๔.๐”. ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๒, หน้า ๓๑๗-๓๓๒.

ยุทธนา ปราณีต และคณะ. อำนาจอธิปไตยกับแนวคิดด้วยเจ้าของอำนาจและการแสดงออกของ
ประชาชน. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน)
๒๕๖๓ : ๓๐๔-๓๑๔.

๔.๓ หนังสือ/ตำรา

- ยุทธนา ปราณีต, “เครื่องมือทางการจัดการ” ใน พื้นฐานทางการจัดการ, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕, จำนวน ๑๘๖ หน้า.
- ยุทธนา ปราณีต, “การจัดโครงสร้างองค์การ” ใน ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕, จำนวน ๒๒๑ หน้า.
- ยุทธนา ปราณีต, “สถาบันพระมหากษัตริย์” ใน การเมืองกับการปกครองของไทย, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙, จำนวน ๓๑๖.
- ยุทธนา ปราณีต, การวิเคราะห์การเมืองการปกครองของไทย, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐, จำนวน ๒๑๔ หน้า.

